

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI

“X KUŞAĞININ HUZUREVİ ALGISI VE KURUM BAKIMINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: KIRŞEHİR ÖRNEĞİ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023-Erhan BOLAT

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI

“X KUŞAĞININ HUZUREVİ ALGISI VE KURUM
BAKIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: KIRŞEHİR ÖRNEĞİ”

“X GENERATION'S PERCEPTION OF NURSING HOME
AND THEIR VIEWS ON INSTITUTIONAL CARE: THE
CASE OF KIRŞEHİR”

Hazırlayan

Erhan BOLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin ŞAHİN

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı Antropoloji Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Erhan BOLAT tarafından hazırlanan “Kuşağının Huzurevi Algısı Ve Kurum Bakımına İlişkin Görüşleri: Kırşehir Örneği” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin ŞAHİN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Serdar ŞENGÜL

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Rıdvan KARABULUT

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2023

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin / raporunun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Erhan BOLAT

İmza

ÖZET

X KUŞAĞININ HUZUREVİ ALGISI VE KURUM BAKIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:

KIRŞEHİR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Erhan BOLAT

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin ŞAHİN

2023 - (XIII-86).

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Antropoloji Ana Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Serdar ŞENGÜL

Doç. Dr. Rıdvan KARABULUT

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin ŞAHİN

Yaşlılık, yaşlanma, huzurevleri ve kurum bakımı konularında birçok bilimsel araştırma yapılmış olmasına rağmen, literatür taramalarında, X kuşağına mensup günümüz orta yaşlı bireylerinin yaşlılık, huzurevleri ya da kurum bakımına ilişkin görüş, düşünce ve algılarının ne yönde olduğu hakkında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki X kuşağı mensupları önümüzdeki on yıllar içerisinde kronolojik tanımlamaya göre yaşlı birey sınıflandırması içerisinde yer alacaklardır. Günümüzün orta yaşlıları ve geleceğin yaşlıları konumundaki bireylerin önemli bir toplumsal olgu olarak kabul edilen yaşlı bakımı konusundaki algı ve görüşlerinin sosyal politika planlamaları açısından önemli olduğu bilinmektedir. Bu açıdan araştırmanın konusuna yönelik bulguların bilim insanlarına kaynak oluşturması; yanı sıra sosyal politikaların hazırlanmasında görev atfedilen kurumlara da katkı sağlaması düşünülmektedir. Yapılan bu araştırma ile X kuşağı olarak tanımlanan 1965-1980 yılları arasında doğan ve Kırşehir İlinde yaşayan orta yaşlı kişilerin, yaşlılık ve huzurevlerine ilişkin algılarını/düşüncelerini ve kurum bakımına ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Örneklem grubu olarak belirlenen ve Kırşehir İlinde ikamet eden X kuşağı (1965-1980 yılları arasında dünyaya gelen bireyler) mensubu bireylerle yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak elde edilen veriler içerik analizi yöntemleriyle yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların yaşlılık, huzurevi ve kurum bakımına ilişkin algılarının olumsuz olduğu, aile yapısı içerisindeki değişimlerin farkında oldukları ve kurum bakımından ziyade aile yanında bakımı tercih ettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gerontolojik Antropoloji, Huzurevi, Kurum Bakımı, X kuşağı, Yaşlılık,

ABSTRACT

X GENERATION'S PERCEPTION OF NURSING HOME AND THEIR VIEWS ON INSTITUTIONAL CARE: THE CASE OF KIRŞEHİR

M.Sc.Thesis

Preparer: Erhan BOLAT

Advisor : Asst. Prof.Dr. Hayrettin ŞAHİN

2023 - (XIII-86)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Anthropology Department

Jury

Assoc. Prof. Dr. Serdar ŞENGÜL

Assoc. Prof. Dr. Rıdvan KARABULUT

Asst. Prof.Dr. Hayrettin ŞAHİN

Although many scientific studies have been conducted on elderly, aging, nursing homes and institutional care, no study has been found in the literature review about the views, thoughts and perceptions of today's middle-aged individuals belonging to the X generation regarding old age, nursing homes or institutional care. However, the members of the X generation will be included in the classification of elderly individuals according to the chronological definition in the coming decades. It is known that the perceptions and opinions of today's middle-aged and future-aged individuals on elderly care, which is accepted as an important social phenomenon, are important in terms of social policy planning. In this respect, the findings related to the subject of the research constitute a resource for scientists; In addition to this, it is thought that it will contribute to the institutions that are assigned duties in the preparation of social policies. With this research, it was aimed to determine the perceptions/thoughts of middle-aged people, who were born between 1965-1980, defined as the X generation, and lived in Kırşehir, regarding old age and nursing homes, and their views on institutional care. Qualitative research method was used in this research. The data obtained by using semi-structured interview forms with the members of Generation X (individuals born between 1965-1980) who were determined as the sample group and residing in Kırşehir Province, were interpreted with content analysis methods. As a result of the research, it was seen that the participants' perceptions of old age, nursing home and institutional care were negative, they were aware of the changes in the family structure, and they preferred family care rather than institutional care.

Keywords: Gerontological Anthropology, Nursing Home, Institutional Care, Generation X, Elderly,

ÖNSÖZ

Günümüz demografik verilerine göre ülkemiz her ne kadar genç bir toplum görünümünde olsa da, nüfus projeksiyonlarındaki olası senaryolara göre önümüzdeki on yıllar içerisinde yaşlı bir toplum yapısında olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu öngörüler ve ortaya çıkan sosyolojik değişimler, yaşlılık konusunun önümüzdeki on yıllar içerisinde daha karmaşık sorunlar olarak karşımıza çıkacağı olasılığını da kuvvetli kılmaktadır. 20 yy.daki gelişmeler ve sosyolojik değişimlerin hızı dikkate alındığında, toplumsal olay ve olgulara geleneksel bakış açısı ile postmodern yaklaşımlar arasında kaldığı düşünülen X kuşağının (1965-1980 yılları arasında dünyaya gelenler) yaşlı bakımının formal ve informal türlerini tercih etme konusundaki yönelimlerini de etkileyebilmektedir. Elbette bu durumun sadece X kuşağının gelişim dönemlerindeki olumlu/olumsuz yaşantısal tecrübelerinden kaynaklandığı söylemek yeterli değildir. Bu tecrübelerle birlikte hâlihazırda X kuşağı, artık yaşam döngüsü içerisinde “yaşlı birey” olma yolunda da hızla ilerlemekte ve yaşlılık dönemine ait kendi geleceğine ilişkin bazı düşüncelere kafa yormaya başlamaktadır. Önümüzdeki yıllar içerisinde yaşlı birey tanımlamasına uygun olarak bakım seçeneklerini değerlendirme durumunda kalması muhtemel bu bireylerin kurum bakımı konusundaki düşünce ve görüşleri, sosyal politikaların planlanması ve mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi açısından değerlidir. Sosyal alanda yaşanan değişimin etkileri, yaşlı bakımının formal ve informal olarak tanımlanan bakım yöntemlerinin bireyler tarafından tercih edilme sıklığı, sosyal devlet olmanın gereğini taşıyan toplumsal politikaların belirlenmesi ve bu alandaki hizmet planlamalarının gerçekçi/uygulanabilir modellerle oluşturulabilmesi için dikkatle incelenmelidir. Bu çalışma, yaşlı bireylere sunulan/sunulacak olan hizmetlerin planlanması aşamasında, bireylerin hizmetlere ilişkin algısı, beklentileri ve kendi yaşam kaygıları üzerinden oluşturdukları hizmet türlerine ilişkin tercihlerinin belirlenerek sosyal politikaların şekillendirilmesine yardımcı olacağı düşünülen bilgileri elde etme amacı taşımaktadır. Bu amaçla özellikle kültürel değişimlerin etkisiyle sosyal yaşama ilişkin tercihlerin etkisinde kaldığı düşünülen, gelenekselci yaklaşımlarla geniş aile yapısını benimsedikleri varsayılan ve X kuşağı / jenerasyonu olarak betimlenen bireylerin yaşlılık ve yaşlı bakım hizmetlerindeki algı ve beklentileri derinlemesine irdelenerek sosyal politikalar açısından izlenecek yeni yol ve yöntemlere ışık tutması hedeflenmektedir.

TEŞEKKÜR

Yoğun geçen çalışma dönemlerinde büyük bir sabır ve metanetle beni manevi olarak destekleyen eşim ve çocuklarıma; araştırmanın son halini alması için bilgi, emek ve tecrübeleriyle her daim yol gösteren, başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin ŞAHİN olmak üzere, tüm hocalarıma canı gönülden teşekkür ederim.

Kırşehir-2023

Erhan BOLAT

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
RESİMLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	3
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	3
1.4. VARSAYIMLAR	4
1.5. TANIMLAR	4
BÖLÜM II	7
2.KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. YAŞLILIK VE YAŞLANMAYA GENEL BAKIŞ	8
2.1.1. Yaşlanma Türleri	10
2.1.1.1. Kronolojik Yaşlanma	10
2.1.1.2. Biyolojik Yaşlanma	11
2.1.1.3. Psikolojik Yaşlanma	12
2.1.1.4. Toplumsal Yaşlanma	12
2.2. YAŞLILIĞIN EVRİMSEL SÜRECİ VE TARİHİ	13
2.2.1. Antropoloji ve Yaşlılık	13

2.2.2. Yaşlanmanın Tarihçesi	15
2.3. YAŞLILIĞIN DEMOGRAFİSİ	19
2.3.1. Dünyada Yaşlılık	19
2.3.2. Türkiye’de Yaşlılık	22
2.3.3. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler	25
2.3.3.1. Sosyal Güvenlik	27
2.3.3.2. Sosyal Hizmetler	28
2.4. KUŞAK KAVRAMI VE KUŞAKLARIN ÖZELLİKLERİ	30
2.4.1. Kuşakların Gruplandırılması/Sınıflandırılması	33
2.4.1.1. Sessiz Kuşak (Gelenekselciler) ve Özellikleri	35
2.4.1.2. Bebek Patlaması (Baby Boomers) Kuşağı ve Özellikleri	36
2.4.1.3. X Kuşağı ve Özellikleri	37
2.4.1.4. Y Kuşağı ve Özellikleri	39
2.4.1.5. Z Kuşağı ve Özellikleri	40
BÖLÜM III	42
3. YÖNTEM	42
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	42
3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ	42
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI	43
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	43
BÖLÜM IV	44
4. BULGULAR	44
4.1. ARAŞTIRMAYA KATILANLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ	45
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyet Durumu	45
4.1.2. Katılımcıların Medeni Durumu	45
4.1.3. Katılımcıların Yaş Durumu	46
4.1.4. Katılımcıların Yaşadığı Yer	46
4.1.5. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumu	47
4.1.6. Katılımcıların Eğitim Durumu	47

4.1.7. Katılımcıların Meslek Durumu	47
4.1.8. Katılımcıların Ekonomik Durumu	48
4.2. YAŞLILIĞA İLİŞKİN ALGILAR	48
4.3. X KUŞAĞI, SONRAKİ NESİLLERİN AİLE VE YAŞLI BAKIMI KONUSUNDAKİ DEĞİŞİMLERİNİ NASIL GÖZLEMLİYOR?	52
4.4. X KUŞAĞININ HUZUREVİ ALGISI	55
4.5. KURUM BAKIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE BEKLENTİLER	61
BÖLÜM V	67
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	67
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	67
5.2. ÖNERİLER	70
KAYNAKÇA	74
EKLER	81

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

<i>Tablo 1.5. Yaşlı Nüfus Oranına Göre Toplumsal Sınıflandırma</i>	5
<i>Tablo 2.1. Gerontoloji 'de Yaşlanma ve Yaşlılık Kavramları.....</i>	9
<i>Tablo 2.1.1.1. DSÖ'nün Yaşlılık Sınıflaması.....</i>	11
<i>Tablo 2.3.2. Bireylerin Kendine Bakamayacak Kadar Yaşlandığındaki Yaşam Tercih Oranı.....</i>	25
<i>Tablo 2.4 Kuşakların Temel Özellikleri</i>	32
<i>Tablo 2.4.1. Farklı Kaynaklara Göre Kuşakların Kronolojik Olarak Sınıflandırılması.....</i>	34
<i>Tablo 2.4.1.2. Dünyada Şu Anda Var Olan Kuşak Çeşitliliği</i>	35
<i>Tablo 2.4.1.4. Y Kuşağının Özellikleri.....</i>	39

ŞEKİLLER LİSTESİ	Sayfa
<i>Şekil-2.2.1. Erken İnsan Formlarında (Australopithecus) ve Günümüz İnsanlarında Yaşam Süresinin Karşılaştırılması</i>	15
<i>Şekil 2.3.1. Dünya Nüfusunun Neolitik'ten Günümüze Artışı</i>	20
<i>Şekil 2.3.1. Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 ülke, 2022</i>	21
<i>Şekil 2.3.2. Nüfus piramidi, 1935, 1975, 2022 yılları</i>	23
<i>Şekil 2.3.2. Yaş grubuna göre nüfus oranı, (1935-2080 yılları)</i>	23
<i>Şekil 4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı</i>	45
<i>Şekil 4.1.2. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı</i>	45
<i>Şekil 4.1.3. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı</i>	46
<i>Şekil 4.1.4. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Dağılımı</i>	46
<i>Şekil 4.1.5. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma/Çocuk Sayısına Göre Dağılımı</i>	47
<i>Şekil 4.1.6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı</i>	47
<i>Şekil 4.1.7. Katılımcıların Meslek Durumlarına Göre Dağılımı</i>	48
<i>Şekil 4.1.8. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı</i>	48

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 2.1.1.2. Protein Sentezi.....11

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur. Kısaltmalar yazımında TDK yazım kılavuzundaki kısaltmalar dizini esas alınmıştır.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
DNA	Deoksiribonükleik Asit
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EYHGM	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
RNA	Ribonükleik Asit
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations
UNFPA	United Nations Population Fund
UNDP	United Nations Development Program
Vd.	Ve diğerleri
WHO	World Health Organization

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz çağda meydana gelen bilimsel gelişmelere paralel olarak tıp alanında da birçok gelişme ve yenilik yaşanmaya başlamıştır. Günümüzde hastalıkların teşhisi ve tedavi imkânlarındaki artış, sağlık ve sosyal hizmet sunumunda devletlerin geliştirdiği politikalar vb. birçok sebepten ötürü, bireylerin ortalama ömür süreleri uzamaya başlamıştır. İstatistikî verilere göre ülkemizde genç nüfus grubunun oranı günümüzde yüksek olmasına rağmen, aslında nüfusumuz gün geçtikçe yaşlanma eğilimi göstermekte ve ülkemizde demografik olarak hızlı bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Dünya üzerindeki farklı toplumlara ait nüfus projeksiyonları incelendiğinde, ortalama yaşam süresinin giderek attığı, doğum hızının yavaşladığı ve akabinde yaşlı nüfus oranının genel nüfusa olan oranı içerisinde her yıl daha büyük yer kaplamaya başladığı görülmektedir. Bu durum ülkemiz için de benzer demografik senaryoları içermektedir. Bu projeksiyonlara göre ülkemizde yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10,2, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında ise %16,3 oranına ulaşacağı öngörülmektedir. 2060 yılına gelindiğinde %22,6 ve 2080 yılında ise 65 yaş üstü nüfusumuzun toplam nüfusumuzun %25,6'sını oluşturacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2018).

Günümüz demografik verilerine göre ülkemiz her ne kadar genç bir toplum görünümünde olsa da, nüfus projeksiyonlarındaki olası senaryolara göre önümüzdeki on yıllar içerisinde yaşlı bir toplum yapısına olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu öngörüler ve ortaya çıkan sosyolojik değişimler, yaşlılık konusunun önümüzdeki on yıllar içerisinde daha karmaşık sorunlar olarak karşımıza çıkacağı olasılığını da kuvvetli kılmaktadır.

Ortalama ömür süresindeki artış, yeni bir takım sosyal sorunların da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sanayi devriminden bu yana hızlı bir şekilde devam eden toplumsal yapıdaki değişimler, aile yapısındaki değişimleri de tetikleyerek çekirdek ailenin ön plana çıkan bir tercihe (ya da kimilerine göre zorunluluk) dönüşmesi ve kadının iş hayatına katılımı, yaşlı bakımının yeni yüzyılda daha büyük bir sosyal problem olarak yaşanmasına kapı aralamıştır. Bu problemlerin çıkış noktalarından biri olarak değerlendirilen kuşaklar arası tecrübe ve kültürel gelişime ilişkin farklı yaşam algılarının, yaşlı bireye bakış açısını etkilediği kadar, farklı kuşakların yaşlı bakımı tercihinine ilişkin olduğu da söylenebilir.

Sosyal alanda yaşanan bu değişimin etkileri, yaşlı bakımının formal ve informal olarak tanımlanan bakım yöntemlerinin bireyler tarafından tercih edilme sıklığı, sosyal devlet olmanın gereğini taşıyan toplumsal politikaların belirlenmesi ve bu alandaki hizmet

planlamalarının gerçekçi/uygulanabilir modellerle oluşturulabilmesi için dikkatle incelenmelidir. Bu çalışma, yaşlı bireylere sunulan/sunulacak olan hizmetlerin planlanması aşamasında, bireylerin hizmetlere ilişkin algısı, beklentileri ve kendi yaşam kaygıları üzerinden oluşturdukları hizmet türlerine ilişkin tercihlerinin belirlenerek sosyal politikaların şekillendirilmesine yardımcı olacağı düşünülen bilgileri elde etme amacı taşımaktadır. Bu amaçla özellikle kültürel değişimlerin etkisiyle sosyal yaşama ilişkin tercihlerin etkisinde kaldığı düşünülen, gelenekselci yaklaşımlarla geniş aile yapısını benimsedikleri varsayılan ve X kuşağı/jenerasyonu olarak betimlenen bireylerin yaşlılık ve yaşlı bakım hizmetlerindeki algı ve beklentileri derinlemesine irdelenerek sosyal politikalar açısından izlenecek yeni yol ve yöntemlere ışık tutması hedeflenmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

20 yy. daki gelişmeler ve sosyolojik değişimlerin hızı dikkate alındığında, toplumsal olay ve olgulara geleneksel bakış açısı ile postmodern yaklaşımlar arasında kaldığı düşünülen X kuşağının (1965-1980 yılları arasında dünyaya gelenler) yaşlı bakımının formal ve informal türlerini tercih etme konusundaki yönelimlerini de etkileyebilmektedir. Elbette bu durumun sadece X kuşağının gelişim dönemlerindeki olumlu/olumsuz yaşantısal tecrübelerinden kaynaklandığı söylemek yeterli değildir. Bu tecrübelerle birlikte hâlihazırda X kuşağı, artık yaşam döngüsü içerisinde “yaşlı birey” olma yolunda da hızla ilerlemekte ve yaşlılık dönemine ait kendi geleceğine ilişkin bazı düşüncelere kafa yormaya başlamaktadır. Önümüzdeki yıllar içerisinde yaşlı birey tanımlamasına uygun olarak bakım seçeneklerini değerlendirme durumunda kalması muhtemel bu bireylerin kurum bakımı konusundaki düşünce ve görüşleri, sosyal politikaların planlanması ve mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi açısından değerlidir.

Araştırmanın problemi; gelecek on yıllarda yaşlı tanımına girecek olan, muhtemel kurum bakımı ihtiyacı duyabilecek ve günümüzde orta yaşlı grubunda yer alan X kuşağının yaşlılık ile ilgili algıları, yaşlılık dönemine ilişkin kaygıları ve planları, kendilerinden sonra gelen nesillerin aile ve yaşlı bakımı konusundaki değişimleri nasıl gözlemledikleri, huzurevlerine ilişkin görüşleri, hayatlarının ileriki yıllarında kurum bakımında kalmaya yönelik düşünceleri ve beklentileri nelerdir? Günümüzde orta yaşlı olarak kabul edilen X kuşağının ve önümüzdeki on yıllar içerisinde yaşlı birey kavramı içerisinde yer alacak olan bireylerin huzurevi algısı ve kurum bakımına ilişkin görüşleri, gelenekselci düşünceyi barındıran ve kurum bakımını reddeden algıları içermekte midir? X kuşağının yaşlılık algısı ve kurum bakımına ilişkin görüşlerinden elde edilen veriler ışığında, mevcut sosyal

politikalara katkı sağlanabilir mi? sorularına cevap ararken; gelenekselci düşünce yapısına sahip olduğu varsayılan ve X kuşağı olarak tabir edilen bireylerin kurum bakımı modellerine ilişkin görüşlerinin bu konudaki tercihlerine yönelik oluşturulabilecek sosyal politika ve beklentilerini, sosyal politikalar açısından irdelemektir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yaşlılık, yaşlanma, huzurevleri ve kurum bakımı konularında birçok bilimsel araştırma yapılmış olmasına rağmen, literatür taramalarında X kuşağının yaşlılık, huzurevleri ya da kurum bakımına ilişkin görüş, düşünce ve algılarının ne yönde olduğu hakkında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan araştırmanın probleminde belirlenen sorulara yönelik bulguların bilim insanlarına kaynak oluşturmasının yanı sıra, sosyal politikaların hazırlanmasında görev atfedilen kurumlara da katkı sağlaması düşünülmektedir.

Yapılan bu araştırma ile X kuşağı olarak tanımlanan 1965-1980 yılları arasında doğan ve Kırşehir İlinde yaşayan orta yaşlı kişilerin, yaşlılık ve huzurevlerine ilişkin algılarını/düşüncelerini ve kurum bakımına ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Bu araştırma; Kırşehir ilinde yaşayan 1965-1980 yılları arasında dünyaya gelmiş ve X kuşağı olarak betimlenen orta yaşlı bireylerden seçilen 20 (yirmi) kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada araştırmanın problemine uygun olarak, gönüllü katılımcı 20 kişinin yarı yapılandırılmış iki bölümden oluşan görüşme formundaki açık uçlu sorulara verdiği yanıtların analizi yorumlanmıştır. Katılımcıların 10 erkek ve 10 kadın olarak belirlenmesi ve böylece toplumsal yapı içerisindeki cinsiyet olgusunun da dikkate alınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın kapsamını oluşturan bu 20 kişinin seçiminde gönüllü katılımcı olma esasının yanı sıra; çekirdek aile yapısının büyük oranda görüldüğü kentsel yaşamı temsilen, Kırşehir ili Merkez İlçe sınırları içerisinde yaşayan farklı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özelliklere sahip ve X kuşağı içerisinde tanımlanan bireylerden oluşması alt amaç olarak benimsenmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın bulguları Kırşehir İlinde araştırmaya katılmak isteyen ve örneklem olarak belirlenen 1965 ve 1980 yılları arasında dünyaya gelmiş, X Kuşağı olarak betimlenen grup içerisinde yer alan 20 birey ile sınırlıdır.

Araştırmanın verileri, araştırmaya katılmayı kabul eden bireylerin huzurevleri ile ilgili duygu ve düşüncelerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış “yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular” ve kişisel özellikleri tanımlamaya yönelik olarak oluşturulmuş sorularla sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Sosyal olay ya da olguların tüm yönlerini sadece bir araştırma içerisinde incelemek, oldukça karmaşık bir süreçtir. Ayrıca, araştırma sırasında bilim insanlarının sahip olduğu/olacağı sınırlı zaman ve kaynaklar da düşünüldüğünde, sosyal olay ya da olguları tüm yönleriyle almak imkân dâhilinde değildir. Tüm bilimsel araştırmalarda olduğu üzere bu araştırmadaki sınırlılıklar/kısıtlılıkları dikkate alarak aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmesi planlanmıştır:

- Araştırma sürecinde belirlenen ve verilerin toplandığı Kırşehir İlinde yaşayan X kuşağı olarak betimlenen (1965-1980 yılları arasında dünyaya gelenler) örneklemin, sonuçların genellemek istendiği evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılacak bireylerin duygu ve düşüncelerini herhangi bir etki ya da baskı altında kalmadan, samimi bir şekilde yansıttıkları varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR VE TEMEL KAVRAMLAR

Gerek gündelik hayatımızda gerekse bilimsel olarak terminolojide yaşlılık ile ilgili birçok temel kavram bulunmaktadır. Bu kavramlar bazen birbiri yerine kullanılır hale gelmiştir. Bazıları ise çok iç içe geçtikleri için birbirinden net bir biçimde tanımlama yapılamamaktadır. Yaşlılık biliminde ele alınan temel bazı kavramlar şu şekildedir.

Yaş: Kelime anlamı olarak “Doğuştan beri geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman, sin”, “Hayatın çeşitli evrelerinden her biri, çağ”, anlamlarına gelmektedir. Bireyin doğumundan itibaren yeryüzünde geçirdiği zamanı tanımlamak amacıyla kullanılır (<https://sozluk.gov.tr/>).

Yaşlı: Sözlüklerdeki anlamı “Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse)” manasındadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Gerontoloji biliminde ise *yaşın ilerlemesi nedeniyle biyo-psiko-sosyal yetilerinde gerileme ya da kayıp olan bireyler* anlamında kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) kronolojik tanımlamalarına göre *60 yaşını doldurmuş kişi*; Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’ne göre ise *65 yaşını doldurmuş bireyler* olarak tanımlanmıştır.

Yaşlılık: Biyolojik açıdan yaşlı olma durumu, fonksiyonel gerileme ve kayıpların artması neticesinde canlılığın sonuna kadar giden zamandaki değişimler olarak tanımlanır.

Yaşlanma: Kelime anlamı olarak “yaş alma” manasındadır. Yıllar içerisinde ortaya çıkan ve hücresel düzeyde başlayan, ilerleyici, biyo-psiko-sosyal bütün alanları etkileyen değişimdir.

Gerontoloji: Yaşlanma ve yaşlılık sürecini bütün yönleriyle ve tüm kapsamıyla sistematik olarak inceleyen interdisipliner bilim dalıdır.

Geriatri: Genel anlamda “yaşlı sağlığı ve hastalıkları” ile ilgilenen bir tıp branşıdır. Geriatri bölümünde 65 yaş ve üstü kişilerin hastalıklarına tanı konulmakta ve gerekli tedaviler uygulanmaktadır (<https://medipol.com.tr/>).

Yaşlı Oranı: Bir ülkede yaşayan 65 yaş üstü bireylerin sayısının toplam nüfus sayısına oranına denir. Toplum içerisindeki nüfus yaşlanmasının takibi açısından çok önemli bir göstergedir ve yaşlılık sınıflandırmasında da kullanılır. 2020 Yılı TÜİK verilerine göre ülkemizdeki yaşlı oranı % 9,5’tir.

Tablo 1.5. Yaşlı Nüfus Oranına Göre Toplumsal Sınıflandırma

Yaşlı Nüfus Oranı	Toplumsal Sınıflandırma
% 4’ten az	Genç Toplum
% 4 -7 arası	Normal Toplum
% 7 – 10	Yaşlı Toplum
% 10 ve üzeri	Çok Yaşlı Toplum

Yaşlı Bağımlılık Oranı: Bir toplumdaki yaşlı sayısının o toplumdaki çalışma çağındaki bulunan kişilere oranını ifade eder. Ülkemizde 2020 yılına ait yaşlı bağımlılık oranı %14,1’dir (TÜİK, 2021).

Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi: Bireyin dünyaya geldiği andan itibaren yaşaması beklenen ortalama yıl sayısıdır. Bu süre hesaplanırken bireyin tüm hayatı boyunca içinde yaşadığı toplumda/ülkede karşılaşacağı mortalite riskleri değerlendirmeye alınır. Bu süre, aynı zamanda içinde yaşanılan ülkenin gelişmişlik seviyesine ait önemli bir kriterdir ve ülkelerin ölümlülük durumlarını, gelişmişlik düzeylerini ve yaşam kalitelerini değerlendirmede kullanılmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı). Ülkemizde 2020 yılına ait doğuşta beklenen yaşam süresi 78,6 yıldır. Bu rakam erkekler için 75,9 yıl ve kadınlar için 81,3 yıldır (TÜİK, 2021).

Kuşak / Nesil /Jenerasyon: Ortalama olarak aynı yıllarda dünyaya gelmiş, aynı tarihsel dönemin şartlarında benzer problemleri ya da olumlu gelişmeleri tecrübe etme fırsatı bulmuş ya da bu sosyo-kültürel olay ve olgulara şahitlik etmiş, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu; Yaklaşık yirmi beş otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon anlamlarındadır (<https://sozluk.gov.tr/>).

Yaşlı Bakımı: Yaşlılığı nedeniyle günlük ihtiyaçlarını karşılamayan ya da karşılamakta zorlanan yaşlı bireylere verilen profesyonel bakım hizmetleridir.

Kurumsal (Formal) Yaşlı Bakım: Kurumsal uzun dönemli bakım yaşlılar için düzenlenmiş konutlar, bakımevleri, rehabilitasyon merkezleri veya huzurevlerinde geçici ve kalıcı

kabullerden meydana gelmektedir(Güdük, 2022).

Evde (İnformal) Yaşlı Bakım: Bakıma gereksinimi olan kişinin eşinin, akrabalarının, arkadaşlarının bakım sürecinde olmasını işaret eder (Bayazıt, 2015).

Huzurevi: Genellikle 65 yaşın üzerinde olan (Ülkemizde mevzuat hükümlerine göre 60 yaş ve üzeri) hayatını tek başına sürdürmekte güçlük yaşayan yaşlıların, tüm gün ve yaşam boyu öz bakımlarının yerine getirildiği ve aynı zamanda sosyal bir ortam oluşturulmuş, ücretli ya da ücretsiz bakım merkezidir (<https://tr.wikipedia.org/>).

İnsanın başına gelebilecek en acıklı durumlardan biri, bir gün ansızın ağaran saçlarımız ve kırışıklıklarla dolmuş yüzümüzle kısır bir çalışma yaşamının sonuna geldiğimizi görüp, geçmiş yıllar boyunca tüm beceri ve yeteneklerimizin yalnızca çok küçük bir bölümünü kullanabildiğimizin farkına varmaktır (V.W. Burrow).

BÖLÜM-II

2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Yeryüzünde bulunan tüm canlılar, canlılığı devam ettiği süre içerisinde bir takım evrelerden geçerler. Biyolojik yaşam döngüsü, en genel manada canlıların geçirmiş oldukları değişiklikler sonrasında tekrar başa dönmeleridir. Doğada bulunan canlıların yaşam döngüsünün yegâne amaçlarından biri de -üreme yöntemiyle- sağlıklı nesiller yetiştirmek ve neslinin devamlılığını sağlamaktır. Elbette tüm canlı organizmaların aynı döngü içerisinde davrandıklarını söylemek doğru değildir. Tek hücreli bir canlının bu döngü içerisindeki davranışlarıyla; bir kelebeğin, bir sürüngenin ya da bir insanın süreç içerisindeki davranışları birbirinden çok farklıdır.

Yaklaşık 3 milyar yıllık evrim süreci içerisinde eşi ve benzeri bulunmayan mükemmellikte ve karmaşıklığıyla diğer organizmalardan farklılaşan insanoğlu, bu mükemmellik içerisinde aslında her daim sıradan bir organizma gibi tükenmeye mahkûm konumdadır. İnsanlar, sıradan organizmalardaki “doğum, gelişim ve ölüm” üçgeninde gidip gelen biyolojik döngü (ya da kimilerine göre denge) dışında farklı ve kalıcı olma isteğiyle her daim yeni şeyler denemişlerdir. Ancak, sahip olduğu “düşündüğünü düşünebilme” yeteneği ile geliştirdiği modern bilimler dahi insanoğlunu, henüz bedenini yenileme arzusuna ulaştırabilmiş değildir.

İnsanoğlu bu emeline ulaşabilir mi bilinmez ama düşünen bir canlı olarak tarihsel süreç içerisinde oluşturduğu kültürel birikim ve sosyal bir canlı olma yeteneği, yaşam döngüsünü diğer organizmalarinkinden farklı olarak tanımlamayı mümkün kılmıştır. İnsan, oluşturduğu kültürel yaşama paralel bazı açılımlar yapmış ve yaşam döngüsünü diğer canlılara nazaran daha öznel tanımlamıştır. Çünkü yaşam döngüsü sıradan organizmalar için sadece var olma ve sonrasında yapısal anlamdaki yıkım sürecini çağrıştırıyor olsa da insanoğlu düşünebilme yeteneğinin kendisine kattıklarıyla birlikte artık sadece biyolojik açıdan ele alınabilecek bir yaşam döngüsü içerisinde değildir. Düşünce yeteneğinin insana sağladığı problem çözme becerisi, toplumsal yaşam içerisinde şekillenen ve sürekli değişen roller, bu rollerin getirmiş olduğu haklar ya da sorumluluklar, insan yaşamı için döngüyü sadece biyolojik değil; psiko-sosyal açıdan ve çok yönlü ele almayı zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluktan hareketle yapılan bilimsel değerlendirmeler, insanların biyo-psiko-sosyal varlık olma özelinde -diğer canlılardan ayrılarak- bireysel yaşam dönemlerini kategorize etmişlerdir. Genel olarak ele alındığında bu döngü, bilimsel literatürde *bebeklik, çocukluk, ergenlik,*

gençlik, olgunluk ve yaşlılık olarak 5 bölüme ayrılmaktadır. Yaşama ilişkin döngü insan türü için her ne kadar belirli yılları kapsayan şekilde kategorize edilmiş olsa da bireyin mensubu olduğu kültür, insanlar arası etkileşimin çeşitliliği ve sahip olduğu diğer bireysel özellikler, insanların farklı dönemlerdeki tutum ve davranışlarını birbirinden ayırtmaktadır (Özdemir vd., 2009).

2.1. YAŞLILIK VE YAŞLANMAYA GENEL BAKIŞ

Yeryüzünde bulunan her şey için aşağı yukarı bir ömür süresi belirlenmiş olup, bu sürenin sona ermesi diğer varlıklarda “eskimek, yıpranmak” vb. ifadelerle betimlenirken; bu varlıklardan farklı olarak insanlarda “yaşlanmak” terimi kullanılmaktadır (Değer, 2019:11).

Yeryüzündeki her canlı gibi insanlar da doğar, büyür/gelişir ve en nihayetinde ölümlerle tanışır. Bu süreç anne karnında başlayıp biyolojik hayatın son bulmasına kadar çeşitli evrelerden geçerek gerçekleşir. Bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk ve yaşlılık evreleri olarak tanımlanan bu dönemlerin her biri bireysel ve yaşanan kültürel farklılıkların da etkisiyle birlikte her birey için özel olarak algılanır.

Her dönem kendi içerisinde önemli olmakla birlikte farklı özellikleri de barındırır. Ancak yaşlılık dönemi, hayat yolculuğu içerisinde elde edilen tecrübe, donanım ve deneyimlerin bilgi ile harmanlandığı ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültürel mirasın yaşayan son örneklerini barındırıyor olması nedeniyle diğer yaşam dönemlerinden ayrıcalıklı bir konuma sahiptir (Sevil, 2005:72).

Kalınkara (2016)'ya göre, yaşlanma ana rahminden başlayarak ölüme kadar devam eden bir evrilme sürecidir ve yaşlanma doğal ve ömrü olan her canlı için kaçınılmaz bir gelişim sürecidir (akt. Değer, 2021).

İnsanoğlunu yaşam döngüsü içerisinde “*bir yolcu*” olarak kabul edersek, bu yolculuk sırasındaki son durak büyüme ve gelişmenin son evresi olarak kabul edilen yaşlılık dönemidir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılık dönemini, en özet şekliyle “*çevreye uyum sağlayabilme yeteneklerinin azalması*” olarak tanımlamaktadır. Bireylerde ve içerisinde yaşadıkları toplumda ortaya çıkardığı çok yönlü fiziksel, sosyal ve psikolojik olgular açısından ele aldığımızda, yaşlılığı bu özet tanımın çok ilerisinde değerlendirmek gerekebilir. Bu değerlendirmenin en başındaki soru “*Yaşlılık mı? Yaşlanma mı? İhtiyarlık mı?* sorusudur. Çünkü Duyar (2008)'a göre, geriatrik alanda çok kullanılan bu kavramlar, zaman içerisinde birbirinin yerine kullanılabilir hale gelmiş ve kavram kargaşası oluşturmaya başlamıştır.

Yaşlılık ve yaşlanma arasındaki kavram kargaşasında temel ayırım noktalarını tanımlamak gerekirse; *yaşlılık*, toplumsal bir olguyu ve durumu ifade eden ve belli bir yaşın üzerinde olmayı belirten bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. *Yaşlanma* ise, biyolojik bir durum olmaktan öte toplumsal boyutları içeren bir süreci de ifade etmektedir. Yani *Yaşlanma* insanın dünyaya geldiği günden itibaren devam eden bir süreçtir; oysaki *yaşlılık*, bedeninin performansının, canlılığının sona ereceği en yakın dönemi ifade eder (Uyanık, 2017).

Tablo-2.1. Gerontoloji’de Yaşlanma ve Yaşlılık Kavramları

Yaşlanma	Yaşlılık
Bir süreçtir	Bir dönemdir
Doğumdan ölüme kadar devam eder	Yaşam döngüsü içerisinde bir safhadır
Gelişim Psikolojisinin alanıdır	Gerontolojinin alanıdır

“*Yaşlı ve Yaşlılık*” kavramlarını doğru anlayabilmek için öncelikle yaş ve yaşlı kavramlarını ele almakta fayda vardır. Sevil (2005)’e göre *Yaş*, bir canlının bir olay ya da olgunun meydana gelişinden itibaren geçen süreyi tanımlayan bir zaman ölçütüdür. Bu kavram insanlarda olduğu kadar, diğer canlılar ya da kurumlar için de kullanılmaktadır. Canlılar için yaş kavramı dünyaya geldiği andan itibaren başlamakla birlikte, yaşam süreci içerisinde her birey, fiziksel ve biyolojik açıdan farklı şekilde etkilenmektedir. Yani doğum yılları aynı olmasına rağmen iki farklı birey aynı görünüşe ve biyolojik olarak benzer özelliklere sahip olmayabilir. Bu nedenle bireylerin yaşları kavramsal olarak ikiye ayrılır:

a) *Kronolojik Yaş (Takvim Yaşı)*

b) *Biyolojik Yaş*

Kronolojik Yaş (Takvim Yaşı) bireylerin doğumdan itibaren başlayan zaman ile günümüze kadar geçen sürenin toplamından ibaret olup sayısal bir ifade biçimini belirtir.

Biyolojik Yaş, bireylerin anatomik yapıları ve organizmanın fizyolojik çalışmaları sonucu ortaya çıkan daha çok nitelik belirleyen ve gözlenebilen bir kavramı ifade eder.

“*Yaşlanma*”, “*yaşlılık*” ve “*ihtiyarlık*” ifadeleri çoğu zaman birbirleriyle karıştırılır ya da birbirlerinin yerine kullanılır (Kahveci vd. 2015). *Yaşlanma*; kronolojik, biyolojik, sosyal ve psikolojik yönleri bulunan, bireyin ana rahmine düştüğü andan başlayarak, ölüme kadar devam eden bir süreçtir. *Yaşlılık* ise bu sürecin son evresi olan dönemdir (Çınarlı ve Koç, 2015).

Zamanın ileriye doğru gitmesi nedeniyle yaşın artması anlamına gelen yaşlanma ve bireyin hayatında özel bir dönemi ifade eden yaşlılık kavramları birbirinden farklıdır. rnek verilecek olursa; beş yaşını tamamlayarak altı yaşına giren bir ocuk zaman dilimi içerisinde kuk miktarda yaşlanmıştır; fakat büyümeye ve gelişmeye devam etmesi nedeniyle elbette yaşlılık evresinde değildir.

Kavram olarak yaşlılık insanlarda, diğer canlılardan daha farklı anlamlar içerir. Diğer canlılarda yaşlılık genelde biyo-fizyolojik olarak ele alınırken; insanlarda yaşlılıktan bahsedildiğinde biyolojik, fizyolojik boyutlarla birlikte, sosyo-kültürel anlamları içerecek değerlendirmelerden söz etmek gerekir (Bozhüyük vd, 2012).

Taşkesen (2012)'e göre yaşlılık, bireyin o yaşlara ulaşma ihtimali açısından düşünüldüğünde aslında bir bilinmezlik içerir. Bu bilinmezliğe ulaşılması halinde birey üzerindeki etkisi de aslında net olarak bilinmemektedir.

2.1.1. Yaşlanmanın Türleri

Literatürde yaşlılık/yaşlanma kavramı ile ilgili birçok tanıma rastlamak mümkündür. Pekcan (2000)'a göre yaşlılık, gelişim ve olgunlaşma dönemlerinden sonra gelen, kalıtsal özellikler ile yaşanılan evre arasındaki etkileşimin doruk noktaya vardığı, fiziksel ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır (Değer, 2021). Tür ve boyutları yönünden ele alındığında yaşlanmayı “*kronolojik, biyolojik, psikolojik ve toplumsal yaşlanma*” olarak dört farklı aşamada değerlendirilmektedir.

2.1.1.1. Kronolojik Yaşlanma

Canlının doğumu ile başlayan süreçte, yine o canlının içinde bulunan zamana kadar geçirdiği yılların toplamına kronolojik yaşlanma denir. Kronolojik yaşlılık, geçen zamana göre bir yıllık birimler esas alınmak suretiyle yapılan yaşlılık tanımlamasını ifade eder; sosyal yaşantıda bunun karşılığı ‘yaş’ olarak belirtilir (Güler, 1998).

Kronolojik yaşlanma ve yaşlılık üzerine yapılan ilk sınıflandırma 1963 yılında Dünya Sağlık rgt / World Health Organization (DSÖ / WHO) tarafından yapılmış ve 60 yaş üzerindeki bireyler “*İleri Yaşlı*” olarak betimlenmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda tıp dünyasındaki yenilikler ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi ve insan ömründeki artış, yeni bir sınıflandırma yapılması gerekliliğini ortaya çıkarılmıştır. Bu gereklilikten hareketle 1998 yılında yaşlılık üzerine yapılan sınıflandırmayı güncelleyen Dünya Sağlık rgt, 65 yaş üzerindeki bireyleri yaşlı olarak kabul etmeye

başlamıştır (Bölükbaş, 2019).

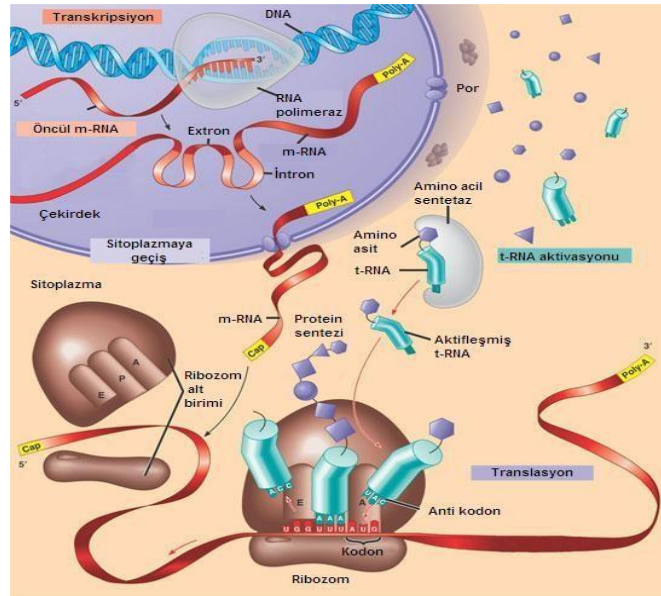
Tablo-2.1.1.1. DSÖ'nün Yaşlılık Sınıflaması

1963 Yılı		1998 Yılı	
Yaş Grubu	Sınıflandırma	Yaş Grubu	Sınıflandırma
45 - 59	Orta Yaşlı	60 - 74	Genç/erken Yaşlılık
60 - 74	Yaşlı	75 - 84	Yaşlılık
75 +	İleri Yaşlı / İhtiyarlık	85 +	İleri yaşlılık / İhtiyarlık

2.1.1.2. Biyolojik Yaşlanma

En genel tanımıyla biyolojik yaşlanma, insanın ana rahmine ilk düştüğü andan itibaren, yani hücresel düzeyden başlayarak zaman ilerledikçe ortaya çıkan bireyin geçirdiği fizyolojik, anatomik ve morfolojik değişimlerin tamamıdır (Aslan ve Hocoğlu, 2017). Geçen zamana paralel şekilde insan bedeninin temel işlevlerini yerine getirme kapasitesini kaybetmeye başlaması ve ölüme neticelenen süreç biyolojik yaşlanma olarak ifade edilmektedir (Öksüzökyar vd. 2016).

Biyolojik yaşlanmanın birçok nedeni bulunmakta olup, bu nedenler arasındaki mekanizmalar farklı teorilere göre açıklanmaktadır. Bu teorilerden en bilineni protein sentez azalmasıdır. Hücrelerin temel işlevleri arasında yer alan protein sentezlemesi hücrenin canlılığını devam ettirebilmesi açısından oldukça hayati bir öneme sahiptir.

Resim-2.1.1.2. Protein Sentezi

(Kaynak: <https://www.yenibiyoloji.com/protein-sentezi-2756/>)

Protein üretimindeki transkripsiyon ve translasyon aşamalarında meydana gelebilecek bir aksaklık, bu iki aşamalı süreçte deoksiribonükleik asit (DNA)'ten gelen genetik bilginin

ribonükleik asit (RNA) moleküllerine dönüşümünü engeller. Böylece hücredeki canlılık işlevleri giderek yaşlanır. Hücre içerisindeki benzer hatalar normal şartlarda onarılır ve hatalı kısımları ortadan kaldırılır. Fakat yaşlanmayla birlikte bu tamir işlevi ve protein sentez hızı da giderek yavaşlar. DNA replikasyonunu sırasında oluşan hatalar ilerleyen süreçte bir araya gelerek hücrenin ölümüne neden olurlar (Öksüzokyar vd. 2016).

2.1.1.3. Psikolojik Yaşlanma

Psikolojik yaşlanma bireylerin, hafıza, algılama, öğrenme, sorun çözme gibi zekâ gücü ve duygusal alanlardaki yeti yitimleri ve değişikliklere adaptasyon kapasitesinin bozulması olarak tanımlanmaktadır. Bireyin yaşlılığa hazır olmaması, başkalarına yük olma konusunda yaşadığı anksiyete ve herhangi bir işe yaramama duygusu içerisinde kalarak, yaşamını devam etme zorunluluğu psikolojik yaşlanmanın başrolünü oynar. Bu tarz duygu durum değişimleri bireyin geçmişe yönelik özlemler içinde olması, gelecek kaygısı taşıması, cimrilik davranışlarında artış ve üzüntü verici olaylardan kaçınma davranışları sergilemesine neden olabilir (Özer, 2019).

Bireyler yaşlılık dönemlerinde genellikle değişen ve gerileyen fiziksel değişimlerle başa çıkmakta zorlanırlar ve bu dönemde yaşadıkları zorluklar nedeniyle ruhsal olarak da çöküş yaşarlar. Yaşlı bireylerde artan ölüm korkusu, farklı stres kaynaklarını azalmaya yardımcı olmak, sakin ve dingin bir ortam sağlamak, yaşlı birey ile destekleyici bir iletişim kurmak ruh sağlığı açısından önemli olmaktadır (Kalınkara, 2016).

Tanımlamalarda “hissedilen yaş” olarak da bilinen psikolojik yaşlanma, kişinin biyolojik ve fizyolojik yaşlanmaya vermiş olduğu ruhsal tepkiler ve bu tepkilerin uyumlu olması/olmaması halidir. İlerleyen yaşı nedeniyle bireyin duygu durumunda meydana gelen değişiklikler kişilerde karamsarlık, çaresizlik, ilgisizlik, içe kapanma ve hayattan zevk alamama gibi bazı kaygı durumlarını tetiklemektedir (Akçay, 2011).

2.1.1.4. Toplumsal Yaşlanma

Yaşlanma her ne kadar bireysel bir olgu olarak algılansa da kavramın toplumsal içerikli görünümü dikkate alındığında her toplumda kendine özgü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani yaşlılık kavramını içinde bulunan toplumdaki ayrı değerlendirmek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Toplumun sahip olduğu aile, ekonomi, siyaset vb. kültürel değerler yaşlılık kavramına ilişkin farklı algı ve sosyal görünümleri etkilemektedir (Nazlı,2016).

İnsanoğlu mizaci özelliklerinin yanı sıra, içinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerinden de etkilenerek kendi yaşayışına ait kişilik özelliklerini oluşturmaktadır. Bireyin içerisinde yaşadığı toplumsal algı ve kültürel özelliklerin gelişim dönemleri süreçlerinde bireye öğrettiği tüm bakış açıları, aslında bireyin ileriki yaşamında karşılaştığı yaşlı birey tanımının kendisini oluşturmaktadır. Yani bireyler, erken gelişim dönemlerinde elde ettiği bu algılar ve tecrübelere dayalı olarak şekillenmiş bir yaşlı kimliğine bürünürler (şentürk, 2018).

Yaşlı bireyler kimi toplumlarda “saygınlık ve bilgelik” kavramlarıyla birlikte anılmakta iken; başka toplumlarda ise kuşak çatışmasının baş aktörleri, bakım yükünü üstlenen bireylerin özgürlüklerini kısıtlayan, devletlerin sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarındaki yükünü oluşturun nüfus grupları şeklinde algılanabilmektedir.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere yaşlı ve yaşlılık kavramlarını, içinde yaşanılan toplum ve kültürden bağımsız olarak düşünmek ve nicel olarak tarihte geçen zamana indirgemek mümkün görünmemektedir. Belirtilen nedenlerle yaşlılık olgusunu biyolojik ve fizyolojik değerlendirmelerin yanı sıra, sosyo-kültürel bakış açısı içerisinde toplumsal algı ve değerler özelinde tüm yönleriyle ele almakta fayda vardır.

2.2. YAşLILIĞIN EVRİMSEL SRECI VE TARİHİ

2.2.1. Antropoloji ve Yaşlılık

Yaşlanma ve yaşlılık konusu, günümüze kadar olan süre içerisinde başta tıp bilimi olmak üzere psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi farklı bilimler tarafından konu edinilmiş, farklı boyutlarıyla akademik çalışmaların konusu olmuştur. Bilim alanlarını etkileyen ve yakından ilgilendiren modernitenin sonucu olarak günümüzde gerontoloji bilimi, yaşlılığı multidisipliner bir çalışma alanına dnştrmştir. Gerontoloji alanındaki akademik çalışmalar bize yaşlılığın nasıl ortaya çıktığı ile ilgili birçok açıklamada bulunmuştur (Bektaş, 2017).

Gerontoloji bilimi yaşlanma ve yaşlılık süreçleri ve bu süreçlerde meydana gelen biyolojik ve sosyal faktörleri araştırmakta iken; Antropoloji ise, insanı hem biyolojik, hem de sosyolojik ve kültürel bir varlık ekseninde inceleyen bir bilimdir. Her iki bilim dalının da konu ve yöntem açısından benzerlikleri mevcuttur. Bu yaklaşım ve çalışma alanı benzerliği, yakın zamanda “*gerontolojik antropoloji*” kavramını karşımıza çıkarmıştır. Gerontolojik Antropoloji isimli bu yeni disiplin ise yaşlılık konusunu iki farklı şekilde ele alır. Bu iki farklı yaklaşım içerisinde birinci gurup, yaşlılık olgusunu erken dönem primatlarını kapsayacak şekilde biyolojik açıdan inceler. İkinci gruptakiler ise biyolojik özelliklerinin yanında

bireylerin sosyo-kültürel açıdan da değerlendirilmesi gerekliliğine vurgu yaparak insanlar arası ilişkiler ve toplumsal yaşam alanlarını araştırırlar (Duyar, 2008:10).

Duyar (2008:10)'a göre, insan türünün yaşlanma ve yaşlılık olgusu ile ne zaman karşılaştığı, erken dönem atalarımızın yaşlanma süreci yaşayıp yaşamadıkları sorusu Gerontolojik Antropoloji alanı ile ilgilenen bilim insanlarının her zaman merak ettikleri bir konu olmuştur. Bu nedenle erken dönem primat fosilleri üzerine yapılan araştırmalarda, mevcut Australopithecus kalıntılarında 40 yaşın üzerinde bir buluntuya rastlanmamıştır. Günümüz insanların ise 120 yıl ve daha üzeri yaşları görebildiği bilinmektedir. Bu bilgiler modern dönem insanların azami yaşam süresi ile karşılaştırıldığında insan ömrünün evrimsel süreç içerisinde oldukça uzadığına kanıt olarak gösterilebilir.

Yukarıda ifade edilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, insan evriminde hem maksimum yaşam uzunluğunun hem de doğum sonrası yaşam beklentisinin artış gösterdiği; fakat insan ömür süresindeki bu artışın, genetik etkenlerden ziyade çevresel koşulların iyileşmesinin ve dış tehlikelerin azaltılmasının sonucu olduğu yorumlarını yapmak mümkündür (Duyar, 2008:11).

İnsanda yaşlılığın ortaya çıkışıyla ilgili sorunların cevaplarını arayan bilim insanlarının farklı teorileri bulunmaktadır. Bu teorilerden ilki yaşlılığın ortaya çıkışını beyin hacminde meydana gelen artışla açıklama çabası içerisinde. Beyin hacmindeki artışın sağladığı avantajla birlikte algılama kapasitesi de gelişen insan türleri, dış tehlikelere karşı elde ettikleri daha yüksek algılama sayesinde hayatta kalma sürelerini arttırmışlardır. Beyin gelişimindeki bu artışın diğer bir etkisi ise besin kaynaklarını çeşitlendirmeye yönelik olmuş ve bu çeşitlenme sayesinde de yaşam süresi uzamaya başlamıştır. Bu hipoteze göre yaşam süresi uzayan insanoğlunun hayatına yaşlılık kavramı girmeye başlamıştır (Duyar, 2008:12).

***“Yaşlılık, başı pek darda olana bilge olsa da kolay gelmez;
ama bilge olmayana, bolluk içinde
yaşasa bile ağır gelir” (Cicero).***

Şekil-2.2.1. Erken İnsan Formlarında (*Australopithecus*) ve Günümüz İnsanlarında Yaşam Süresinin Karşılaştırılması.

(Kaynak: Duyar İ, 2008. *Yaşlanma, Yaşlılık ve Antropoloji. Türk Geriatri Vakfı Yayınları, Ankara.*)

Duyar (2008)'a göre yaşlılığın evrimsel sürecindeki diğer bir hipotez “büyükanne hipotezi”dir. Bu hipoteze göre, ilkinden farklı olarak, biyolojik gelişmeler değil, biyolojik gelişmelerin zemin hazırladığı sosyal gelişim ve değişimler neticesinde ortaya çıkan aile üyeleri arasındaki yardımlaşma ve kuşaklar arasındaki bilgi alışverişinin etkisini ön plana almıştır. Buna göre, insanlık tarihinin ilk dönemlerindeki kadınlar, toplumsal sürekliliği devam ettirebilmek adına, kendi torunlarının bakımını üstlenmeye başlayarak kendi soylarının devamı için kız çocuklarının ve gelinlerinin daha çok çocuk sahibi olmalarına yardımcı olmuşlardır. Bu yardımlaşma süreci aynı zamanda içtimai hayatın ve aile ilişkilerinin gelişimini desteklemiştir. Böylece ileri yaştaki insanlar kendi hayat tecrübelerini sonraki nesillere aktarma olanağına sahip olmuşlardır (Duyar 2008:12).

2.2.2. Yaşlanmanın Tarihçesi

Eski dönemlerden kalan tarihi kaynaklar incelendiğinde yaşlılığa ait bilgilerin çok fazla olmadığı görülmektedir. Yaşlılık ve bu dönemde karşılaşılan olumlu/olumsuz süreçler üzerine çok fazla çalışılmamış olmanın bir nedeni de Tufan (2014:39)'a göre, eski çağlarda insanların birçoğunun yaşam süresinin kısıtlılığında kaynaklı olarak yaşlılık dönemlerini görmemeleri olarak ifade edilir. Bektaş (2018:35) ise, eski çağlarda çok az insanın yaşlılık dönemine ulaşabildiğini; bunların ise Yaratıcı tarafından kutsanan ve bilge kişiler olarak atfedildiğini ifade etmektedir.

Değer vd. (2020:18)'ne göre tarihsel süreçte yaşlı bireylerin toplumdaki yerini belirleyen unsurları dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Buna göre;

- *İnsanlığın başından antik antik çağa kadar olan zaman dilimi, yaşlı bireylerin toplumdaki konumunu genellikle doğa faktörlerinin belirlediği dönem,*
- *Antik çağdan başlayarak orta çağın sonuna kadar olan zaman dilimi, yaşlı bireyin toplumdaki konumunu doğa koşullarına ek olarak metafizik güçlerin ve inançların etkilediği dönem,*
- *Dinlerin ve dini inanışların yaygınlaştığı zaman dilimi, kutsal kitapların yaşlı bireylere bakış açısının, toplum tarafından da benimsendiği dönem,*
- *Modern devletlerin yasalarla belirlediği sınırların kabul gördüğü zaman dilimi, pozitif bilimler ve teknolojik gelişmeler ışığında yaşlı bireyi ele alan toplumsal dönem, şeklinde sıralanabilir.*

Toplumların yaşlı bireylere gösterdiği farklı davranışların nedenleri arasında çevresel koşullar, ekonomi, inanç, kültür, töre gibi birçok sosyolojik dinamik bulunmaktadır (Akın, 2004, akt. Özmen, 2013). Bu sosyolojik dinamiklerin tarih boyunca etkilediği diğer bir kurum ise ailedir. Yaşlı bireylerin de üyesi konumunda olan aile hakkında “yazının icadı”ndan önce yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak yazının icadından sonra, gerek aile gerekse aile içerisindeki düzende önemli bir yer teşkil eden yaşlılar hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak mümkündür. Ulaşılan bu bilgilerin bazıları, dönemi içerisinde, yaşlılar hakkında olumlu ya da olumsuz birçok uygulamayı barındırmaktadır (Değer vd. 2020:16). Aile ve aile içerisindeki yaşlı kavramını içeren kanuni düzenlemelerin birçoğunun, medeniyetin beşiği olarak kabul edilen Mezopotamya uygarlıklarına ait olduğu söylenebilir. Bu uygarlıkların başında gelen ve Sümerlere ait kent konseylerinde yaşlı üyelerin etkin rol üstlendikleri, Hitit ve Asurlular döneminde ise yaşlı bireyler ile ilgili çeşitli yasal düzenlemelerin olduğu ifade edilmektedir. (Kalınkara, 2014:40).

Antik Yunan Çağında ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde yaşlılarla ilgili algıların Mezopotamya Uygarlıklarından farklılaştığı söylenebilir. Şöyle ki Antik Yunan medeniyetine ait tarihi eserler incelendiğinde toplumsal açıdan önemli kişiliklerin mükemmel vücut imi tasvirlerine uygun olarak resmedildiği ya da heykelleştirildiği göze çarparken; yaşlılara ait herhangi bir sanatsal çalışmanın olmadığını söylemek mümkündür. Bunun nedeni ise yaşlılığın insanoğlunun düşkünlüğünü sembolize eden bir durum olarak algılanmasıdır (Arıhan, 2007. akt. Değer vd. 2016). Roma döneminde ise antik Yunan çağına benzer algılarla yaşlıların topluma yük olarak görülmesi anlayışı mevcuttur. Hasta ve yaşlılardan çeşitli

nedenleri bahane ederek kurtulabilmek için “Tanrılara Kurban” kisvesi altında oluşturulan dini ritüellerle bu kişilerin nehirlere atılmak suretiyle öldürüldüğü ifade edilmektedir (Kalınkara, 2014. akt. Değer vd. 2016).

Geleneklerine bağlılıkları ile bilinen eski Çin Medeniyetinde ise yaşlılık, aile büyüğü olmanın yanı sıra para ve güç sahibi kişiler olarak tasvir edildikleri için aynı zamanda toplumsal bir saygıya sahiptirler. Baba figürünün öne çıktığı Çin Medeniyetinde otorite sahibi babaya ve aile büyüklerine biat etmemenin cezalandırıldığı bilinmektedir (Kalınkara, akt. Değer vd. 2016).

Özmen (2013)’e göre Türk kültüründeki yaşlı bireylere yönelik algı ve davranışlar eski Çin kültürüne benzer bir durum sergilemektedir. Çünkü Çin kültüründe olduğu gibi Türk kültüründe de yaşlı bireylerin toplumsal bir saygınlığı bulunmaktadır. Ayrıca yaşlı bireyler eski kültürümüzde saygı, sevgi ve merhamet gibi kavramları barındıran olumlu ifadelerle anılmışlardır. Yaşlı bireylere yönelik “*topluma yön veren, öğüt ve tavsiyelerine önem verilmesi gereken bilge kişi*” tasvirinden hareketle, olumlu düşünce ve davranışlara değer veren bu yaklaşım tarzını atasözlerinde, edebi eserlerde, anonim hikâyelerde ve dini inanışlarda görmek mümkündür (Sarıkavak, 2017). Yaşlı bireylere değer atfeden kültürel oluşumun, İslamiyet sonrası Türk kültüründe de etkin bir şekilde uygulandığını ve devam ettirildiğini ifaden eden Sarıkavak (2017)’a göre, bu durumu ispat edebilmek için İslâm’ın iki temel kaynağı olan Kur’an-ı Kerim ve Hz. Peygamber’in hadislerine bakmak gerekir. Her iki kaynak incelendiğinde görüleceği üzere, İslâm dini yaşlı bireylere saygı, bakım ve merhamet gibi konularda müntesiplerine emir, yasak ve tavsiyelerini açıkça belirtmiştir (Özmen 2013:111).

Sanayi Devrimi ve getirdiği yeniliklerin tarihsel süreçte yaşlı bireylerin konumunu oldukça karmaşık hale getirdiği söylenebilir. Çünkü kapitalist ekonominin her bireyi işgücü olarak görmesi kısa bir süre de olsa yaşlıların üretim faaliyetlerinde bulunmak üzere istihdamını kolaylaştırdığını söylemek mümkündür; ancak makineleşme ile birlikte işgücü piyasasındaki yerlerini bu makinelerle ya da gençlere teslim etmek zorunda kalan yaşlı bireyler, pasif yaşlanma sürecinin başlangıcını oluşturdular (Değer vd.2020).

Ceylan (2015)’a göre yaşlılık dönemi sorunlarının, geçmiş dönem geleneksel toplumlarda herhangi bir karşılığı bulunmamaktadır. Bunun nedenlerini, yaşlı bireylerin demografik yapı içerisindeki sayısal azlığına ve modernite ile birlikte toplumlar içerisinde yaşanan sorunların olmayışına atıfta bulunarak açıklamaya çalışan Ceylan (2015), günümüzde

gerek ortalama yaşam süresindeki artışı gerekse modern toplum anlayışıyla birlikte ortaya çıkan sorunların yaşlılık kavramını farklı bir boyuta taşıdığını ifade etmektedir.

Geçmiş dönem ve tarım toplumlarında yaşlılık kavramı, bilgi ve bilgeliği sembolize ederken; sanayileşme ve ardından gelen kent yaşamı sonrası yaşlı bireyler bu yeni sosyal ortama ayak uyduramamışlardır. Yaşanan bu uyum problemleri ve iletişim sorunları toplumlar içerisinde kuşaklar arası çatışmaları ortaya çıkarmış ve “bilge” olarak tasvir edilen yaşlı bireyler artık; sağlık, bakım ve sorumluluk gibi problem cümleleri ile anılmaya başlanmıştır. Bu durum ise tarım toplumlarında yaşlı bireye verilen önem ve değerin giderek azalmasına neden olmuştur (Şentürk, 2018).

Sanayi devrimi ve ardından yaşanan teknolojik gelişmelerdeki baş döndüren hız ve sağlık alanındaki yenilikler yaşam süresini uzatarak nüfus projeksiyonlarında yaşlı bireylerin sayısının giderek artmasına neden olurken; 2. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan daha hümanist yaklaşımların gelişmiş ülkelerdeki devlet politikalarına yansımaları, toplumsal refah ve sosyal güvenlik kavramı, kadının iş ve eğitim hayatına katılımı ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi birçok yeni kavram ise aile içerisindeki yaşlı birey algısının değişmesine ve geniş aile yapısının çok hızlı bir şekilde bozulmasına neden olmuştur (Bulduk, 2014).

Bu gelişmeler sonrası toplumların yaşlı bireylere bakış açısı değiştiği gibi, artan yaşlı nüfusu nedeniyle devletlerin de sosyal politika planlamaları ve sunduğu sosyal hizmetlerin revize edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu revizyon sanayi toplumlarında, ilk zamanlar, yaşlı bireyin iş hayatına azami oranla katılması yönünde politikaları içerirken; zamanla yaşlı bireylere bakım hizmetinin devletler tarafından yatılı kurum ve kuruluşlarda verilmesi yönüne doğru evrilmiştir. Ancak günümüze gelindiğinde, yatılı bakım hizmetlerinin devletler nezdindeki mali yükünün fazlalığı, kurum bakımının zorunlu olmadıkça yaşlı bireyler tarafından tercih edilmemesi, yatılı bakımın yaşlı bireylerde ortaya çıkardığı farklı ruhsal problemler vb. nedenlerde sosyal politika planlayıcılar tarafından yeni birtakım uygulamalar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Artık yaşlı bireylerin günümüz dünyasında birçok toplum içerisinde kabul gören yasal hakları bulunduğu gibi, sosyal hizmet uygulamalarında ise yaşamak istediği yerde/ortamda ihtiyaç duyduğu sağlık, bakım ve danışmanlık hizmetlerinin yerinde sunumu ile toplum içerisinde var olması temel ilke olarak benimsenmeye başlanmıştır.

2.3. YAŞLILIĞIN DEMOGRAFİSİ

Yaşlanma, takvim yaşının artmasıyla meydana gelen ve ölüm olasılığını yükselten birden çok faktörün bütünü olarak tanımlanmaktadır. İlerleyen yaş, bireysel fonksiyonların yetersizliği açısından risk faktörleri oluşturmakla birlikte; teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ve buna paralel olarak ilerleyen sağlık teknolojisi ve tıp bilimindeki yenilikler, modern çağ insanının doğurganlık konusundaki yeni algıları nedeniyle azalan doğum oranları gibi sebeplerle dünya nüfusu hızla yaşlanmaktadır (Tekin ve Kara, 2018:219).

Dünya üzerinde yaşanan gelişmeler sonrası nüfus artış hızı azalmış olmasına rağmen araştırma ve sayımlarda kümülatif nüfusun arttığı görülmektedir. Nüfusun kontrol alınmasına yönelik aile planlamaları bu artış hızını düşürürken, diğer yandan ülkelerin artan toplumsal refah seviyelerine paralel şekilde yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının giderek arttığı gözlemlenmektedir (Aydemir ve Yaşar, 2020).

Araştırmanın konusu ve problemi açısından düşünüldüğünde, yaşlı bireylere yönelik oluşturulacak hizmetleri düzenlemeye yönelik sosyal politikaların belirlenmesinde güncel demografik verilerin incelenmesinin, araştırma sonuçlarına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

2.3.1. Dünyada Yaşlılık

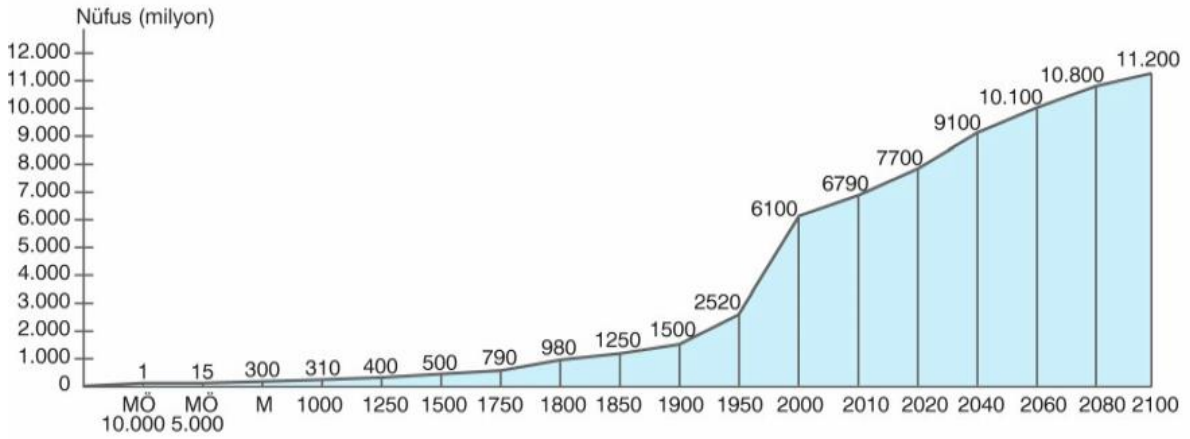
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), dünya nüfusunun 1987 yılı içerisinde 5 milyar insana ulaşmasının ardından "11 Temmuz" tarihini, "Dünya Nüfus Günü" olarak ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ise her yıl bu tarihlerde nüfusun önemli konularını içeren bir ana başlık içerisinde çeşitli konularda farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir (TÜİK, 2022).

İnsanlık tarihi içerisinde nüfus değişimlerine bakıldığında, Antropolojik araştırmalarda bulunan iskelet kalıntılarından anlaşıldığı üzere Paleolitik dönem başlarında ortaya çıkan ilk insanın ve bu dönemlerdeki nüfus yapısı tam olarak bilinmese de nüfus yoğunluğunun son on bin yıllık tarihsel süreçte çok hızlı bir şekilde arttığı ifade edilmektedir. Neolitik Çağ sonu ve Paleolitik Çağın başlarına denk gelen dönem içerisinde insanlık adına önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde tarımsal faaliyetlerin ve yerleşik hayat unsurlarının oluşması, toplumlarda sosyo - ekonomik ve kültürel anlamda da birçok değişime neden olmuştur. Yerleşik hayatın temel sebebini teşkil eden zirai faaliyetler sonrası küçük yerleşim birimleri oluşmaya başlamış ve bu alanlarda nüfus artışı başlamıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre Neolitik dönem başlarında yeryüzündeki nüfusun yaklaşık 86 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Tarihsel süreç içerisinde insan nüfusu, salgın

hastalık ve savaşlar nedeniyle kısa dönemler halinde kısmi azalmalar gösterse de Neolitik Çağdan günümüze kadar olan zaman diliminde sürekli olarak artmıştır (Sergün, 1992:212-213).

Sanayi devrimi ve getirdiği yeniliklerin ardından son üç asırda yaklaşık 500 milyon olan dünya nüfusu günümüzde 8 milyara ulaşmıştır. Birleşmiş Milletlerin raporlarına göre, 2050 yılında dünya nüfusunun 10 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir. ABD'nin Milli İlimler Akademisi'nce yapılan çalışmalarda ise - nüfus artış hızının bu şekilde devam etmesi durumunda - 2075 yılında dünya nüfusunun 30 milyara yaklaşacağı öngörülerinde bulunmaktadır (Çamurcu, 2005:93)

Şekil 2.3.1. Dünya Nüfusunun Neolitik'ten Günümüze Artışı.

Kaynak: <https://erhananadol.com/> erişim tarihi: 23.01.2023)

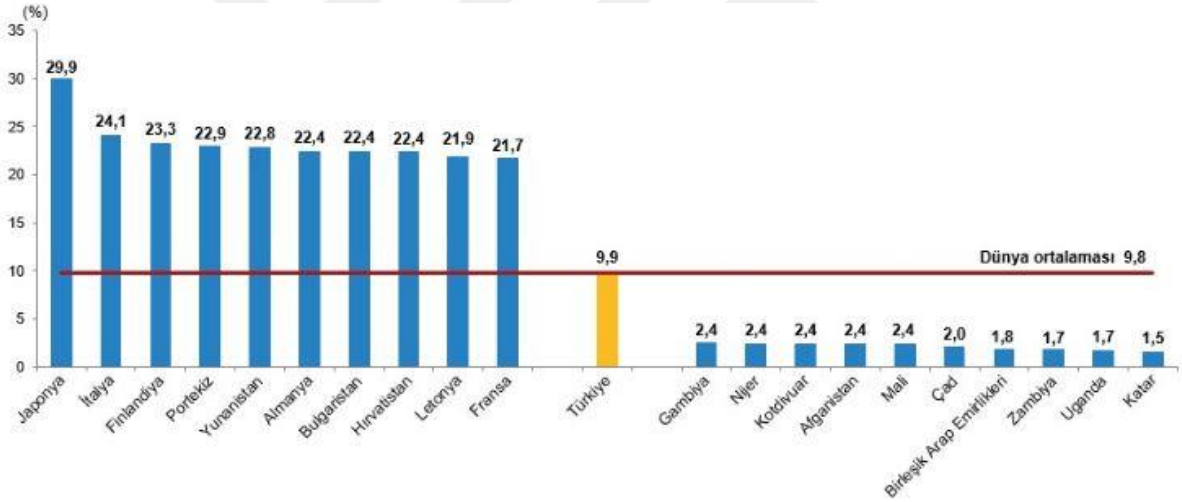
Demografik açıdan nüfusun yaşlanması, yaş dağılımının değişerek nüfus içerisindeki çocukların ve gençlerin sayısının azalması; yaşlı olarak tanımlanan 60 yaş üstü bireylerin sayısının ise artmasıdır (DPT, 2007). Dünya üzerinde yaşanan toplumsal olaylar nedeniyle insanoğlunun algı ve tutumları da farklılaşmaya başlamıştır. Değişen algı ve tutumların sonucu olarak ortaya çıkan düşük doğurganlık oranları ve ölüm oranlarındaki azalma sonucu nüfus yaşlanma eğilimine girmiştir. Bir önceki asırda gelişmiş ülkelerde görülen bu değişim, bu yüzyıldan itibaren gelişmekte olan ülkelerde de yaşanmaya başlamıştır (UN, 2007).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2015 yılında yayınlanan “Yaşlanma ve Sağlık” başlıklı raporda nüfusun yaşlanmasının nedenleri; yaşam süresinin uzaması ve doğum oranlarının düşmesi olarak belirtilmiştir. Dünya genelinde teknoloji, sağlık, insan hakları vb. alanlarda yaşanan gelişmeler sonrası günümüzde neredeyse tüm ülkelerde yaşlı sayısını arttığını söylemek mümkündür (Tekin ve Kara,2017: 222).

TÜİK tarafından 2022 yılı içerisinde yayınlanan haber bülteninde; Birleşmiş Milletlerin dünya nüfus tahminlerini derlediği çalışmalara göre, 65 yaş ve üzeri bireylerin toplam nüfusa oranı en yüksek ülke %29,9 ile Japonya'dır. Bu ülkeyi sırası ile İtalya (%24,1) ve Portekiz (%23,3) izlenmektedir. Yaşlı Nüfus oranının toplam nüfusa oranı olarak en düşük seviyeler, çoğunlukla Arap Yarımadasında ve Afrika Kıtasında bulunan ülkelerde görülmüştür. Bu ülkeler sırasıyla Katar (%1,5), Uganda (%1,7), Zambiya (%1,7) ve Birleşik Arap Emirlikleri (%1,8) şeklindedir (TÜİK, 2022).

Dünya ortalamalarına bakıldığında ise 2022 yılındaki yaşlı nüfus oranı %9,8'dir. Ülkemizde günümüze kadar süreçte, her ne kadar genç nüfus oranının yüksek olduğu yönünde bir algı bulunsa da son nüfus sayımları artık bu algının değişmesi gerektiğini ispatlar niteliktedir. Çünkü Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) üzerinden yapılan son nüfus sayımına göre Türkiye'de yaşlı nüfus oranının %9,9 ile dünya yaşlı nüfus ortalamasının hemen üzerinde olduğu görülmektedir.

Şekil 2.3.1. Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 ülke, 2022

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Dünya geneline bakıldığında her yıl ortalama 15 milyona yakın birey 65 yaşını aşarak yaşlı nüfus olarak adlandırılan gruba dahil olmaktadır. Bir yandan farklı ülke ve bölgelerde ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler global yaşlanmayı şekillendirirken; diğer yandan yaşlılık olgusu ile ortaya çıkan yeni sorunlar bu ülkelerdeki yaşlılık politikalarını da yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Küresel yaşlanmanın hızı ve yerel varyasyonları olan ülkeler ve alt bölgeler dikkat çekicidir. Bugün gelinen son noktada insanlık tarihinde ilk defa, artan yaşam süresi ve azalan doğum oranları gibi çeşitli kombinasyonlar nedeniyle 65 yaş ve üstü kişilerin sayısı 5 yaşın altındakilerden fazladır. Nüfusun yaşlanması birçok gelişmiş ülkede belirli bir dengeye

ulaşmış olmasına rağmen gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde hızla artmaktadır (Phillips, ve Gyasi, 2021: 476).

Yaşlılık olgusu ve nüfusun yaşlanması gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından birbirinden farklılaşmaktadır. Gelişmiş ülkeler nüfus yaşlanması sürecini ekonomik gelişmelerle birlikte yaşadıkları için bu sorunla karşılaştıklarında ekonomik anlamdaki zenginliklerini elde etmişlerdir. Ayrıca bu zenginlik sayesinde, nüfus yaşlanması sorununun çözümüne yönelik uygulanacak yeni politikalar için yeterli kaynaklarının olduğu söylenebilir. Ancak gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler için durum biraz daha karmaşıktır. Çünkü gelişmekte olan ülkeler bir yandan nüfus hareketlerini kontrol edebilmek; bir yandan da ölüm oranlarını azaltabilmek için para harcamak zorundadırlar. Bu durumda ise nüfusun yaşlanması ekonomik ilerlemelerin önüne geçmektedir. Üstelik dünya üzerindeki yaşlı nüfus yükünün yarısından fazlası bu ülkelerde yaşamaktadır. Tüm olumsuzluklar, bu ülke ve bölgelerde yaşayan yaşlı nüfusun bakım, beslenme, sağlık ve sosyal refaha ulaşmasını engellemektedir (Değer, 2021:17).

2.3.2. Türkiye’de Yaşlılık

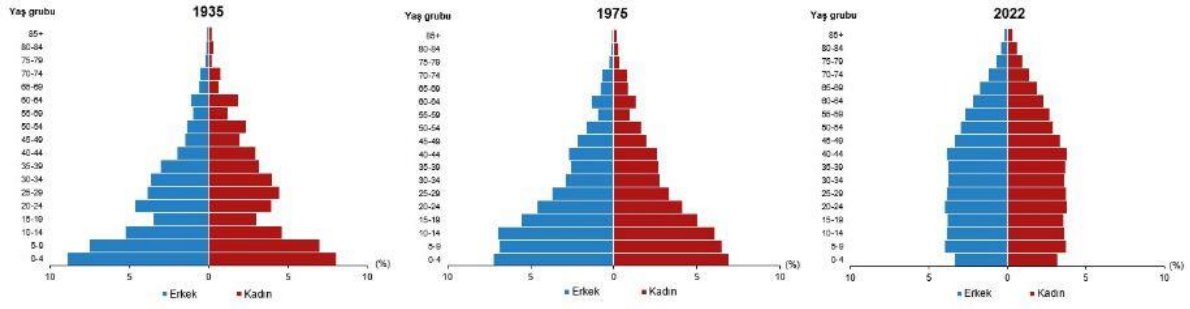
Cumhuriyetin ilanından sonra Ülkemizde ilk kez nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Yapılan bu sayıma göre Yeni Kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin toplam nüfusu 13.464.564 olarak tespit edilmiştir. Ancak Cumhuriyet öncesi Osmanlı Devleti Döneminde 1919 yılında yapılan nüfus sayımına göre (Misak-ı Milli sınırları içindeki) ülke nüfusunun 14.118.968 olduğu görülmüştür. Bu azalmanın sebebinin gerek Misak-Milli sınırlarına tam olarak ulaşılamaması gerekse devam eden savaşlar sırasında ölen insanlar ve azınlık olarak tabir edilen farklı tebaalara mensup insanların kurulan yeni ülkelere göç etmeleri olduğu söylenebilir (Kaştan, 2006).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkan demografik dağılımlar incelendiğinde, 65 yaş üzeri bireylerin toplum nüfusa olan oranı % 4’ü geçmediği görülmektedir. Ayrıca, yaşanan savaşlar nedeniyle kadın nüfus oranının erkek nüfusu oranlarından hayli fazla olduğu, en yoğun nüfus oranının ise 10 yaş altı çocuklarda olduğu göze çarpmaktadır. Bu dönem izlenen nüfus politikalarının başarıya ulaşması ve sağlık alanında yaşanan atılımların etkisiyle doğum artış hızı binde 28’lere ulaşmıştır. Böylece Türkiye’nin nüfusu 1950’li yılların ortalarında 24 milyona, 1960’lı yılların başında ise 1927 yıl seviyesine göre iki kat artarak, 28 milyona ulaşmıştır. Türkiye’de nüfus artış hızı bu tarihten sonra azalmaya başlayarak 1970’lerde binde 25’e, 1980’lerde binde 20’ye, 2000’lerde ise binde 15’e gerilemiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana geçen süre içerisinde Türkiye’nin demografik değişimleri içerisinde yaşlı nüfus oranı yıllara göre kısmen dengeli bir eğilim içerisinde olsa

da son on yıllardan başlayarak hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Şöyle ki 1935 yılında tahmini % 3,9 civarında olan 65 yaş üstü bireylerin toplam nüfusa oranı, 2000'li yıllardan itibaren hızlı bir şekilde yukarı yönlü ivmelenmiş ve 2017 yılında % 8,5; 2022 yılına gelindiğinde ise % 9,9'lara ulaşmıştır.

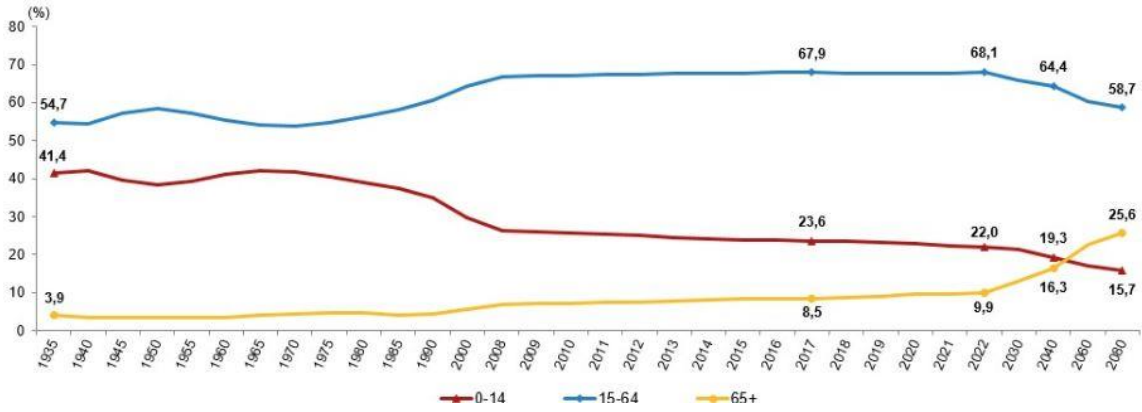
Şekil. 2.3.2. Nüfus piramidi, 1935, 1975, 2022 yılları

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus, 2017 yılında 6 milyon 895 bin 385 kişi iken son beş yılda %22,6 artarak 2022 yılında 8 milyon 451 bin 669 kişi sayısına ulaşmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranınının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2023).

Şekil. 2.3.2. Yaş grubuna göre nüfus oranı, (1935-2080 yılları)

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Araştırmanın evren ve örnekleme üzerinden giderek, Kırşehir İline ait yaşlı nüfus istatistiklerine atıfta bulunmanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla TÜİK üzerinden elde edilen 2022 yılı verilere göre Kırşehir'in toplam nüfusu 244 bin 519 kişidir. Bu nüfusun yaklaşık %7,65'ni oluşturan yaşlı bireylerin nüfusu ise 31 bin 961 kişi civarındadır (TÜİK,2022). Bu verilerden anlaşılacağı üzere Kırşehir İlinde yaşayan 65 yaş üzeri bireylerin

oranı Türkiye ortalamasının (%9,9) altındadır. Yani araştırmanın örnekleme olarak belirlenen Kırşehir İlindeki nüfus yapısı “Genç Nüfus Yapısı” olarak ifade edilebilir.

Demografik anlamdaki yaşlı nüfus yapısının belirleyici kriteri, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10'u geçmesi olarak kabul edilmektedir. Bu veriler ışığında ülkemizdeki yaşlı nüfus oranlarının son on yıllarda, diğer yaş gruplarına göre daha hızlı bir artış gösterdiği ve nüfus projeksiyonlarına göre önümüzdeki birkaç yıl içerisinde ülkemizin de yaşlı nüfus yapısına sahip ülkeler arasında olacağını söylemek mümkündür.

Türkiye demografik değişim sürecinde olan bir ülkedir. Daha önceleri gelişmiş ülkelerde yaşanan bu değişim ülkemizi de etkisi altına almıştır. Doğurganlık oranları ve ölüm hızlarındaki düşüş, sağlık alanındaki gelişmeler, refah düzeyinin artması ile birlikte yaşam standartlarının yükselmesi gibi nedenlerle ülkemizin demografik yaş yapısı şekil değiştirmiştir. Bu değişimde yaşlı nüfusun toplam nüfus oranı içerisindeki yeri hızlı bir şekilde artarken; çocuk ve gençlerin oranı da dengesiz bir şekilde azalma eğilimindedir (TÜİK, 2023).

Birleşmiş Milletler Örgütüne bağlı Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından hazırlanan rapora göre dünya nüfus tahminlerine göre 2022 yılı için dünya nüfusu 7 milyar 975 milyon 105 bin 156 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfus içerisindeki 65 yaş üstü bireylerin sayısı ise yaklaşık 782 milyon 998 bin 642 kişidir. Bu tahminlere göre dünya nüfusunun %9,8'ini 65 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, ülkemizde (2022 yılında) toplam 6 milyon 276 bin 433 yaşlı birey yaşamaktadır. Bu bireylerin toplam hane sayısına oranlanması sonucu elde edilen bilgilerde ise hanelerin yaklaşık %24,1'inde en az bir yaşlı bireyin hayatını sürdürdüğü; ayrıca bu yaşlı bireylerin 1 milyon 600 binden fazlasının bir hanede tek başına yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşlı bireylerin eğitimi ile ilgili olarak elde edilen istatistiklere göre (2021), yaşlılar içerisinde okuma yazma bilenlerin oranı %85, ilkokul mezunu olanların oranı %46,5, ortaokul %8,5, lise 8,6 ve yükseköğretim mezunlarının oranı %7,9 olarak belirtilmiştir. Eğitim durumu verilerinde yaşlı kadınların yaşlı erkeklere oranla eğitim seviyelerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durum ise günümüz yaşlı bireylerinin eğitim çağında buldukları dönem içerisindeki kız çocuklarının eğitimine ilişkin kültürel algılarla açıklanabilmektedir. Yaşlı bireylerin gelir durumu ile ilgili olarak açıklanan istatistiklerde ise ülkemizde yaşayan yaşlı bireylerin %21,3'ünün yoksulluk sınıflandırması içerisinde yer aldığı belirtilmiştir. Ayrıca gelir getirici işlerde istihdam olanağı bulan yaşlı birey oranının %11,3 olduğu, bu oran içerisinde yer alan yaşlı bireylerin %64'ünün tarım sektöründe çalıştığı vurgulanmıştır.

Araştırma konusu açısından diğer önemli bir veri ise yaşlı bireylerin bakım modeli tercihleri üzerine yapılan aile araştırmalarından elde edilen sonuçlardır. Bu Araştırma sonuçlarına göre; 15 ve daha yukarı yaştaki bireylerin öz bakımlarını yerine getiremeyecek kadar yaşlandıklarındaki yaşam tercihlerinde %30,7'si evde bakım hizmeti almayı, %27,5'i çocuklarının yanında kalmayı, %15'i ise kurum bakımına gitmeyi istediğini belirtmiştir. Ayrıca, yaşlı bireylerin kendilerine bakamayacak kadar yaşlandıklarındaki yaşam tercihleri incelendiğinde, %46,0'sı çocuklarının yanında kalmayı, %31,6'sı evde bakım hizmeti almayı, %10,3'ü ise huzurevi/bakım evine gitmeyi istediğini belirtmiştir.

Tablo 2.3.2. Bireylerin kendine bakamayacak kadar yaşlandığındaki yaşam tercihi oranı, 2021

Tercih	15 yaş +	65 yaş +
Huzurevine /Bakım evine giderim	%15	%10,3
Oğlumun yanında kalırım	%19,8	%34,0
Kızımın yanında kalırım	%7,7	%12,0
Evimde Bakım Hizmeti Alırım	%30,7	31,6
Fikrim Yok	%25,6	%11,4
Diğer	%1,1	%0,6

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

2.3.3. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler

Sosyal politika kelime anlamı olarak, halkın faydası ön planda olacak şekilde devlet tarafından yürütülen sağlık, eğitim, savunma vb. politikaların tamamını ifade etmektedir. Her ne kadar tanımlama içerisinde devlet kavramı tel olarak görünse de aslında süreç içerisinde devlet ile birlikte hareket eden sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler vb. kamu yararına çalışan birçok unsur sosyal politikaların belirlenmesinde aktif rol alır (Tuncel ve Uzun, 2019).

Dünya üzerinde yaşanan teknolojik, sosyo-ekonomik ve sağlık alanındaki gelişmeler paralelinde nüfusumuz giderek yaşlanmaktadır. Bu durum yaşlılık olgusunu toplumlar açısından artan bir sorun yumağına dönüştürmektedir. Bu sorunlarla başa çıkabilmenin yolu demografik, sosyal, hukuki, siyasi ve ekonomik yönleriyle ele alınması gereken çok yönlü sosyal politikaların hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır (Ağaçlı, 2020).

Sosyal politika alanı içerisindeki en önemli konulardan biri olarak görülen yaşlılık olgusunun, dünya nüfusundaki demografik değişimin hızlanmasıyla birlikte önemini bir kat daha arttırdığı söylenebilir. Bireylerin yaşlılık döneminde kaçınılmaz olarak karşılaştıkları

olumsuzluklara yönelik olarak desteklenmesi gerekliliğinden hareketle, sosyal politikaların bakım hizmetleri, sosyal güvenlik ve emeklilik sistemleri, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetleri kapsayacak şekilde çok yönlü ele alınması gereklidir (Tuncel ve Uzun, 2019).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)'nin 60. maddesine göre “*Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*” hükmü gereği ülkemizdeki sosyal güvenlik sisteminin temel prensipleri oluşturulmuştur. Sosyal güvenlik tanımları içerisinde geçen “*sosyal risk*” kavramı, bünyesinde yaşlılık olgusunu da barındırmaktadır. Ayrıca, Anayasamızın 61. maddesinde “*Yaşlılar devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir*” hükmü ile sosyal politikalarda yaşlı bireylere yönelik hizmetlerin önceliği vurgulanırken, dolaylı olarak kültürümüzdeki yaşlı birey algısının önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle sosyal devlet olma anlayışını benimseyen tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı bireyler için sigorta, sürekli gelir ve sosyal yardımlar konusunda birçok hizmet bulunmaktadır. Bu sayede yaşlı bireyler için bu dönemlerinde ortaya çıkabilecek gelir kayıplarının ve oluşabilecek sorunlarının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Ülkemizde Sosyal Politikalar alanında son yıllarda yaşanan gelişmeler sonrası, sosyal risk kavramı içerisinde değerlendirilen dezavantajlı grupların pozitif ayrımcılığı anayasa ile garanti altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 10. maddesinde (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) yapılan değişiklikle “*Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz*”. hükmü gereği dezavantajlı grupların sosyal politika alanındaki değişikliklerde pozitif ayrımcılık kavramı içerisinde yer alması gerekliliği adeta garanti altına alınmıştır.

Ağaçlı (2020), yaşlılık olgusu üzerine sosyal devlet olma anlayışını benimseyen devletlerin sosyal politika hazırlıkları için bir takım önemli kriterleri baz alarak ilerlemeleri gerektiği vurgusu yapmaktadır. Bu bağlamda öncelikli kriter olarak demografik değişim hızının iyi analiz edilmesi gereklidir. Demografik değişim hızına etki eden teknolojik, sağlık, ekonomik ve sosyolojik gelişmeler/değişmeler irdelenmeli ve yaşlı bağımlılığını azaltan unsurları önceleyen enstrümanlar aktif olarak kullanılmalıdır. Bu amaçla ülkeler, sosyal devlet ilkesi gereği vatandaşlarına, sahip olunan imkânlar ölçüsünde sosyal adaleti gerektiren olanakları, eşitlikçi bir anlayışla sağlamakla yükümlüdür. Bu olanaklardan adil bir şekilde tüm bireylerin yararlanması vazgeçilmez bir değer olmakla birlikte, toplum içerisinde yer alan dezavantajlı grupların daha özel ve hassas bir şekilde değerlendirilerek sosyal politika hamlelerinin belirlenmesi de oldukça önemlidir. Bu gruplardan biri olarak nitelendirilen yaşlı bireylerin bakım, gözetim ve korunması, istihdamı, sosyal ilişkilerini devam ettirebilmeleri,

sosyal güvenlik sistemlerinden yararlandırılmaları, gelir güvencesi, ayrımcılığa ve istismara karşı korunmaları vb. sosyal politika uygulamaları önem kazanmıştır. Bu unsurlar dâhilinde yaşlı bireye yönelik sosyal politikaları “*Sosyal Güvenlik*” ve “*Sosyal Hizmet*” olarak iki bölümde ele almak daha yerinde olacaktır.

2.3.3.1. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik en genel anlamda; bir takım önlemler olarak hastalık, doğum, iş kazası, işsizlik, iş göremezlik, yaşlılık, ölüm gibi nedenlerle ortaya çıkması muhtemel ekonomik ve sosyal olumsuzluklara karşı, toplumun kendini korumasıdır (Güvercin, 2004). Başkaca bir tanımda ise Richardson (1970) sosyal güvenlik kavramını, toplum içerisindeki herkesin sosyal risklere karşı korunması amacıyla gerekli önlemlerin alınması ve ortaya çıkabilecek zararların karşılanarak kişilerin güvenliklerinin sağlanmasına yönelik genel önlemler sistemi olarak açıklamıştır (Richardson, 1970: akt. Türkoğlu, 2014).

Ülkemizde sosyal güvenlik hizmetleri kapsamında sunulan hizmetlerin başında 5510 Sayılı Kanun yer almaktadır. Bu kanun kapsamında çalışma hayatının sonuna gelmiş ve prim ödeme kriterlerini yerine getirmiş her birey için sürekli gelir oluşturacak şekilde emekli aylığı uygulaması bulunmaktadır. Kanun içerisinde düzenlenen başka bir önemli uygulama Genel Sağlık Sigortası uygulamasıdır. Genel Sağlık Sigortası, vatandaşların sağlık durumlarının korunmasını öncelemekle birlikte, sağlıklarıyla ilgili herhangi bir riskle karşılaşmaları halinde oluşan giderlerin devlet tarafından telafi edilmesini sağlayan sigorta anlamına gelmektedir.

Genel Sağlık Sigortası ile bireylerin ekonomik gücüne ve talebine bakılmaksızın, yaşanabilecek herhangi bir sağlık sorununda, toplumun bütün bireylerinin sağlık hizmetlerinden eşit, ulaşılabilir ve etkin bir şekilde faydalanması sağlanmıştır. (<https://www.sgk.gov.tr/>).

Her ne kadar bu uygulama geliri kriterleri açısından tüm vatandaşlara yönelik ücretsiz sağlık hizmetlerini kapsıyor olsa da; yaşlılık dönemi içerisinde sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyaç ve sağlık harcamalarındaki artış düşünüldüğünde yaşlılar açısından önemi daha büyüktür. Ayrıca, 1976 yılından beri yürürlükte olan 2022 Sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” kapsamında herhangi sabit geliri bulunmayan yaşlı bireylerin gelir güvencesi ile sosyal refah sistemi içerisinde pay almaları sağlanmaktadır.

2.3.3.2. Sosyal Hizmetler

Kişilerin sosyal çevreleriyle olan uyumlarını sağlamaya yönelik örgütlü çalışmalar, sosyal hizmet olarak tanımlanmaktadır. Sosyal hizmetlerin temel amacı, toplumun değişen olanaklarıyla birlikte ortaya çıkan problemlerin çözümü, toplumsal refahın sağlanmasına yönelik hizmetlerin sunumu, birey, grup ya da toplumların kendi kontrolleri dışında gelişen yoksulluk ve eşitsizliklerin giderilmesidir (Dilik, 1980).

Yaşlı hizmetlerinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini kendi tarihimiz açısından ele alacak olursak, bu konudaki hizmetlere yönelik çalışmaların 11. Yüzyıla kadar geriye gittiğini söylemek mümkündür. Bu dönem içerisinde Anadolu coğrafyasında hüküm süren Büyük Selçuklu Devleti'nde huzurevi olarak hizmet veren Darül Reha'lar ve Mısır'da Erbil Atabeyi Muzaffereddin Ebu Sait tarafından yaptırılan Gökbörü tesisleri, Memlûkler döneminde 13. yy. da kurulan Seyfettin Kalavun Hastanesinin de yaşlılara hizmet verdiği bilinmektedir (<https://huzurevi.org.tr/>).

Osmanlılar döneminde ise yaşlılık alanında hizmetlerin daha organize bir şekilde yürütülmesini sağlayan vakıflar aracılığı ile bimarhanelerin, imarethanelerin ve Ahilik teşkilatı gibi bazı teşkilatlanmaların muhtaç yaşlılara hizmet verdikleri bilinmektedir. Ayrıca, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde, 1895 yılında II. Abdülhamit Han tarafından kurulan Darülaceze Kurumu ile yaşlı bireylere yönelik yatılı hizmet veren kuruluşların daha kapsamlı hizmetler sunması amaçlanmıştır.

Yaşlı bireylere yönelik sosyal hizmetler günümüz itibariyle, ülkemizde sosyal devlet olma anlayışı ile anayasa ve diğer kanunlar ile güvence altına alınmış bir şekilde yürütülmektedir. Anayasa ile temel hakların belirlendiği konulara ilişkin tüm hizmetler, ilk defa 1983 yılında yürürlüğe giren 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu ile tüm dezavantajlı grupları kapsayacak şekilde bütün olarak düzenlenmiştir. Bu kanun daha sonra 2011 yılındaki 633 Sayılı Kanun Hükmündeki kararname ile revize edilerek sosyal hizmet sunumu gerçekleştiren tüm kamu kurum ve kuruluşlarının bir çatı altında toplanmasına ve sosyal hizmetlerin İcracı Bakanlık boyutunda yürütülmesine zemin hazırlamıştır. Günümüzdeki ismi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak ülkemizdeki tüm sosyal hizmet yapılanmasına yönelik kamu hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu olan bakanlık bünyesinde yer alan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) sorumluluk alanı dâhilindeki yaşlı bireylere yönelik hizmet ve sosyal politikaların belirlenmesi görevini üstlenmektedir. Bu hizmetler;

a. 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yaşlılara Yapılan Yardımlar

Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal yardımlar içerisindeki en eski ve düzenli yardımlardan ilki 10/7/1976 tarih ve 15642 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik kapsamında ödenen aylıklardır. Bu kapsamda Sosyal güvenlik kuruluşlarından herhangi bir aylığı bulunmayanlar, herhangi bir işte çalışmayanlar, nafaka almayanlar/alamayanlar, hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgari ücretin aylık net tutarının 1/3’ünden az olanlar ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından muhtaç olduğu tespit edilen 65 yaş üstü bireylere üçer aylık periyotlarla maaş ödemesi yapılır. Ayrıca bu kişilerin Genel Sağlık Sigortası kapsamındaki primsiz ödemeleri devlet tarafından karşılanır (2018, ASHB).

b. Gündüz Bakım Hizmetleri

Gündüz Bakım Hizmetleri, evlerinde aileleriyle yaşayan ya da tek başına yaşama durumunda kalan Demans vb. rahatsızlıkları nedeniyle çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarını karşılama noktasında günlük yaşayan yaşlı bireylere ve ailelerine sunulan gündüzlü hizmetleri kapsamaktadır. Bu hizmetler yaşlıların ev ortamlarının iyileştirilmesi, sağlık ve psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanmasında destek olunması, boş zaman etkinlikleri düzenlenmesi, yaşlı bireye ve ailesine yönelik danışmanlık hizmetleri, sağlık kontrollerinin yapılması vb. alanlardadır (ASHB, 2018).

c. Huzurevleri ve Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Huzurevleri, 60 yaş ve üzeri bireylerin yaşamlarını sağlıklı ve huzurlu bir şekilde devam ettirebilmeleri için, şehir merkezlerinde ve sağlık kuruluşlarına ulaşım imkanlarının yeterli görüldüğü bölgelerde kurulan, yaşlıların rehabilitasyonlarının sağlandığı, rehabilitasyon ve tedavisi mümkün olmayanlara ise yatılı olarak verilen barınma, bireysel öz bakım, sağlık, sosyal destek danışmanlık, psikolojik destek-danışmanlık, rehabilitasyon, sosyal aktivite, beslenme, temizlik gibi hizmetlerin sunulduğu kuruluşlardır.

Yaşlıların huzurlu bir ortamda temel ihtiyaçlarını karşılamak, onları korumak, bakımlarını üstlenmek ve bu kişilerin psiko-sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan huzurevlerine kabul şartları;

- 1) 60 yaş ve üzerinde olmak,
- 2) Kendi ihtiyaçlarını tek başına karşılayabiliyor olmak, öz bakım ve günlük yaşam etkinliklerini bağımsız yerine getirebilecek durumda olmak,

- 3) Akıl ve ruh sağlığı yerinde olmak,
- 4) Bulaşıcı hastalığı olmamak,
- 5) Madde bağımlısı olmamak,
- 6) Bakanlıkça görevlendirilen meslek elemanları tarafından, başvuruda bulunan yaşlı bireyin sosyo-ekonomik yoksunluk içinde olduğuna yönelik sosyal inceleme raporunun hazırlanmış olması,

Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 63 farklı İlde toplam 30.571 kapasiteli 371 yaşlı bakım kuruluşu (huzurevi, huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, özel yaşlı bakım evi/merkezi) ile yaşlı bireylere yatılı kurum bakımı hizmeti verilmektedir (ASPB, 2018).

Araştırmanın örneklemini oluşturan Kırşehir İlinde Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığına bağlı olarak yaşlı bireylere yönelik yatılı hizmet veren 3 farklı kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşlardan Kırşehir Huzurevi 118 kapasitesi ile 2008 yılında hizmete girmiştir. Daha sonra yapılan kapasite revizyonunun ardından 100 kapasite ile hizmet vermeye devam etmiştir. Araştırma tarihi itibarıyla bu kuruluşun tüm kapasitesinin dolu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. İlimizde yaşlı bireylere hizmet veren diğer bir kuruluş Mucur İlçesinde bulunmaktadır. Bu kuruluş (Mucur Hayrettim Ekim HYBRM) merkez huzurevinden farklı olarak aynı anda yaşlı bakım rehabilitasyon merkezi olma özelliği taşımaktadır. 60 kapasiteli olarak hizmet veren kuruluşta araştırma tarihi itibarıyla 38’i sağlıklı yaşlı, 22’si ise yatılı bakım ve rehabilitasyon ünitesinde bakılanlar olmak üzere 60 yaşlının kayıtlı olduğu ifade edilmiştir. Kırşehir İlindeki diğer bir kuruluş yine İl Merkezinde bulunan Osman Yalçınkaya Huzurevi ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezidir. Bu merkez 2018 yılında 100 kapasite olarak yaşlı kabulüne başlamıştır. Mucur’da bulunan kuruluş ile aynı özelliklerde olan bu kuruluşta, inceleme tarihi itibarıyla 72 yaşlı bireyin bakım ve rehabilitasyonun sağlandığı bilgisine ulaşılmıştır.

2.4. KUŞAK KAVRAMI VE KUŞAKLARIN ÖZELLİKLERİ

Sosyal bir varlık olarak nitelenen insanoğlu, bu nitelemenin bir gereği olarak sürekli bir halde çevresi ve çevresindeki diğer varlıklar, insanlar ve olaylar ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim neticesinde içine doğdukları toplumun kurallarını öğrenen bireyler, aynı zamanda bu kurallara uyma konusunda da benzer eğilimler gösterirler. Ancak içinde bulunulan dönemin şartlarından dolayı farklılaşan toplumsal ihtiyaçlar nedeniyle bireyler arasında farklı algı ve davranışlar oluşabilmektedir. Oluşan bu algı ve davranış farklılığı genel olarak kuşak veya jenerasyon kavramları ile açıklanmaktadır (Taş, 2019:646).

Toplumda yaşayan bireyler, tarihsel süreç içerisinde farklı ya da yakın dönemlerde yaşadıkları çeşitli olaylardan etkilenirler. Bu olaylar sosyo-ekonomik, bilimsel, siyasi ya da dini olaylar olabilir. Bu olaylar sonrasında bireylerin toplumsal olgulara karşı geliştirdikleri algı ve tutumlar değişikliğe uğramaktadır. Yaşanan bu değişiklikler, farklı dönemlerde dünyaya gelmiş insanları nitelemek amacıyla kullanılan kuşakları meydana getirmektedir (Mücevher ve Erdem, 2018).

Kuşak kavramı, birbirinden farklı tarihlerde/zamanlarda dünyaya gelerek yetişen bireylerin, yaşadıkları dönemlerde ortaya çıkan toplumsal olayların etkileri nedeniyle benzer değer yargıları taşıdığı görüşüne dayanan sosyolojik bir yaklaşımdır. Bu sosyolojik yaklaşıma göre aynı veya yakın bir dönem içerisinde yaşamış olan bireylerin/kuşakların kendine özgü değer yargıları, algıları ya da güçlü yönleri olması ihtimali yüksektir (Bayram, 2022:8).

Kuşak kavramı, Türk Dil Kurumu'na ait sözlüklerde, “*Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu.*”, başkaca bir tanımda ise “*Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon.*” olarak tanımlanmaktadır (www.sozluk.gov.tr).

Adıgüzel vd. (2014)'e göre kuşak/jenerasyon; aynı tarih aralığında dünyaya gelen, sosyal ve ekonomik olaylardan oluşmuş zaman aralıklarına ya da belli bir sosyal grubun üyesi olanlar için yapılan bir tanımlamadır.

Kuşak, Nesil ya da diğer adıyla *Jenerasyon*, doğum yıllarındaki farklılıklardan ziyade ortak yaşanmışlıklar nedeniyle oluşan ya da oluştuğu varsayılan bireyler öbeğini ifade etmektedir. Ortalama yirmi beş - otuz yıllık yaş gruplarını ifade eden kuşak, jenerasyon ya da nesil kelimeleri; ortak yazgıları, ortak duygu ve düşünceleri, ortak kederleri, ortak sevinçleri olan, aynı tarihsel süreçlerden geçmiş ve dolayısıyla ortak bir zaman diliminde yaşamış insan topluluklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Nesilleri birbirinden ayıran ve değişik isimlerle adlandırılmalarına sebep olan en önemli etkenlerden biri ise teknolojinin öncülüğünde yaşanan değişimlerin ve yeniliklerin başlattığı süreçler olmuştur. Var olan nesle yeni nesillerin eklenmesiyle gün yüzüne çıkan kırılmalar, biz ve diğerleri ayrımının belirginleşmesine ve böylece kuşaklar arası farklılıklara sebep olmuştur. Kuşak kavramı hakkındaki yazılı literatür incelendiğinde ise, bazı disiplinlerde bu konunun Helenistik döneme, bazılarında ise Eski Mısır Uygarlığı'na kadar gittiği görülmektedir (<https://guvenliweb.org.tr>).

Tablo 2.4 Kuşakların Temel Özellikleri

Kuşaklar	Tanımlayan Sıfat	Genel Özellikleri	Karakteristik Özellikleri
Sessiz Kuşak	Uyumlu	Pratik, rasyonel	• Otoriteye saygı ve bağlılık, Tutucu, Disiplinli ve itaatkar, Resmîyet ve vatanseverlik, Ahlak kurallarına saygı, Kurallara uyum
Bebek Patlaması Kuşağı	Kuralcı	İyimser, pozitif	• Otoriteye şüpheyle yaklaşma, Kuralcı, Katılım ve müdahale, Rasyonellik, Bencilik, Hırslı olma
X Kuşağı	Rekabetçi	Şüpheli, dikkatli	Otoriteye şüpheyle yaklaşma, Resmi olamama, Duygusal ve rasyonellik dengesi, Değişime açık olma, Farklılıklara karşı hoşgörü, Yaratıcı yetenek sahibi olma, Bağımsızlık
Y Kuşağı	Yaratıcı	Umutlu, güvenli	Otoriteye güvensizlik, Sorgulayıcı, Kendinden emin, Çekinmeden tartışabilme, Gerçekçilik, Sosyal bilinç, Sonuç odaklı, Dijital yatkınlık, Değişim ve farklılık, Fark yaratma, Küresel bakış açısı, Sorumluluk alma isteği, Aynı anda birden fazla konuyla ilgilenme, Sabırsızlık
Z Kuşağı	Derin duygusal	7/24 çevrimiçi olma	Yaratıcı, Teknolojik bağımlılık, Küresel dünya vatandaşlığı, Sürekli bağlı olma, Sabırsızlık, hemen isteme, Aynı anda birden fazla konuyla ilgilenme, Bilgisayarı kitaba çevirme, Dışarıda fazla zaman geçirmek, Yalnız yaşamayı tercih etme

Kaynak: Aka, 2017; 59.

Kuşak kavramı üzerine yapılan ilk bilimsel araştırmalar, sosyoloji biliminin isim babası olarak kabul edilen Auguste Comte tarafından kaleme alınmıştır. Comte, 19. yy. ortalarına doğru yapmış olduğu çalışmalarda, kuşaklar arası farklılaşmanın gücüne değinmiş ve toplumsal ilerlemenin, kuşakların kendilerinden sonra gelenlere aktaracakları bilgi birikimleri sayesinde mümkün olacağı tezi üzerinde durmuştur (Bayram, 2022:3). Kuşak kavramı ile ilgili olarak Comte tarafından başlatılan bilimsel çalışmalara önemli bir katkı sağlayan diğer bir bilim insanı da Karl Mannheim'dır. Mannheim, kuşak kavramını ilk kez kaleme aldığı 1928 yılında yayımlanan "Kuşakların Problemi" isimli eserinde konuyla ilgili sosyolojik değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu değerlendirmelerde, içinde yaşanılan toplumun ve tarihsel dönemin getirdiklerinin çocuklar üzerindeki etkilerine değinen Mannheim, 1952 yılında öne sürdüğü "Çoklu Kuşak Kuramı" ile kuşaklar arasında oluşması muhtemel algı ve davranış farklarına da değinmiştir (Yaman, 2020:41).

Gürbüz (2015)'ün aktardığına göre, kuşaklar arası farklılıkları ilk defa takvime ayırarak betimleyen "Çoklu Kuşak Kuramı", her ne kadar Mannheim tarafından ortaya atılmış

olsa da Inglehart, Strauss ve Howe gibi sosyal bilimcilerin çalışmalarının ardından daha ön plana çıkmıştır. Bu kuram, farklı tarihsel dönemlerde dünyaya gelen ve yetişen bireylerin - yaşadıkları dönem içerisinde- tarihi, kültürel, sosyo-ekonomik ve siyasi gelişmeler neticesinde yaşanan olaylardan etkilendiği varsayımına dayanmaktadır (Glass, 2007; Inglehart, 1997 aktaran Gürbüz,2015). Gürbüz (2015)'e göre yukarıda bahsedilen varsayımı destekleyen bazı bilimsel çalışmalar da mevcuttur. Şöyle ki, savaşların olduğu ve sosyo-ekonomik açıdan sıkıntılı zamanlarda yaşayan kişilerin determinizm, rasyonalizm, materyalizm ve mevcut otoriteye itaat etme gibi değerleri öğrendikleri/benimsedikleri; daha az sıkıntılı ya da sıkıntısız olarak tanımlanabilecek dönemlerde yetişen kişilerin ise egaliteryanizm ve farklılıklara saygı gibi değerleri benimsedikleri ifade edilmektedir (Egri & Ralston, 2004 aktaran Gürbüz:2015).

2.4.1. Kuşakların Gruplandırılması / Sınıflandırılması

Adıgüzel vd. (2014)'e göre, birbirine çok yakın tarihsel dönem içerisinde dünyaya gelen, kültürel ve sosyo-ekonomik olaylardan benzer ölçülerde etkilenerek, birbirine benzer algı, tutum ve davranışlar geliştirdiği varsayılan sosyal gruplara kuşak ya da jenerasyon ismi verilmektedir. Yetiştirilme biçimleri ve içine doğdukları toplumun farklılıkları nedeniyle kuşakların da -davranışsal tepkiler boyutunda- birbirinden ayrıştığı söylenebilir. Bu farklılıklar nedeniyle, sosyal hayatta bir arada yaşamak zorunda olan bireylerin toplumsal olay ya da olgulara vermiş oldukları farklı anlayış ve tepkiler yeni sorunları ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenler göz önünde bulundurularak sosyal sorunların tanımlanması ya da çözümü üzerine yapılan akademik çalışmaların, kuşaklar arası farklılıkları tanımlaya odaklanması gereklidir (Adıgüzel vd. 2014).

Bilimsel açıdan kuşakların tanımlanması ve sınıflandırılmasında halen birçok tartışma devam etmekle birlikte, ilk olarak Strauss ve Howell tarafından 1991 yılında kaleme alınan "Generations" isimli kaynak, bu sınıflandırmanın günümüzdeki temelini oluşturmuştur. Bayram(2022)'in aktardıklarına göre Strauss ve Howell, yaklaşık aynı zaman dilim içerisinde büyüyen insanların benzer algı ve beklentilere sahip şekilde oluşturdukları kuşakların, seksen ila yüz yıl gibi zaman dilimlerini kapsadığını belirtmişlerdir. Birinci (2020, s.24)'ye göre modern anlamdaki kuşak teorileri Alvin Toffler tarafından 1980 yılında yazılan "Üçüncü Dalga" isimli kitapta tanımlanmıştır. Toffler her ne kadar kuşakları; *Birinci Dalga (Tarım Devrimi)*, *İkinci Dalga (Sanayi Devrimi)* ve *Üçüncü Dalga (Sanayi Devrimi Sonrası)* şeklinde sınıflandırsa da kuşakların tam olarak nasıl kategorize edileceği hatta kategorize etmenin doğru olup olmadığı günümüzde bile tartışılmaktadır. Ancak bu bilimsel tartışmalar devam

ederken jenerasyonlar arası farklılıkları magazinsel boyutta da olsa kategorize eden başka bir kitlenin varlığını da inkâr etmek mümkün görünmemektedir.

Kuşak kavramını ilk kez ortaya atan Mannheim (1952), “The Problem of Generations” isimli yazısında; bir toplum içerisinde kuşak oluşabilmesi için beş önemli neden sıralamıştır. Mannheim (akt. Mücevher ve Erdem, 2018) bunları;

Topluma eklenen yeni katılımcıların olması, yanı sıra eski üyelerin sürekli olarak yok olması, herhangi bir kuşağın üyelerinin, sadece tarihsel sürecin zamansal olarak sınırlı bir bölümüne katılabilmesi, kültürel mirasın aktarılması için sürekli nedenlerin gerekmesi, kuşaktan kuşağa geçişin devamlı bir süreç olması, şeklinde ifade etmektedir (Mücevher ve Erdem, 2018).

Konu hakkında yapılan bilimsel çalışmalardan da anlaşılacağı üzere Kuşak olgusunun sınıflandırılmasında birbirinden farklı teoriler ortaya atılmıştır. Kuşakların yıllara göre sınıflandırılmasında görüş farklılıkları vardır. Aşağıda yer alan tabloda farklı kaynaklara göre kuşakların takvimsel olarak sınıflandırılması verilmiştir (Mücevher ve Erdem, 2018).

Tablo-2.4.1. Farklı Kaynaklara Göre Kuşakların Kronolojik Olarak Sınıflandırılması

Kaynaklar		Sınıflandırmalar			
Howe ve Strauss (2000)	Sessiz Kuşak (1925-1943)	Patlama Kuşağı (1943-1960)	13. Kuşak (1961-1981)	Milenyum Kuşağı (1982-2000)	-
Lancaster ve Stillman (2002)	Gelenekçiler (1900-1945)	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Milenyum Kuşağı Patlama Kopyası Y Kuşağı Gelecek Kuşak (1981-1999)	-
Martin ve Tulean (2002)	Sessiz Kuşak (1925-1942)	Bebek Patlaması (1946-1960)	X Kuşağı (1965-1977)	Milenyumlar (1978-2000)	-
Oblinger ve Oblinger (2005)	Yetişkinler (<1946)	Bebek Patlaması (1947-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Y Kuşağı, Net Kuşağı Milenyumlar (1981-1995)	Milenyum Sonrası (1995-Şimdi)
Tapscott (1998)	-	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1975)	Dijital Kuşak (1976-2000)	-

Kaynak: Reeves ve Oh, 2008: 296. (aktaran Mücevher ve Erdem, 2018:61).

Bu araştırma sırasında yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ışığında kuşak gruplandırmalarının 5 ana başlık altında değerlendirilmesi araştırmacı tarafından benimsenmiştir.

Tablo-2.4.1.2. Dünyada Şu Anda Var Olan Kuşak Çeşitliliği

Doğum Tarihi	Kuşak Adı	2018'deki Yaşı
1925 – 1945	Sessiz Kuşak ya da Gelenekçiler	73-93
1946 – 1964	Baby Boomers	54-72
1965 – 1980	X Kuşağı	38-53
1981 – 1995	Y Kuşağı	23-37
1996	Z Kuşağı ya da Dijital Nesil	<23

Kaynak: Fox, 2011: 24 (aktaran Mücevher ve Erdem, 2018:62)

2.4.1.1. Sessiz Kuşak /Gelenekselciler (1926-1945) ve Özellikleri

Doğum yılları açısından bakıldığında 1926 ve 1945 yılları arasında dünyaya gelen bireyleri betimlemektedir. Kapsadığı dönem itibariyle çok önemli tarihsel ve toplumsal olayları barındıran *Sessiz Kuşak*; I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan büyük ekonomik kriz, arkasından patlak veren II. Dünya Savaşı, bu savaşlarda yaşanan insanlık trajedileri, hemen ardından gelen baskı rejimleri ve yoksulluk gibi olumsuz tecrübelerle istinaden sessiz kalmayı tercih eden, ailesine bağlı, muhafazakâr, gelenekselci bireylerden oluşmaktadır (Bayram, 2022:5).

Birleşmiş Milletler'in (BM) 2020 yılı verilerine göre Sessiz Kuşağın dünya nüfusuna oranı yaklaşık % 3,4 civarındadır. Yani tahminlere göre yaklaşık 7,8 milyar kabul edilen dünya nüfusunun içerisinde 265 milyona kişiye yakın bir sayıda Sessiz Kuşak mensubu bulunmaktadır. Ülkemizde ise bu sayı yaklaşık 2,8 milyon kişi civarındadır (United Nations, 2022 aktaran Bayram, 2022:5).

Sessiz Kuşak ya da diğer adıyla Gelenekselciler içerisinde yer alan bireyler hakkında yapılan bilimsel araştırmalardan elde edilen bilgilerde, bu kuşağa mensup bireylerin, genel olarak;

- Savaş dönemleri ve ekonomik yoksulluklarla mücadele,
- Maddi ve manevi kayıpların getirdiği yardımlaşma algısı ve dayanışma güdüsü,
- Güçlü aile bağları ve dini inançlar,
- Katı ve şiddet içeren disiplin anlayışının hâkim olduğu okul ve ev ortamı,
- Hayatta kalabilmek için çalışma zorunluluğuna olan inanç ve tutumlar nedeniyle işlerine ve işverene bağımlılık,
- Siyasi otoriteye bağlı, milliyetçi, uyumlu vb.

kavramları barındıran özellikleri ile ön plana çıktıklarını söylemek mümkündür.

2.4.1.2. Bebek Patlaması Kuşağı / Baby Boomers (1946-1964)

Sessiz Kuşak döneminde yaşanan sosyo-ekonomik sıkıntıların ve savaşların sona ermesinin ardından, bireyler aile ve yakın akrabalarını kayıplarını gidererek güçlenmek ve devletlerin nüfus artışına vermiş oldukları desteklerden faydalanabilmek için hızlı bir şekilde çocuk sahibi olmaya başladılar (Bayram, 2022:8).

Bebek Patlaması Kuşağı olarak adlandırılan - diğer adıyla Baby Boomers Kuşağı - 1946-1964'lü yıllar arasında doğan bireylerden oluşmaktadır. Bu kuşağın üyeleri - araştırma tarihi itibariyle - 54 ve 77 yaş aralığındadır (Mücevher ve Erdem, 2018). Dünya halkalarının yaşamış olduğu savaş yıllarının sona ermesinin ardından kayıtlara göre yeryüzünde yaklaşık bir milyar bebek dünyaya gelmiş ve bu hızlı nüfus artışı, kuşakların sınıflandırılmasında yaşanan bu dönemin Bebek Patlaması / Baby Boomers olarak isimlendirilmesine neden olmuştur. Yaşanan bu hızlı nüfus artışının nedenleri tam olarak bilinmese de savaş döneminin sona ermesinin ardından ortaya çıkan barışçıl akımlar, gençliğin cinsel ilişkilere karşı geliştirdikleri ve destekledikleri yeni bakış açısı ve madde bağımlılığı gibi etkenlerin bu artışı körüklediği yönünde teoriler ortaya atılmıştır (Bayram, 2022:8).

II. Dünya Savaşı ve bu savaşın yeryüzünde ortaya çıkardığı olumsuzlukların yavaş yavaş yok olması ile birlikte ortaya çıkan insan hakları çalışmaları, kadın-erkek eşitliği, ırkçılıkla mücadele ve çevreci akımların ortaya koyduğu yeni yaklaşımlar, serbest piyasa ekonomisinde yaşanan yenilikçi değişimler ve devletlerin sosyal politika boyutundaki toplumsal refah kavramının benimsenmesi vb. birçok gelişme sosyal değişimleri hızlandırmıştır. Her ne kadar bu gelişim ve değişim hareketleri olumlu yönleriyle ön plana çıksa da sosyolojik açıdan bakıldığında aile ve akraba ilişkileri gibi sosyal bağların zayıfladığı bir dönemin başlangıcı olmuştur (Mücevher ve Erdem, 2018).

Mücevher ve Erdem (2018)'e göre, bu kuşak mensupları, Sessiz Kuşak mensuplarında olduğu gibi, güçlü bir iş ahlakını benimsemişlerdir. Bu kuşağın sahip olduğu iş ahlakı, saygı görme ve tanınırlık, ön plana çıkan rekabet anlayışları, beraberinde iş ve işyerlerine olan bağlılıklarında artışa neden olduğu kadar; bencil ve yargılayıcı kişilik tiplerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ülkemizde bu dönemde yaşamış bireylerin karşılaştığı yaşam tecrübeleri arasında, çok partili dönemin başlangıcı, askeri darbeler, iş yaşamına katılmak amacıyla ortaya çıkan yurtdışı göç deneyimleri, şehir hayatının sağladığı istihdam olanaklarından faydalanmak amacıyla kentlere göç etme, radyonun yaygın kullanımı gibi toplumsal olaylar sıralanabilir (Bayram, 2022:8).

2.4.1.3. X Kuşığı (1965-1980) ve Özellikleri

Araştırma konumuzun da temel unsurlarından biri olan X kuşığı ya da diğer bir tabiriyle X jenerasyonu olarak adlandırılan ve demografik sınıflandırmaya göre 1965 ve 1980 yılları arasında doğan bireylerin oluşturduğu gruptur. X kuşığı terimi literatürde ilk kez Douglas Coupland (1991) tarafından kullanılmıştır. Coupland “Generation X: Tales For An Accelerated Culture” isimli makalesinde kullanmış olduğu X Kuşığı tabiriyle kuşaklar arası sınıflandırmaya sosyolojik açıdan katkıda bulunmuştur (Bayram, 2022:13).

Dünya genelinde X Kuşığının tecrübe ettiği toplumsal olaylar arasında; askeri ihtilaller, işgaller ve teknolojik gelişmelerin önemli bir yeri olduğu söylenebilir. 1963 yılında başlayıp yaklaşık 10 yıl süreyle devam eden Vietnam Savaşı, Güney Amerika Ülkelerinde yaşanan sosyalist devrim hareketleri ve bu hareketin temsilcilerinin öldürülmesi, Fransa'da başlayarak tüm dünyaya yayılan “68 Kuşığı” adı altındaki öğrenci olayları, Sovyet Rusya'nın Afganistan'ı işgali ve İran'da yaşanan Mollaların Devrimi gibi olaylar ön plana çıkmıştır. Yaşanan bu toplumsal karmaşaların yanı sıra çzay çalışmaları alanındaki girişimler sonrası İnsanoğlunun ilk Uzay Yolu tecrübesi ve ardından Ay yüzeyine ilk insanlı yolculuk, bilgisayar firmalarının kuruluşu ve internetin keşfi, bilgisayarların insan hayatında aktif kullanılmaya başlaması vb. birçok önemli gelişme bu döneme rastlamaktadır. Ayrıca 1973 yılında yaşanan ve küresel çapta birçok dünya ülkesinin etkilendiği Petrol Krizi sonrası, kısa bir süre de olsa, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal sorunlar tekrar ortaya çıkmıştır (Bayram, 2022:13).

Bu kuşak dönemi içerisinde olmasa da bir önceki dönemde (Baby Boomers) ortaya çıkan televizyonun kullanımı giderek yaygınlaşmıştır. Kadınların iş yaşamına girişleri ve artan kadın istihdamı sayıları sonrasında, geleneksel aile yapısında da köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Aile kavramı içerisinde gelenekselci bir bakış açısıyla çocukların bakım ve gözetiminden sorumlu olan kadının evde geçirdiği sürelerin azalması, evde tek başına ya da kendinden büyük kardeşleri ile kontrolden uzak yaşamak zorunda kalan çocukların televizyon ile olan bağları, bu dönem çocuklarının farklı kişilik sorunlarıyla yaşamalarına zemin hazırlamıştır (Bayram, 2022:13). Popüler kültür kavramı içerisinde ortaya çıkan moda akımları, bu akımların televizyon sayesinde çok daha geniş kitlelere ulaşma imkanı bulması, çocuk ve gençlerin bu akımlardan etkilenme olasılığını daha da artırmıştır. Kadın hakları kavramları, kadının iş yaşamındaki yeri ve sonrasındaki ekonomik bağımsızlığı, aile yapısındaki gelenekselci iş bölümü anlayışının hızla bozulmasının nedenleri arasında gösterilebilir. İş ve aile yaşamı arasındaki dengeyi sağlamakta güçlük yaşayan ailelerde artan boşanma oranları ve tek ebeveynli çocuklar kavramıyla tanışmamıza neden olduğunu söylemek mümkündür.

Ülkemizde yaşanan tarihsel oylara baktığımızda ise kısmen dünya üzerindeki olaylara benzer durumların yaşandığını söylemek mümkündür. Siyasi görüş farklılıklarından doğan çatışmalar, 1971 yılındaki Askeri Muhtıra, Kıbrıs Barış Harekâtı ve enerji hammaddesi krizinin tetiklediği ekonomik sorunlar dönemin sonlarına doğru tekrar ayyuka çıkan siyasi görüş çatışmalarını ortaya çıkarmış; dönemin sonunda yaşanan askeri darbe ile sosyal ve siyasi çalkantılı süreç başka bir boyuta evrilmiştir.

Twenge (2010, aktaran Gürbüz 2015)'e göre, bu kuşağın temel özellikleri arasında Bebek Patlaması Kuşağından farklı olarak daha bireyci olmaları gelmektedir. Bunun yanı sıra otoritenin eleştirisi, bir önceki kuşaktan farklı olarak daha bireyselleşmiş bir yaşamın getirdiği anlayışla özel hayat ve iş hayatı arasındaki dengeyi kurma çabası, daha esnek çalışma koşullarının yanı sıra değişime uyumlu davranış örüntüleri sergileme gibi temel özellikleri barındırmaktadırlar (Gürbüz, 2015).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle X Kuşağı üyelerinin değişim sürecinin teknolojik açıdan ele alınan boyutlarıyla; posta iletişiminden sms ve e-mail kullanımına geçiş yapan hatta (doğuştan olmasa da gençlik dönemlerinde) iletişimde cep telefonu ile tanışan, renkli televizyonun ve çoklu TV kanallarının hayata geçişine şahitlik eden, bilgisayarların ve internetin kamusal alanda kullanılmasından sonra özel yaşamda da aktif kullanımını tecrübe eden ve elbette atari oyunları olarak adlandırılan ilkel düzeydeki eğlence amaçlı bilgisayar oyunlarını çocukluk ve gençlik döneminde ilk kez kullanan bireyler oldukları söylenebilir. Toplumsal açıdan yaşamış oldukları çalkantılar ve ekonomik krizlerin oluşturduğu güvensizlik ortamında işkolik bir yaklaşım sergiledikleri kadar, içinde yaşadıkları toplumun değerlerine bağlı, uyumlu ama değişime de uyum sağlayabilmiş bireylerdir. Kadın erkek eşitliği kavramlarını reel olarak hayata geçirebilme çabasıyla oluşan değişimi tecrübe etmenin yanı sıra, iş hayatında girişimci kadın profilini bizzat gören, aile içerisinde boşanma olgusunu önceki nesillere göre daha sık tecrübe eden, ev yaşamında daha fazla sorumluluk alan erkek algısının oluşmasındaki değişime öncülük eden, giderek artan toplumsal refah düzeyi sayesinde sosyal yaşam olanakları için kendilerine zaman ayırabilen bu kuşağa mensup bireyler kendilerine özgü yaşam tarzlarıyla ön plana çıkmışlardır. X kuşağı mensupları, her ne kadar - genel anlamda - risk almayı sevmeyen ve otoriteye saygıyı önceleyen yapıları nedeniyle kimilerine göre “eski kafalı” olarak betimleniyor olsalar da bugünün dünyasındaki birçok gelişmenin öncüleri olmuşlardır (<https://www.ienstitu.com>).

2.4.1.4. Y Kuşağı (1981-1995) ve Özellikleri

Kuşaklar arası farklılıklar ve sınıflandırmalara yönelik teoriler kapsamında 1981 yılı ile 1995 yılları arasında dünyaya gelen, araştırmanın yapıldığı güncel tarih itibariyle, günümüzde 28 ve 42 yaş aralığında olan bireylerin temsil ettiği kuşaktır. Bazı bilimsel araştırma ve kaynaklarda özellikle gelişmiş ülkelerdeki Y Kuşağının başlangıç tarihlerinin bilgisayarların evlerde kullanılmasından yola çıkarak 1975’li yıllara dek indirgendiği de görülebilir (Güzel, 2021). Ayrıca, Güzel (2021)’e göre bu kuşak mensupları “Dijital Kuşak”, “İnternet Kuşağı”, “MTV Kuşağı” “Noktacom Kuşağı” ve her şeyi sorgulamalarından dolayı “Why Kuşağı” gibi farklı isimlendirmeler ile de anılmaktadır.

Y Kuşağı mensuplarının dünyaya geldiği ve çocukluk dönemlerini yaşadıkları tarihsel süreç içerisinde; Sovyet Rusya'nın dağılması, Berlin Duvarının yıkılması, “Demir Perde Ülkeleri” olarak tanımlanan sosyalist devletlerin liberal ekonomiye geçiş dönemleri, Körfez Savaşı, çağın hastalığı olarak tanımlanan HIV virüsünün yayılımındaki hızlı artış ve gençlik yıllarına doğru hızla yükselen teknolojik gelişmelerin, Avrupa Ülkeleri başta olmak üzere tüm dünyada yaşanmaya başlayan “küreselleşme” dalgasını oluşturması, cep telefonunun icadı, küresel terör eylemlerinin yaşandığı çeşitli olaylar vb. sıralanabilir (Bayram, 2022:18).

Tablo- 2.4.1.4. Y Kuşağının Özellikleri

Değerler	Tutumlar	Yaşam Tarzı	Kişilik
Eğlence ve haz	Süreçler değil, sonuçlar	Uzun vadeli değil, kısa vadeli	Kendine güvenen
Hoşgörü	Şimdi tadını çıkarın	Taahhütten önce zevk	Alaycı
Sosyal farkındalık	İş etrafında yaşam değil, yaşam etrafında çalışmayı organize edin	Tasarrufu sınırlı veya hiç yok	İddialı
Dostluk	Neden zirveye çıkmam gerekiyor?	Üçte birinden fazlası hala ebeveyn evinde yaşıyor	Yüksek bakım
-	Yaş ve pozisyona göre varsayılmak yerine, saygı kazan	Yaşam evresi değil Yaşam tarzı	Zahmetli
-	Ahlak ve yaşam tarzlarının çeşitliliği	Telaşlı iş ve sosyal yaşamı dengelemek	Sosyal
-	-	Arkadaşlar yeni ailedir	İyimser
-	-	-	Yönlendirilen değerler

Kaynak: (McCrindle, 2018:69 akt. Aydın:2020:72).

Siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmelerin ve toplumsal dönüşümlerin bağlantısı olarak kabul edilen Y kuşağı, iletişim ve bilişim teknolojilerini kullanma ve dijital platformları sembolize etme anlamında düşünüldüğünde, Bayram (2022)’a göre “dünyanın ilk küresel kuşağı” olma özelliğini taşımaktadır.

Altın (2021)'a göre, diğer kuşaklarda olduğu gibi Y Kuşağı da içinde yaşadığı toplumdaki ve toplumsal olaylardan etkilenmiş ve bazı özelliklere sahip olmuştur. Genel olarak Y Kuşağı mensuplarının sahibi olduğu varsayılan bu özellikler; sorgulayıcı ve kendinden emin, okumayı seven ve eğitilmiş, gerçekçi ve şeffaf, meraklı ve yaratıcı, otorite karşıtı, görev odaklı idarecilerden ziyade; ikili ilişkilere odaklanan idarecileri tercih eden, beklentileri yüksek, farklılıklara karşı yüksek toleransa sahip, özgürlükçü, siyasi bilince sahip, kurumsal bağlılıktan uzak, teknoloji ve tüketim odaklı yaşamı benimseyen, teknolojik gelişmeleri takip eden ve teknoloji alanındaki gelişmelere çok kolay uyum sağlayan, ailesine bağlı ancak evlilik yaşı ve doğurganlık konusunda farklı düşünen, özgür yaşama algısı ve arzusu ile boşanma konusunda kendinden önceki nesillerle farklı düşüncelere sahip, geleneksel ve manevi değerleri yitirme pahasına da olsa hayallerinin peşinden koşan, hatta bu sebeplerle “bencil ve kendini beğenmiş nesil” şeklinde tanımlanmasına neden olan tutum, davranış ve algılara sahip bireyler olarak sıralanabilir (Bayram, 2022:22-23. Güzel, 2021:240. Uslu Divanoğlu, 2017: 274).

2.4.1.5. Z Kuşağı (1996-2010 ya da Günümüz) ve Özellikleri

Z kuşağı, farklı bilim insanları ve araştırmacılar tarafından değişik isimlerle anılmasına rağmen, bu araştırmacıların birçoğu tarafından “son kuşak” olarak kabul edilmektedir. “*İnternet Kuşağı, Facebook Kuşağı, i-Nesli, Yeni Sessiz Kuşak, Dijital Yerliler, Kristal Kuşak, Gerileme Kuşağı, Xd Kuşağı*” vb. gibi farklı isimlerle de bağdaştırılan bu kuşağın, diğer bölümlerde yapılan sınıflamalarda belirtildiği üzere temsil ettiği doğum aralığı tarihlerinin evrensel geçerliliğinden söz etmek mümkün değildir. Ancak yaygın kabul 1996 ve 2010 yılları arasında doğan bireyleri kapsadığı şeklindedir. Bazı yurt dışı kaynaklarda 2000 yılından sonra dünyaya gelenleri kategorize edecek şekilde yazılıp çizildiği için “*Milenyum Kuşağı*” olarak da adlandırılmıştır (Altın, 2021:77. Aydın, 2020:12. Twenge 2018 akt. Bayram, 2022:24).

Türkiye İstatistik Kurumunun açıkladığı demografik verilere göre (2021), Z kuşağı dünyanın toplam nüfusunun yaklaşık % 32'sini oluşturmakta iken; ülkemiz nüfusunun ise % 24'ünü oluşturmaktadır. Z kuşağı da diğer kuşaklarda olduğu gibi savaşlar, toplumsal kargaşalar, ekonomik bunalımlar ve doğal afetleri tecrübe etmiştir. Fakat neredeyse tüm araştırmacıların bu kuşağın özellikleri hakkındaki görüşleri, kuşak mensuplarına ait olduğu varsayılan özelliklerin teknolojik gelişmelerle şekillendikleri yönündedir. Teknolojik cihazların ve bu cihazlarla birlikte mobilize olabilmenin getirdiği yeni iletişim anlayışı, çağın adeta örümcek ağı gibi saran internet erişimi, bu erişimlerin kullanımını kolaylaştıran yeni yazılımlar, iletişimin farklı boyutlarda yapılabilmesine olanak sağlayan sosyal medya

platformları vb. birçok gelişme, bu kuşağın özelliklerini daha farklı olarak değerlendirmeyi zorunlu kılmıştır.

Günümüz tarihi itibarıyla gençlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde olan Z Kuşağı, içinde bulunduğu döneme ait toplumsal değişimlere tanıklık ederek bu değişimlerden etkilenmektedir. Değişim ve yeniliklerin bu denli hızlı yaşandığı günümüz dünyasında Z kuşağının bazı özelliklerinin dünyaya gelmeden tanımlanabilecek kadar belirgin olması bu açıdan Z kuşağını ayrı bir konuma yerleştirmektedir (Güzel, 2019: 243-245 akt. Güzel 2021:245).

Prensky (akt. Deniz ve Gemlik, 2022) tarafından 2001 yılında yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre Z kuşağının, önemli bir değişim sonucu, dijital dili efektif bir şekilde kullanacağı ifade edilmiştir. Petry tarafından 2014 yılında yapılan başka bir çalışmada ise Z kuşağının önceki kuşaklara nazaran aile ilişkileri ve iletişimlerinin zayıf olduğu, zeki oldukları fakat duygusal zekâlarının zayıf olduğu, kişilik yapılarının narsizmi andırdığı ve ilgi görebilmek için dijital bir ayak izi bırakma çabası içerisinde oldukları, görsel düşünmeye odaklı oldukları için hayal gücü etkinliklerinin zayıf olduğu, yaşananları kaçırmamak adına dijital dünyaya bağımlılıklarını tüm gün sürdürme eğiliminde oldukları ve bu sebeple kronik uyku sorunları yaşadıkları belirtilmiştir (Deniz ve Gemlik, 2022).

Akduman ve Hatipoğlu (2021)'na göre Z kuşağı dijitalleşmenin yoğun etkisinin bireysel ve toplumsal yaşama yansımalarından dolayı diğer kuşaklardan oldukça farklılık gösterir. Z kuşağının bireysel özelliklerini ve yeteneklerini keşfetmek amacıyla Akduman ve Hatipoğlu (2021) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre Z kuşağı mensupları; duygusal ve sosyal zekaları yüksek, uyumlu, psiko-motor becerileri gelişmiş, bireysel iyilik hali ve benlik saygısı yüksek, değişime açık, erteleme eğilimi içerisinde olan, telefon üzerinden online olma konusunda bağımlı, kariyer kaygıları yüksek ve duygusal dengesizlik emareleri taşıyan bireylerdir (Akduman ve Hatipoğlu, 2021).

BÖLÜM III

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ/MODELİ

Bu araştırmada bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan nitelik araştırması tekniği kullanılmıştır. Nitelik araştırmaları ya da diğer adıyla nitel araştırmalar, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi tekniklerin kullanılarak, bir olguya ilişkin algıların ya da olayların doğal ortamında, gerçeği yansıtan ve holistik bir biçimde ortaya konulmasına yönelik araştırmalar” şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Yıldırım ve Şimşek (2016)’e göre, nitel araştırmaların “*Kültür Analizi, Olgubilim/Fenomenoloji, Kuram Oluşturma, Eylem Araştırması ve Durum Çalışması*” şeklinde farklı desenleri vardır. Sosyal bilim alanındaki kavramlardan, ilkelerden ve yaklaşımlardan etkilenen nitel araştırma desenleri farklı yaklaşımları yansıtır. Antropoloji geleneğini yansıtan kültür analizi bireysel algı ve davranışların olduğu kadar toplumsal davranış, yapı, işleyiş, değerler, normlar gibi kültürel öğelerin tanımı ve analizi üzerine de odaklanmaktadır. Olgu bilim deseni ise aslında farkında olduğumuz ancak ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanarak tam olarak kavrayamadığımız bu olguların araştırılmasını amaçlayan çalışmalar için uygun bir yöntemdir. Kuram oluşturma yaklaşımı ise Glaser ve Strauss’un sağlık bilimleri alanındaki çalışmalarından ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın anlamlara ve yaşantılara odaklanması açısından olgu bilim desenine yakın olduğu söylenebilir. Durum çalışmaları ise nitel ve nicel araştırma yöntemlerinde kullanılabilir. Nitel durum çalışmalarını en temel özelliği durumların derinlemesine araştırılarak duruma ilişkin tüm etmenlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasıdır. Eylem araştırması yaklaşımı diğer desenlerden farklı olarak herhangi bir uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılması ve çözümlenmesine odaklanır. Bu desende zaman zaman araştırmacıların uygulayıcılar ile birlikte sürece dâhil olarak uygulama sürecini çalışabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016:67-74).

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın evreni Kırşehir İl sınırları içerisinde yaşayan X kuşağı olarak betimlenen bireyler oluşturmaktadır. Örneklem olarak ise evreni temsil ettiği varsayılan 20 birey Basit Rastal Yöntemle seçilerek belirlenmiştir. Yapılan çalışmaya katılmayı kabul eden 1965 ve 1980 doğumlu bireylerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak, katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, mesleği, gelir durumu, eğitim durumu değişkenlerine ait 10 sorudan oluşan bir demografik / kişisel bilgi formu ile katılımcı bireylerin yaşlılık algısını, huzurevlerine ilişkin düşüncelerini ve kurum bakımıyla ilgili görüş ve beklentilerini içeren 13 olmak üzere; toplam 23 soruluk bir yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda sıkça kullanılan görüşme formları ve yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği, araştırılan konu hakkında katılımcılara kendi görüşlerini daha net bir şekilde ifade etme olanağı sunmaktadır. Görüşme tekniği, araştırma örneklemini içerisinde yer alan birey ya da grupların, araştırma konusuna ilişkin bilgilerini, algı ve düşüncelerini açıkladığı, hayat tecrübelerini paylaştığı bir veri toplama tekniğidir. Bu teknikte görüşmenin birincil amacı, katılımcıların kendilerine özgü görüş ve algılarının betimlenerek konu hakkındaki subjektif düşüncelerinin belirlenmesidir (Baltacı, 2019).

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma kapsamında yapılan görüşme ve görüşme formlarından elde edilen bulgular, nitel araştırma yöntemlerinde sıkça kullanılan bir yöntem olan içerik analiz ile yorumlanmıştır. Araştırma konusu ve desenine uygun olarak katılımcıların duygu ve düşüncelerinden elde edilen bulgular, öncesinde sistematik ve açık biçimde betimlendikten sonra yorumlanmıştır. İçerik analizin dört aşamasından oluşan sürece uygun olarak öncelikle araştırma sorularından temel bir çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çerçeve kapsamında öncelikle yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu gibi demografik verilerle huzurevi ve kurum bakımına ilişkin olumlu ve olumsuz kelimeleri barındıran veriler kategorize edilmiştir. Sonrasında ise huzurevi ve kurum bakımına ilişkin görüşler, örneklem grubunda yer alanların algı ve düşüncelerine göre oluşturulan temalar çerçevesinde tanımlanarak bulguların anlamlandırılması ve yorumlanması yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLANMASI

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızlı bir şekilde demografik değişim süreci yaşanmaktadır. Bu süreç dâhilinde nüfusumuz giderek yaşlanmakta ve yaşlılık olgusu gelecek on yıllarda önemli bir toplumsal sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu sorunlara karşı bilimsel olarak çözüm önerileri geliştirebilmek amacıyla mevcut sosyal politikaların irdelenmesi ve gerekli olması halinde revize edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma yukarıda konu edilen sorun alanlarına ışık tutmak amacıyla tümevarım yöntemleri kullanılarak yaşlı bireyler için hizmet veren yatılı kurumların, bireyler nazarındaki yaşam deneyimleri üzerinden nasıl bir algıyla sahip olduklarını belirlemek ve sosyal politikaları doğru şekillendirilecek önerilerde bulunmak için; Kırşehir ilinde yaşayan 1965-1980 yılları arasında dünyaya gelmiş ve X kuşağı olarak betimlenen orta yaşlı bireylerden seçilen 20 (yirmi) kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada araştırmanın problemine uygun olarak, gönüllü katılımcı 20 kişinin yarı yapılandırılmış iki bölümden oluşan görüşme formundaki açık uçlu sorulara verdiği yanıtların analizi yorumlanmıştır. Katılımcıların 10 erkek ve 10 kadın olarak belirlenmesinin toplumsal yapı içerisindeki cinsiyet olgusunun da dikkate alınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın kapsamını oluşturan 20 kişinin seçiminde gönüllü katılımcı olma esasının yanı sıra; çekirdek aile yapısının büyük oranda görüldüğü kentsel yaşamı temsilen, Kırşehir ili Merkez İlçe sınırları içerisinde yaşayan farklı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özelliklere sahip ve X kuşağı içerisinde tanımlanan bireylerden oluşması alt amaç olarak benimsenmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşme ve görüşme formlarından elde edilen bulgular, nitel araştırma yöntemlerinde sıkça kullanılan bir yöntem olan içerik analiz ile yorumlanmıştır. Araştırma konusu ve desenine uygun olarak katılımcıların duygu ve düşüncelerinden elde edilen bulgular, öncesinde sistematik ve açık biçimde betimlendikten sonra yorumlanmıştır. İçerik analizin dört aşamasından oluşan sürece uygun olarak öncelikle araştırma sorularından temel bir çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çerçeve kapsamında öncelikle yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu gibi demografik verilerle huzurevi ve kurum bakımına ilişkin olumlu ve olumsuz kelimeleri barındıran veriler kategorize edilmiştir. Sonrasında ise yaşlılık, huzurevi ve kurum bakımına ilişkin görüşler, örneklem grubunda yer alanların algı ve düşüncelerine göre oluşturulan temalar çerçevesinde tanımlanarak bulguların anlamlandırılması ve yorumlanması yapılmıştır.

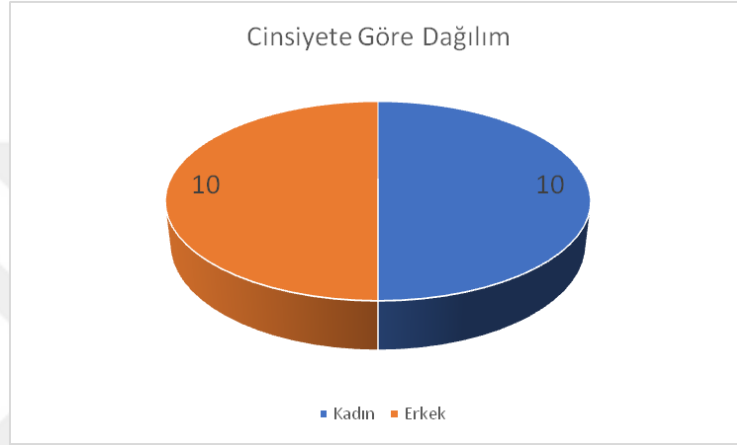
Buna göre;

4.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özellikleri

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyet Durumu

Araştırmanın örnekleme uygun olarak belirlenen ve araştırmaya gönüllü olarak katkı vermeyi kabul eden 1965 ve 1980 yılları arasında dünyaya gelmiş (X kuşağı) 20 birey ile yapılan görüşme sonuçlarına göre, katılımcıların %50'si (10 kişi) kadın ; %50'si (10 kişi) ise erkek bireylerden oluşmaktadır.

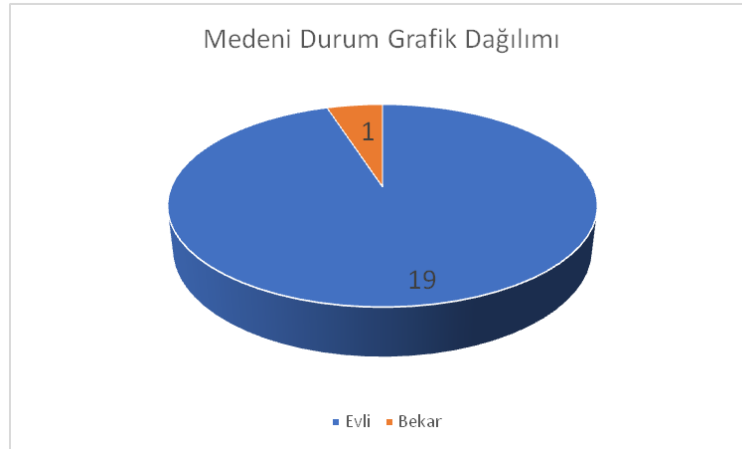
Şekil 4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

4.1.2. Katılımcıların Medeni Durumu

Araştırmaya katılan bireylerin “*Medeni Durumunuz Nedir?*” sorusuna vermiş olduğu yanıtlara göre; katılımcıların tamamına yakını (19 kişi) evli olduğunu, 1 kadın ise bekar olduğunu ifade etmiştir.

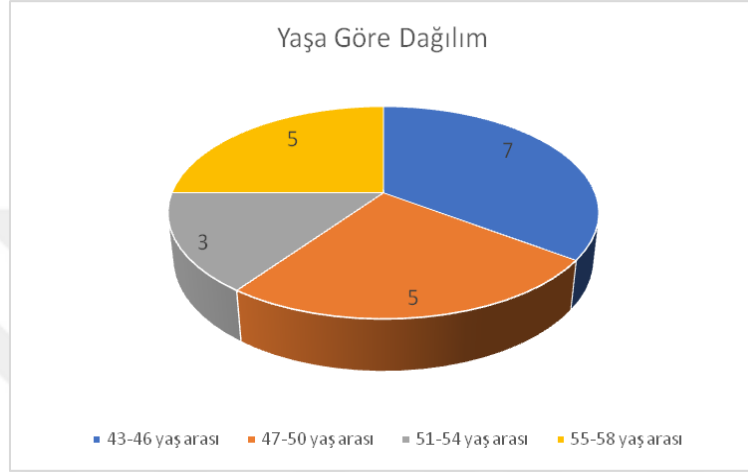
Şekil 4.1.2. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

4.1.3. Katılımcıların Yaş Durumu

Araştırmaya katkı vermeyi kabul eden bireylerle derinlemesine yapılan görüşmelerde elde edilen demografik bilgilere göre katılımcı bireylerden 7 kişi 43-46 yaş aralığında; 5 kişi 47-50 yaş aralığında; 3 kişi 51-54 yaş aralığında; 5 kişi de 55-58 yaşa aralığındadır. Bu yaş aralıkları, araştırmanın konusunu oluşturan X kuşağına mensup bireylerin doğum tarihlerine göre güncel tarih üzerinden alınmıştır. Yani katılımcıların tamamı -araştırma tarihi itibariyle- X kuşağının temsil ettiği 1965-1980 yılları arasında dünyaya gelmiş bireylerden oluşmaktadır.

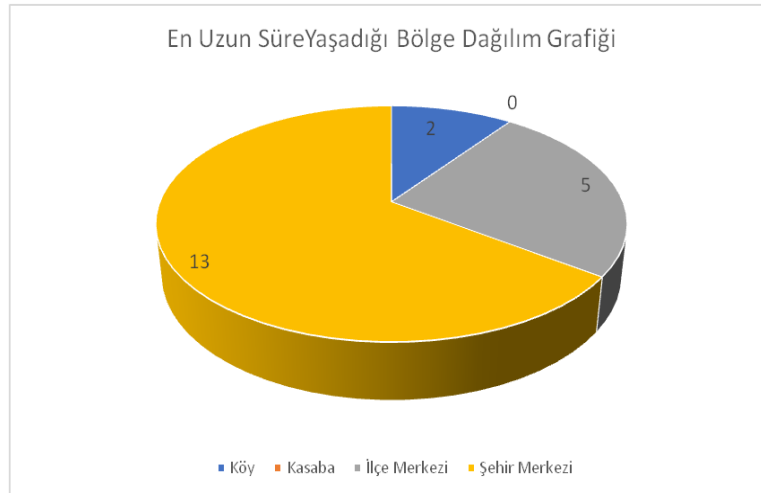
Şekil 4.1.3. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

4.1.4. Katılımcıların Yaşadığı Yer

Araştırmaya katılan bireylerin yerleşim yeri bilgilerinde en uzun süre yaşadıkları bölgeler (şehir merkezi, ilçe, kasaba, köy) sorusuna verdikleri cevaba göre; katılımcıların yarısından fazlasının (13 kişi) Kırşehir İl Merkezinde yaşadıkları; 5 kişinin Kırşehir İline bağlı İlçelerde yaşadıkları ve 2 kişinin ise İlimize bağlı köy yerlerinde yaşadıkları bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 4.1.4. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Dağılımı

4.1.5. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumu

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tamamı çocuk sahibidir. Bu dağılım ise sırasıyla; 5 çocuğu olan 2 katılımcı; 3 çocuklu olan 8 katılımcı; 2 çocuklu olan 8 katılımcı; 1 çocuğu olan 2 katılımcı şeklindedir.

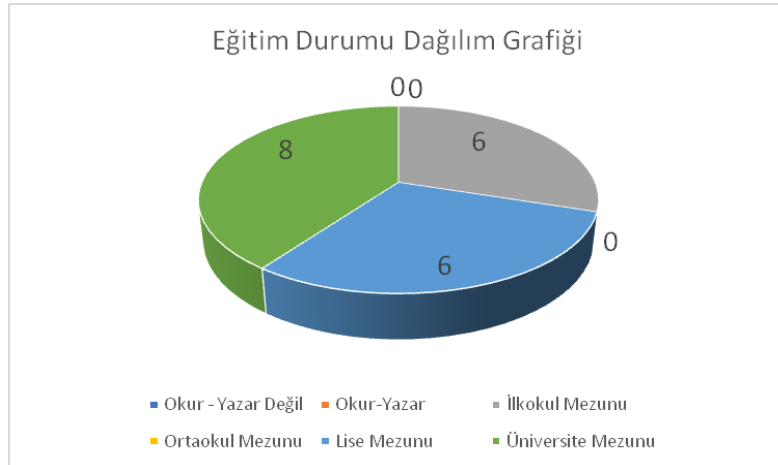
Şekil 4.1.5. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma/Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

4.1.6. Katılımcıların Eğitim Durumu

Demografik verilerin analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılanların tamamı yaygın eğitim kurumlarının en az birinden mezun olmuş kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %40'ı (8 kişi) üniversite ve üzeri eğitim almış kişilerden oluşmakta iken; %30'u (6 kişi) lise mezunu; kalan %30'u (6 kişi) ise ilkokul mezunlarından oluşmaktadır.

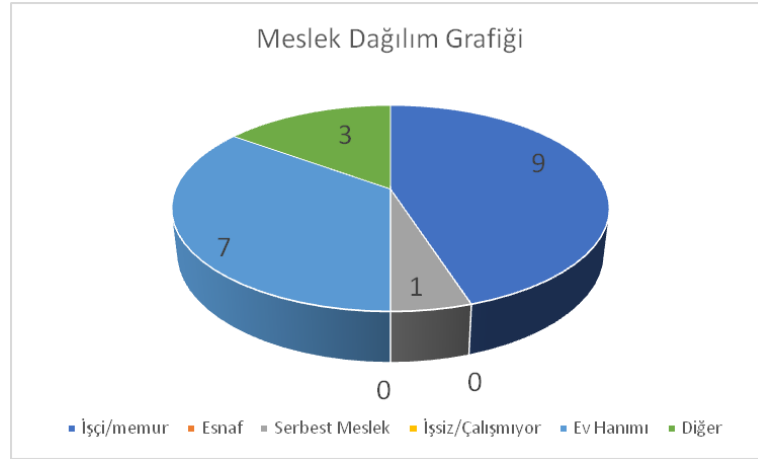
Şekil 4.1.6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

4.1.7. Katılımcıların Meslek Durumu

Katılımcı bireylerin 9'u kamuya ait kurum ve kuruluşlarda işçi ya da kamu görevlisi olarak çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca mesleğini "diğer" olarak belirten katılımcılarında arasında 1 akademisyen ve 2 emekli bulunmaktadır. Geriye kalan katılımcılardan 7'si ev hanımı, 1'i ise serbest meslek icra ettiğini belirtmiştir.

Şekil 4.1.7. Katılımcıların Meslek Durumlarına Göre Dağılımı

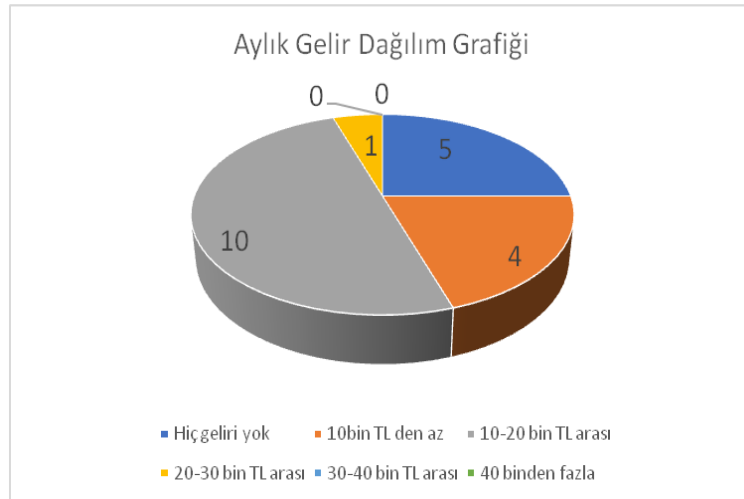

4.1.8. Katılımcıların Ekonomik Durumu

Araştırmamıza katılan X kuşağı mensubu bireylerden 5'inin herhangi bir geliri bulunmamaktadır. Katılımcıların 7'si mesleğini ev hanımı olarak tanımlarken; bu ev hanımları içerisinde emeklilik vb. durumlardan gelir elde ettiğini beyan eden 2 kişi vardır. Geliri olmayan katılımcıların tamamını kadınlar oluşturmaktadır. Geliri olan katılımcıların 1'inin aylık geliri 20-30 bin TL arasındadır. 10 katılımcının aylık ortalama gelirleri 10-20 bin TL arasındadır. Katılımcılardan 4'ünün aylık geliri ise 10 bin TL'nin altındadır.

Katılımcıların %65'i (13 kişi) sahip olduğu aylık gelirini kendisine yeterli olmadığı görüşünde; %35'i aylık gelirinin yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Şekil 4.1.8. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı

4.2. Yaşlılığa İlişkin Algılar

Katılımcılarla yapılan görüşmede, yaşlılık olgusu üzerine görüşlerini almak amacıyla “yaşlanmak ve yaşlı olmak denildiğinde akıllarına gelenleri söylemeleri” istenmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar analiz yöntemiyle “olumlu” ve “olumsuz” olmak üzere iki tema çerçevesinde ele alınmıştır. Katılımcıların neredeyse tamamının bu

soruya olumsuz önyargıları çağrıştıran cevaplar verdikleri görülmektedir. Katılımcıların 18'i yaşlılıkla ilgili tamamen olumsuz kelimelerle dolu doğaçlamalar kullanırken; sadece 2 katılımcı olumlu yönde görüş içeren kelime ve cümleler kullanmıştır.

Bu cevaplardan bazıları;

(K.1. erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi.) *“Yaşlanma deyince, yaşlılık deyince; ele ayağa düşmek düşecek miyim? Çocuklarımla eline bakacak mıyım? Gibi sorular geliyor aklıma”*.

(K.3. kadın, 47 yaşında, ilkokul mezunu, işçi.) *“Yaşlı dediğimde aklıma küçük çocuk gibi bakılması gereken kişiler geliyor. Annemle babam geliyor”*

(K.4. erkek, 50 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi.) *“Yediğimiz bazı yiyeceklerin dokunması, vücutta sebepsiz ağrılar, tansiyon yüksekliği, klimaların rahatsız etmesi, bizim zamanımızda diye başlayan laflar... Yaşlılık deyince aklıma bunlar geliyor”*.

(K.5. kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Ağrılar, dertler, çocukların stresi ve sıkıntıları. İhtiyarlık, yüzünün buruşması bacaklarının tutmaması... İyi şeyler değil yani”*.

(K.6. erkek, 57 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi.) *“Yapabildiklerini yapamaz hale gelmek, yaş ilerledikçe çocuklaşmak...”*

(K.7. erkek, 55 yaşında, üniversite mezunu, emekli.) *“Yaşamın doğal bir süreci... Ömrü olan herkesin bir gün başına gelecek olan durum. İnsanın çocukken güçsüz ve yardımsız muhtaç olduğu gibi yaşlanmakta bir nevi çocuk gibi bakıma muhtaç olmak”*.

(K.8. kadın, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli) *“Gençliğin verdiği enerjinin düşmesi aklıma geliyor. Sağlık sorunları... Aklın, fikrin karışması... İhtiyarlık zor bir hayat,”*

(K.9. erkek, 44 yaşında, akademisyen) *“Bedenen yavaşlama, aklen yavaşlama, daha sık hastalık, daha az tahammül seviyesi, karşıdan daha çok saygı bekleme, ölüm korkusu, çocukların geleceği kaygısı, daha fazla birikim yapma isteği, ebeveynini kaybetme korkusu, daha mantıklı düşünme, daha fazla direnç, olayları yorumlamak kabiliyetinde artış, daha temkinli ve aceleci,”*

(K.11. kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev Hanımı) *“Ele ayağa düşmek. Onun bunun eline bakmak, kötürüm olmak geliyor aklıma... Allah elden ayaktan düşürmeden canımı alsın inşallah!”*

(K.13. Kadın, 54 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Yaşlanmak denince ilk aklıma sağlık sorunları geliyor. Yoksa yaşlılık bir yandan sağlık sorunları bir yandan pek güzel şeyler değil işin açıkçası...”*

(K.17. Erkek, 52. yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) *“Yaşlanmak, emekli olmak, iş gücünden düşmek, fiziksel ve biyolojik olarak kalıcı değişikliklerin olması, sağlık problemleri ile daha yoğun bir şekilde mücadele etmek ve nasihatlerinin dinlenmemesi.”*

(K.18. Kadın, 43 yaşında, üniversite mezunu, sağlık çalışanı) *“Yalnızlaşmak, ölüme yaklaşmak...”*

(K.19. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Yaşlı olup kendi kendime bakamamak, çoluk çocuğa yük olmak,”*

Yukarıda da belirtildiği üzere neredeyse tüm katılımcıların cevapları olumsuz ögelerden ibarettir. Yaşlılık döneminin getirdiği sağlık sorunlarının yanı sıra katılımcılar; ölüm korkusu, ölüme yakınlaşmak, fiziksel özelliklerin ve gücün yitirilmesi, çocuklaşma, aklın karmaşası, ağrılar, bakıma muhtaç olmak vb. kavramlarla yaşlılık dönemine ait olası sorunlara vurgu yapmışlardır. Yaşlılık neredeyse tüm zamanlarda ve kültürlerde bireyler açısından olumsuz bir anlam taşımıştır. Buna rağmen insanoğlu daha uzun yaşayabilmek için sürekli araştırma içerisinde olmuştur. Gerek teknolojik gerekse tıbbi keşiflerle hep daha uzun yaşamının sırları üzerine çalışmıştır. Günümüzde insanlar geçmiş dönemlere kıyasla daha uzun süre hayatta kalabilmektedir ve bu onları mutlu etmektedir. Fakat bu defasında da uzun yaşamın sonrasında gelen yaşlılıkta ortaya çıkan sıkıntılar, bireyleri başka bir ikileme sürüklemiştir (Birinci, 2018:83)

Yaşlılık kavramıyla ilgili olarak olumlu görüş bildiren katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir;

(K.2. erkek, 47 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Hatırı sayılır olması, yaşlılara hürmet edilmesi saygı duyulması gerekir. Atalarımızdan öğrendiğimiz bu şekilde... Yaşlılık deyince aklıma gelenler bunlar saygı”.*

(K.10. kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı) *“Yaşlanmak, hayatın olgunluk dönemidir. Tecrübelerin meyvelerin toplama dönemidir”.*

Yaşlılık kavramı hakkında olumlu görüş bildiren katılımcılar ise bu dönemin olgunluk dönemi olması, yaşam tecrübelerini içermesi, hürmet edilmesi ve saygı duyulması gereken kişiler şeklinde tanımlamalar yaparak vurgulamışlardır. Olgunluk kavramı her ne kadar canlıların fiziksel manadaki erişme, yetişme, büyüme durumlarını tanımlıyor olsa da,

psikolojik anlamda bireylerin duygu ve düşünceler açısından yetkinliği, çevresinde meydana gelen olayları daha geniş perspektifle görebilmesi ve buna bağlı birçok meziyeti edinebilmiş olmasıdır (<https://gipder.com/>). Başka bir psikolojik tanıma göre olgunluk; kendini bilmek, güçlü ve zayıf yanlarını bilmek, bu yönleri kavrama yeteneğinin oluşması, diğer insanların duygu ve düşüncelerine değer vermek olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, psikolojik olgunluk düzeyi oluşmuş bireyler, kendilerine ait duygu ve düşüncelerini gizlemekten sakınırlar. Eylem ve fikirleri arasında ahenk vardır ve kibirli değillerdir (<https://egitimheryerde.net/>).

Katılımcı bireylerin yaşlılık algılarını belirlemek üzere oluşturulmuş diğer tema, “bireylerin kaç yaşında kendilerini yaşlı hissedecekleri” sorusuyla elde edilen bilgilerin analiz edilmesi ile elde edilmiştir. Yaşlılık olgusunun tam olarak ne zaman başladığına ilişkin sorular, gerek tıp biliminin gerekse sosyal bilimlerin merak ettiği sorulardan biridir. Yaşlılık kavramı içinde bulunulan dönemin yaşam koşullarından bağımsız olarak değerlendirilemez. Çünkü dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel olanaklarının, yaşlılık olgusunu ve bireylerin algısını etkilemesi olasıdır (Birinci, 2018: 83). X kuşağının yaşlılık algısı içerisinde kronolojik yaşlılığa ait başlangıç noktasının tespit edilmesi, bu araştırmanın amacı açısından önemli bir veriyi teşkil etmektedir.

Yukarıda bahsedilen tema üzerinden veriler ulaşabilmek amacıyla katılımcı bireylere “kaç yaşına geldiğinizde kendinizi yaşlı birey olarak hissedeceğinizi düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı bireylerin cevapları üzerinden elde edilen bilgilere göre; Katılımcılardan 3’ü, dünya üzerinde birçok alanda yaşlılığın başlangıcı olarak kabul gören 65 yaşı belirtirken; 6 katılımcı bu ortalamanın altında yaşları belirtmişlerdir. 9 katılımcı ise 65 yaşın daha üzerindeki yaşları yaşlılık başlangıç yaşı olarak belirtmişlerdir. Katılımcılardan en düşük yaşlılık başlangıç yaşı 55 yaş söylemiyle oluşurken; en yüksek yaşlılık başlangıç yaşı ise 90 yaş söylemiyle olmuştur. 20 katılımcıdan soruya tam cevap veren 18 katılımcının yaşlılık başlangıç yaşı söylemlerinin ortalaması ise 70,5 yaş olarak bulunmuştur.

(K.1. erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi). “*Şu an bile aslında yaşlandığımı düşünüyorum ama sanırım 55 yaşından sonra bunu daha çok hissederim. Çünkü tahminimce çocuklarım evlenmiş ben de yaşlanmış olacağım*”.

(K.9. erkek, 44 yaşında, akademisyen) “*Günlük ihtiyaçlarımı karşılayamadığımda yaşlanmışımdır. Sigara, alkol veya başka bağımlılığım olmadığından 90 sonrası olabilir. Bir de teknolojik gelişmelere güveniyorum. Daha uzun yaşayabilmek için 90 yaş ve sonrası için alternatif destek sistemlerinin gelişeceğini umut ediyorum*”.

4.3. X Kuşığı, Sonraki Nesillerin Aile ve Yaşlı Bakımı Konusundaki Değişimlerini Nasıl Gözlemliyor?

X kuşığı hakkında yapılan çalışmalar, bu dönemde dünyaya gelen bireylerin toplumsal açıdan yaşamış oldukları çalkantılar ve ekonomik krizlerin oluşturduğu güvensizlik ortamında işkolik bir yaklaşım sergiledikleri kadar, içinde yaşadıkları toplumun değerlerine bağlı, uyumlu ama değişime de uyum sağlayabilmiş bireyler olduklarını vurgulamaktadır. Kadın erkek eşitliği kavramlarını reel olarak hayata geçirebilme çabasıyla oluşan değişimi tecrübe etmenin yanı sıra, iş hayatında girişimci kadın profilini bizzat gören, aile içerisinde boşanma olgusunu önceki nesillere göre daha sık tecrübe eden, ev yaşamında daha fazla sorumluluk alan erkek algısının oluşmasındaki değişime öncülük eden, giderek artan toplumsal refah düzeyi sayesinde sosyal yaşam olanakları için kendilerine zaman ayırabilen bu kuşağa mensup bireyler kendilerine özgü yaşam tarzlarıyla ön plana çıkmışlardır. X kuşığı mensupları, her ne kadar - genel anlamda - risk almayı sevmeyen ve otoriteye saygıyı önceleyen yapıları nedeniyle kimilerine göre “eski kafalı” olarak betimleniyor olsalar da bugünün dünyasındaki birçok gelişmenin öncüleri olmuşlardır (<https://www.iienstitu.com>).

Araştırmanın problemine uygun olarak oluşturulan sorularla, “eski kafalı” olarak betimlenen X kuşağının aile kavramına bakış açısı irdelenmiş ve bu kavram üzerinden “sonraki nesillerin, X kuşağı gözündeki algısı” ile betimlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla katılımcı bireylere “Çocukluğunuzdaki aile ile kavramı günümüzdeki aile kavramı arasında hangi değişimleri gözlemliyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Konu hakkında katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

(K.1. erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi) “Bizim zamanımızda büyüklere saygı vardı. Aile üyeleri büyüklere saygı duyardı; ama şimdi öyle değil... Şimdiki ailedeki çocuklar saygısız. Birlikte vakit geçirirdik; ancak şimdi birlikte vakit geçirme daha az, herkes kendi derdinde. Çocuklar söz dinlemiyor. Ekonomik sıkıntılar vardı; ama ortam daha iyiydi”.

(K.2. erkek, 47 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “Çocukların ortamları farklı eski ortamlara göre... Yaşam tarzlarından kaynaklanan nedenlerle aileye daha farklı bakıyorlar. Çekirdek aile yapısından ziyade geniş aile vardı eskiden; ama yeni nesil daha bireyci... Geniş aile istemiyorlar. Bireysel düşünüp bireysel yaşamak istiyorlar”.

(K.3. kadın, 46 yaşında, ilkokul mezunu, işçi) “Çok fark var. Özellikle kız çocuklarında aile baskısı vardı, destek yoktu, okuma yoktu, maddi imkânlar yoktu,

buna rağmen aile bağları daha sıkıydı. Şimdi farklı ortamlar var. Pek iyiye gitmiyor. Allah sonumuzu hayır etsin. Gençler, çocuklar şimdi ailelerine pek bağlı değil, onları dinlemiyorlar. Herkes kendi havasında”.

(K.4. erkek, 50 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Çocukluğumdaki aile yapısı, genel olarak otoriter bir yapıda idi. Şu an hayır! Çok fazla liberal olmuş durumdalar”.*

(K.5. kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Çok büyük fark var. Çocukluğumda aileye saygı ve sevgiye dayanıyordu. Şimdi ise büyük küçük kavramı yok. Çıkarıcılar...”*

(K.6. erkek, 57 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“Çocukluğumuzda daha kalabalık ve samimi bir tablo varken; artık çekirdek aile ön planda. İnsanların aile içindeki ikili ilişkileri samimiyetleri ve birbirlerine karşı tahammülleri artık çok daha zayıf”.*

(K.7. erkek, 55 yaşında, üniversite mezunu, emekli) *“Çocukluğumda aile daha geniş aileydi. Dede, babaanne çocuklar... Şimdi anne, baba, daha küçük aile... Bireyler birbirinden uzak”.*

(K.8. kadın, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli) *Çocukluğumda geniş ailede yaşıyorduk ve genel olarak aile büyüklerini söylediklerine göre hareket ediyorduk. Şimdi ise çekirdek ailede aile bireylerinin artan istek ve görüşlerine göre hareket edildiğini düşünüyorum”.*

(K.9. erkek, 44 yaşında, Akademisyen) *Ebeveyn ile çocuklar arası çizgi eşitlendi. Bunda psikologların çocuğunuz ile arkadaş olun yaklaşımının etkili olduğunu düşünüyorum. Ebeveynler daha fazla şey ister oldu. Çocuklar ise daha az saygılı, daha az korkulu ve anne baba hep yanlarında olacakmış gibiler. Gelecek için daha az hazırlanıyorlar”.*

(K.10. kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı) *“Çocukluğumuzda daha geniş bir aile kavramı vardı. Akraba ilişkileriyle misafirlikler daha yoğundu. Şimdi artık herkes daha çok çekirdek aile olma eğiliminde. Akraba ilişkilerini körelttik”.*

(K.11. kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Bir odada hep birlikte geçen zaman geliyor aklıma sanki daha mutlu mesut yaşıyorduk gerçekten aile gibi paylaşıyorduk şimdi ayrı odalarda tek başına geçen zaman oğul uşak herkes kendi başına takılıyor. Kimse kimsenin umurunda değil! Aile diye bir şey kaldı mı ki?”*

Oturup laf edilmiyor gençlerle.”

(K.12. kadın, 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Çok değişim gözlemliyorum. Kültürde, saygı sevgi anlayışında olumsuz değişimler var. Aile üyeleri birbirlerine bağlıydı eskiden. Şimdi en ufak bir sorun olduğunda hemen çekip gitmek istiyorlar, önemsemiyorlar. Yani çok benciller”.*

(K.13. kadın, 54 yaşında, , üniversite mezunu, ev hanımı) *Bir değişim görmüyorum. Çocukluğumda da aileme hizmetçiydim; şimdi de hizmetçiyim. İki tane pırlantam dışında beni hayata bağlayan kimse olmadı. Yani benim açımdan değişim yok. Ama çocuklarım daha bağımsız düşünüyorlar. Şu an ailelerine bağlılar ama bizim zamanımızdan farklı olarak daha mantıklı bir bağlılık var”.*

(K.14. kadın, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Eskiden aile bağları kuvvetliydi. Saygı ve disiplin vardı. Şu an saygının ve disiplinin olmaması en büyük sıkıntısı bu nesil için”.*

(K.15. erkek, 48 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“Bence saygı sevgi ve terbiye eskiden daha fazlaydı. Şimdi böyle şeyler yok, gençler kendi havasında, ağzına geleni çekinmeden söylüyorlar. Aile kavramı, saygı, sevgi umurlarında değil başka bir kimse”.*

(K.16. erkek, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Çocukluğumuzda yaşlı insanlar baş üstündeydiler, onlara değer verilirdi. Üstümüzde yük değil; Allah'ın emaneti olarak görülürdü. Şu an insanların bencilleşmesinden dolayı yaşlılar ne yazık ki bir yük olarak görülüyor. En kısa zamanda kurtulmaya çalışıyorlar”.*

(K.17. erkek, 52 yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) *“Çocukluğumda babaannem ve anneannemgille gittiğimde tüm akrabalarımızı görme, tanıma ve onlarla vakit geçirme fırsatımız olurdu; ancak büyükler vefat ettikten sonra o birlik ve beraberlik kalmadı. Şu anda bayramlarda bile annem babam ve kardeşimle ancak görüşebiliyoruz. Günümüz aile kavramı genişten çekirdeğe düşmüş durumda.”*

(K.18. kadın, 43 yaşında, üniversite mezunu, sağlık çalışanı) *“Çocukluğumdaki ailelerin birbirlerine daha bağlı olduklarını, ataerkil yapının baskın olduğunu hatırlıyorum. Şimdi ise kişilerin bireysel istek ve ihtiyaçlarını ön plana aldıklarını, çocuk odaklı evlerin arttığını düşünüyorum.”*

(K.19. kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Çocukluğumda, çocukların*

da aile içinde sorumlulukları vardı. Şimdi işten önce okumaya yönlü. Çocukluğumda yaşlılara karşı sevgi, saygı vardı. Şimdi yaşlılara o kadar sevgi saygı yok. Hürmet sevgi aynı değil.”

(K.20. erkek, 57 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “*Çocukken yokluk olduğu için anne baba ve çok kardeş vardı. Şimdiki aile kavramı, eşim, çocuklarım ve torunlarım...”*

Katılımcıların tamamı, çocukluk dönemlerindeki aile kavramı ile günümüz aile kavramının değiştiğini, kendilerinden sonra gelen nesillerin aileye yönelik algılarının farklı olduğunu gözlemlediklerini, bu gözlemleri arasında geniş aile yapısının yok olduğu, büyüklere karşı saygının kalmadığı ve aile bağlarının zayıfladığı yönünde ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere X kuşağı aile yapısı içerisindeki değişimin farkındadır ve bu değişimin farkındalık düzeyine göre yaşlılık dönemine ait planlarını şekillendirmesi olasıdır.

4.4. X Kuşağının Huzurevi Algısı

Algı, insanoğlunun çevresindeki uyaranlar ile karşı karşıya kaldığı zamanlarda, sahip olduğu beş duyu organı ile algıladığı nesne ya da durumları daha önceki deneyimlerine dayanarak yorumlaması, anlamlı şeylere dönüştürülmesidir (Pickens, 2005).

Algılarımız, içinde yaşadığımız kültür ve ortam, geçmiş yaşam tecrübelerimiz, eğitimlerimiz, ilgi, ihtiyaç ve beklentilerimiz gibi birçok durumdan etkilenmektedir. Araştırmanın konusunu oluşturan X kuşağının Huzurevi algısının da kuşaklar arası farklılıkları meydana getiren bu durumlardan etkilenerek, bu kuşak mensubu bireylerin kendi yaşam tecrübeleri ışığındaki olumlu veya olumsuz görüşlerini irdelemektir.

Araştırma kapsamında, huzurevlerinin algılanması teması üzerinden araştırmaya katılan bireylerin ilk olarak “huzurevi kavramını tanımlanması” istenmiş ve bu tema, olumlu ve olumsuz içerikler olarak alt temalara sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu amaçla katılımcılara “*Sizce Huzurevi nedir? Huzurevi sözcüğü size neyi hatırlatıyor?*” sorusu yöneltilmiştir. Görüşme formunu cevaplayan katılımcılardan Mehmet Bey (50 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi), “*belirli bir yaştan sonra huzur ve sükûnet ortamının yaşandığı yer olarak düşünüyorum*” diye ifade etmiştir. Diğer bir katılımcı Ramazan Bey (45 yaşında, lise mezunu, işçi), “*başını sokacak bir yer, Allah devletimize zeval vermesin. İhtiyacı olanların her ihtiyacı burada karşılanıyor iyi bir hizmet*” derken; Serap Hanım (49 yaşında, ev hanımı) “*aile yanında yaşlılığını geçirme imkânı olmayan insanlar için aslında güzel bir seçenek*” şeklinde ifade ederek, olumlu sınıflandırma içerisinde yer alabilecek bir yanıtlar

vermişlerdir. Cengiz Bey (55 yaşında, emekli) ise “*huzurevi, yaşlıların tüm bakımı ve ihtiyaçlarının karşılanabildiği bir kurum. Huzurevi sözcüğü yaşlıların bakımını hatırlatıyor*” şeklinde ifade ederken; Canan Hanım (43, yaşında sağlık çalışanı) “*Yaşlı insanların bakımı ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı yer*” olarak düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu beş katılımcı dışında, araştırmaya katılan diğer bireyler olumsuz sınıflandırma içerisinde yer alan kelimelerle duygu ve düşüncelerini belirtmişlerdir.

(K.2. erkek, 47 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “*Bakımevi geliyor aklıma. Çoluk çocuk, ana babasına bakmayınca yaşlıların terk edildiği yerler geliyor aklıma... Ama devletin de yaşlıya sahip çıktığı, aynı durumda olan...*”

(K.3. kadın, 46 yaşında, ilkokul mezunu, işçi) “*Sahipsizler, evlatsızlar, kimsesizlerin yeri... Evladı olsa da bakılmayan, bakılmak istenmeyen kişilerin kaldığı yer. Hep olumsuz şeyler geliyor aklıma. Bazen otobüste huzurevinde kalan yaşlılara denk geliyorum, çok üzüliyorum. Hep mutsuzlar sanki, yüzlere asık.*”

(K.5. kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) “*Bence huzurevi kimsesizliktir, yalnızlıktır. Evlatları kabul etmediği için yani... Kimse huzurevinde kalmayı istemez. Ailemle kalmayı isterim; ama ailem kabul etmezse evimde kalmayı, evimde ölmeyi isterim.*”

(K.6. erkek, 57 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) “*Yaşlıların, kimsesiz yaşlıların bakıldığı devlet kuruluşu... Huzurevi bana çaresizliği anlatıyor, o insanların, yaşlıların durumunu gördükçe sinirleniyorum, duygulanıyorum.*”

(K.8. kadın, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli) “*Yaşlıların devlet tarafından bakıldığı yer, bana ise hüznü hatırlatıyor.*”

(K.9. erkek, 44 yaşında, Akademisyen) “*Sanırım huzurevi bana göre kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan, yaş almışların yalnızlık veya çocuklarının istismarından sığınabileceği bir ortam.*”

(K.10. kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı). “*Huzurevi, bakıma muhtaç yaşlıların bakımını üstlenecek kimse bulunmadığı takdirde bunu devletin üstlenmesidir. Biraz da yalnızlık ve hüznü hatırlatıyor.*”

(K.11. kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) “*Yaşlı bakımevi, yani çoluk çocuğu sahip çıkmayan, ortada kalan, hastalanıp düşkün hale gelenlerin mecburen gittiği yer geliyor aklıma...*”

(K.13. kadın, 54 yaşında, , üniversite mezunu, ev hanımı) “*Orada daha huzurlu olduğundan, çocuğuna çoluğuna yük olmamak için, kimsenin huzurunu kaçırmamak ve kimseye eziyet olmasın diye.*”

(K.14. kadın, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Biraz soğuk bir sözcük başta ama. Düşününce... Neden olmasın! dediğim bir kavram.”*

(K.15. erkek, 48 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“Yaşlı bakım evi. Kısacası evlatların anne veya babaya bakmadığı zaman son sığınılan yerdir.”*

(K.16. erkek, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Adı huzurevi ama ben de iyi bir duygu çağrıştırmıyor. Yalnızlık, çaresizlik, gözlerin kapıda olması...”*

(K.17. erkek, 52 yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) *“Yaşlı insanların bulunduğu sığınma evi. Ailesi tarafından dışlanmış ya da eşlerini kaybetmiş yaşlıların bakımlarının sağlandığı yer.”*

(K.19. kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Kimsesiz kalıp oraya gitme düşüncesi var. Bir yandan da sığınacak bir liman. Tüm bağlarından kopmuş gibi gelse de yaşlı ve kimsesizler için iyi bir yer.”*

(K.20. erkek, 57 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi). *“Perişan insanların kimsenin bakmadığı insanların en azından bakılacak bir yerinin olması...”*

Katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan da anlaşılacağı üzere, huzurevleri gibi yatılı bakım veren kuruluşlar hakkında toplumumuzda bazı olumsuz önyargılar mevcuttur. Bu olumsuz önyargıların, kişiden kişiye değişiklik gösteren çeşitli nedenleri olmakla birlikte; araştırmamızın konusu açısından katılımcı bireylere ait olumlu ya da olumsuz önyargıların neler olduğunun irdelenmesi amacıyla katılımcılara “Huzurevinde kalan yaşlı bireyler, sizce huzurevinde kalmayı neden tercih etmiş olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya vermiş olduğu yanıtlar incelendiğinde; tüm yanıtlarda olumsuz önyargıları betimleyen *“mecbur kalma, yük olmamak, gelir yoksunluğu, zorda kalmak, ümitsizlik, kimsesizlik, çaresizlik, sağlık sorunları, aile sorunları, beklenen ilgiyi görememe”* gibi kelimeleri içeren cümlelerin kurulduğu görülmüştür. Bunlar;

(K.1. Erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi.) *“Belki çocuklarına muhtaç olmamak için ya da çocukları ona bakmadığı için, evladı ya da gelini büyük laflar söylüyordur ondan yerleşmiştir. Ailede bir problem vardır belki de... Bundan dolayı tercih etmiş olabilir.”*

(K.2. Erkek, 47 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Kimseye sıkıntı olmamak için gitmiş olabilirler ya da bakacak kimseleri yoktur, paraları yoktur. Evde geçindirecek geliri yoktur ya da ev işlerini yapamaz hale gelmiştir. O nedenle gitmişlerdir herhalde...”*

(K.3. Kadın, 47 yaşında, ilkokul mezunu, işçi.) *“Zorda kalmışlardır. Onların orayı isteyeceklerini sanmıyorum ya da kimseleri yoktur. Çocuğunun, torununun yanında cıvılcıvılcı şenlik içinde kalmak varken neden orayı tercih etsinler?”*

(K.4. Erkek, 50 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “*Kendi tercihleri olabilir. Mecburiyet olabilir. Evlatları ile arasının iyi olmaması, kimselerinin olmaması olabilir.*”

(K.5. Kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) “*Ümitsizliklerden huzurevinde kalıyorlar. Evde yalnızlık korkusu olan bir kişi mecburen huzurevinde kalıyor. Olumlu yönü ise bu yalnızlık korkusunu bir nebze olsa yenmesi.*”

(K.6. Erkek, 57 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) “*Hayatta kimsesi kalmamış olabilir ya da kendi kendine hayatını devam ettiremiyor. Hastadır, bakanı yoktur. Belki de evi barkı da yoktur. Böyle olunca tabii mecbur...*”

(K.7. Erkek, 55 yaşında, üniversite mezunu, emekli) “*Yakınları bakmadığı için ya da yakınlarına yük olmamak, ayak bağı olmamak için tercih etmiş olabilirler.*”

(K.8. Kadın, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli) “*Yalnız kalmış olmaktan, evlatları tarafından istenmesinden tercih etmiş olabilirler,*”

(K.9. Erkek, 44 yaşında, Akademisyen) “*Kimsesi yoktur. Yalnızlıktan olabilir. Çocukları bakmıyor olabilir. Eşi, çocukları istismar ediyor olabilir. Çocukları istese de yük olmak istemiyor olabilir. Ekonomik gücü yoktur.*”

(K.10. Kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı) “*Çocuklarından beklediği ilgiyi bulamadıkları için ya da bakacak bir yakını olmadıkları için tercih etmiştir.*”

(K.11. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) “*Kimsesi olmadığı için ve çocukları bakmadığı için, terk etmiş olabilir ya da kendi istememiştir. Çoluk çocuğu atıp gitmiştir. Dedim ya mecbur kalmasa insanlar evi, eşi, oğlu, gelini dururken niye gitsinler? Kimse gitmek istemez.*”

(K.12. Kadın, 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) “*Aile tarafından bakılmayan veya beraber yaşama imkânı olmayanların tercih etmişlikleri yer diye düşünüyorum. Ailem ile kalmayı düşünüyorum.*”

(K.13. Kadın, 54 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) “*Kendilerince haklı sebepleri vardır. Sağlık sorunları olabilir ya da kendi çocuklarına rahatsızlık vermek istemeyebilirler.*”

(K.14. Kadın, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “*Bakıma muhtaç olduğu ve çocukların bakmadığı için tercih ediyor olabilir. Kendilerinin tercih ettiklerini pek sanmam.*”

(K.15. Erkek, 48 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) “Çok büyük bir çoğunluğu mecburiyetten, gidecek başka bir yeri olmadığından tercih etmiştir.”

(K.16. Erkek, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “Huzurevinde kalmayı düşünmüyorum. Ne ailemi rahatsız edeyim ne de kendim rahatsız ve huzursuz olayım.”

(K.17. Erkek, 52. yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) “Ailesi tarafından istenmediği için, yalnız kalmaktan korktukları için, akrabaları ile bir arada olmak ve onlarla iletişimde olmak için olabilir”

(K.18. Kadın, 43 yaşında, üniversite mezunu, sağlık çalışanı) “Bence tercih edenler kimsesi olmayanlardır. Çoğunluğunun tercih etmek zorunda kaldıklarını düşünüyorum. Çocuklarının onlara bakmaması ya da evliliklerinin bozulmaması için...”

(K.19. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) “Yalnız kaldıkları için, yardımcı olan olmadığı için çocuklarına yük olduklarını düşündükleri için...”

(K.20. Erkek, 54 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “Çaresizlikten, mecburiyetten...”

Bireylerin sahip olduğu algıların tutumları etkilediği bilinmektedir. Algı, kısaca çevreden gelen uyaranların yorumlanması ve anlamlandırılması olarak tasvir edilirken; tutum, bireylerin bu algılarla şekillenen düşünceleri olarak özetlenebilir.

Araştırmanın konusuna uygun olarak, katılımcı bireylerin huzurevi algılarının, tutumları ile tutarlı düşünceleri içerip içermediği yönünde bilgi sahibi olabilmek amacıyla katılımcılara “Siz yaşlandığınız zaman, huzurevinde mi yoksa ailenizle mi kalmayı düşünüyorsunuz? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı huzurevi yerine aileleri ile kalmayı tercih edeceklerini, bununla birlikte bazı katılımcılar ise ailesi ile kalmakta iken bakım ve sağlık problemleri nedeniyle aile içerisinde sorunların başlama olasılığını gözlemledikleri andan itibaren huzurevine gidebileceklerini belirtmişlerdir. Bunun nedenini aile yanında huzurlu olma, mutlu olma, aileye özlem duyma gibi aile bağlılıklarını niteleyen kelimelerle birlikte ifade eden katılımcıların cevapları incelendiğinde, bu cevapların görüşme formundaki huzurevi algısı ve aile kavramındaki değişimlere ilişkin gözlemleri analiz etmeye yönelik sorulara verilen cevaplarla tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Buna göre katılımcılar;

(K.1. Erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi) “Öncelikle ailemle kalmak isterim. Tabii bana bakarlarsa! Bakmazlarsa, zorunda kalırsam huzurevine giderim; çünkü aile yanı her zaman huzurevinde kalmaktan çok daha iyidir.”

(K.2. Erkek, 47 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) “Aile ile kalmayı

düşünüyorum; çünkü aile, evim, kendi ortamımda kimseye muhtaç değilim. Ev ortamında insan evinde özgürlük hissediyor. Huzurevinde sanki her şey çok sıkıcı olur gibi geliyor.”

(K.3. Kadın, 47 yaşında, ilkokul mezunu, işçi) *“Ailemin yanında kalmayı düşünüyorum. Huzurevi dediğim gibi kimsesizlerin yeri gibi geliyor bana. Çocuklarım bana baksın isterim. Kimsem olmazsa giderim ancak.”*

(K.4. Erkek, 50 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“4. soruda da cevabını verdiğim gibi aslında kendi evimde eşimle birlikte yaşlanmak gibisi yok; ama mecburi olarak huzurevini tercih edebilirim.”*

(K.5. Kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Ailemle kalmayı isterim ama beni istemezler ise kendi evimde kalıp ölmeyi isterim.”*

(K.6. Erkek, 57 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“Ailemle kalmayı düşünüyorum. Daha önce de dediğim gibi bizim çocukluğumuzda aile kavramını sıkı sıkıya öğrettiler bize. Mecbur kalmadıkça huzurevini düşünmem yani. Aile üyelerim hayatta ise onlarla kalmak isterim tabii ki. Hasta değilsem, bağımlı değilsem, ailemle kalmak isterim.”*

(K.7. Erkek, 55 yaşında, üniversite mezunu, emekli) *“Ailemin yanında; ama bakıma muhtaç olursam da aileme yük olmamak için huzurevini tercih ederim.”*

(K.8. Kadın, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli) *“Evimde kalmayı isterim. Gitmek istemiyorum. Evimden başka bir yerde rahat edemem.”*

(K.9. Erkek, 44 yaşında, Akademisyen) *“Ailemin yanında kalmayı isterim. Toruna bakmak isterim. Eşimin veya benim, ikimizin ortak düşüncesine göre en rahat edebileceğimiz yeri tercih ederim.”*

(K.10. Kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı) *“Ailemle kalmayı düşünüyorum. Bizim zamanımızda büyükler aile ile beraber kalırdı ve onlara hürmet gösterilirdi. Bu anlayışla büyümüş olduğumuz için böyle düşünüyorum.”*

(K.11. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Ailemle kalmak isterim. Huzurevinde ben yapamam, kahrımdan ölürüm... Hapis gibi bir odanın içinde tek başına kalamam ben. Evde olacağım, komşularla çocuklarla, torunlarla eğlenmek varken oralarda duramam ben...”*

(K.12. Kadın, 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Ailem ile birlikte kendi evimde kalmayı istiyorum. Bu şekilde yaşlılığımı daha huzurlu geçireceğimi düşünüyorum.”*

Huzurevinde kendimi yalnız hissederim. Yakınlarımı çok özlerim gibi geliyor.”

(K.13. Kadın, 54 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Ailem ile kalmayı düşünüyorum. Huzurevinde kalmayı düşünmüyorum. Ne ailemi rahatsız edeyim; ne de kendim rahatsız ve huzursuz olayım.”*

(K.14. Kadın, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“İhtiyaçlarımı karşılayabileceğim kadar kendi evimde; sonrasında bakıma ihtiyacım olursa huzurevinde yaşarım.”*

(K.15. Erkek, 48 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“İnşallah ailemle kalmayı düşünüyorum. Hayırlı evlat olursa çok güzel bakar. Ev daha iyi. Çocuklarla birlikte kendi yaşadığı yerde kalmak daha iyi çünkü.”*

(K.16. Erkek, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *Kendi ailemle beraber iki üç katlı bir aile apartmanında kalmayı düşünüyorum. Çocuklarımla ve torunlarımla beraber kalmak için. Çünkü ailemi seviyorum, onlardan ayrı kalmak istemiyorum.”*

(K.17. Erkek, 52. yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) *Sağlığım elverdiği ve kendi ihtiyaçlarımı giderebildiğim sürece ailemle, onlara yük olmayacak şekilde kalmak isterim. Ailemin yanı kadar hiçbir yerde kendimi güvende hissetmem.”*

(K.18. Kadın, 43 yaşında, üniversite mezunu, sağlıkçı çalışanı) *“Ben ailemle kalmak isterim. Yalnız olsam dahi sağlığım elverdikçe kendi evimde olmak isterim.”*

(K.19. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Ailemden uzak kalmayı istemem. Ne zaman huzursuzluk verdiğimi düşünsem o zaman huzurevine gitmeyi tercih ederim.”*

(K.20. Erkek, 54 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Ailemle kalmayı isterim, çünkü önce Allah’a sonra çocuklara güveniyorum.”*

4.5. Kurum Bakımına İlişkin Görüşler ve Beklentiler

Yaşlı bireylere yönelik olarak sunulan kurum bakımı hizmetleri içerisinde en bilindik olan Huzurevleri ile Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleridir. Huzurevleri, 60 yaş ve üzerindeki yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak, bakmak ve bu kişilerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (<https://www.aile.gov.tr/>). Araştırma kapsamında örneklem grubunu oluşturan X kuşağına mensup bireylerin bu kuruluşlara ilişkin görüşlerini irdelemek amacıyla, katılımcı bireylere

“Huzurevi ve yaşı bireylere bakım hizmeti veren kuruluşlarda kalan bireylerin yaşadığı olumlu ve olumsuz durumlar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtları üzerinden yapılan olumlu içerik analizlerinde katılımcıların birçoğu net bir fikri olmadığını ve kurum bakımı hizmetlerini bilmediklerini ifade etmekte birlikte; *“fedakârca hizmet verme, iyi bakım, sağlık kontrollerinin zamanında yapılması, konforlu yaşam olanakları, barınma, yemek, temizlik vb. temel ihtiyaçların karşılanması, sosyalleşmeye katkıda bulunma, gözetim altında olma”* gibi olumlu içerikler göze çarpmaktadır. Olumsuz içeriklerde ise *“dayak, kötü söz söyleme, personelin kötü davranması, sürekli özlem duyma, medyaya konu olan olumsuzluklar, perişanlık, ziyaretçilerin gelmemesi, farklı ve güvenilmeyecek insanlarla aynı odada kalma”* gibi ifadeler ön plana çıkmıştır.

(K.1. Erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi) *“Olumsuz kelimeler çok duymadım Her türlü fedakârlığı yaparak hizmet verdiklerini duydum; ama olumsuz ihtimaller her zaman vardır. Belki döverler, kötü söz söylerler... Bilemiyorum.”*

(K.2. Erkek, 47 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Bakımlarının iyi olduğunu düşünüyorum ve duyuyorum. Sıkıntı olduğunu düşünmüyorum aslında... Zaman zaman personelin tavırları ile ilgili sıkıntılar olma ihtimali vardır.”*

(K.3. Kadın, 47 yaşında, ilkokul mezunu, işçi) *“Kimisini fırça ile dövüyorlar; kimisine tokat vuruyorlar... Altına kaçırınlar var. Odaya kapatıyorlar, olumlu hiçbir şey düşünemiyorum. Aklıma hep kötü şeyler geliyor.”*

K.4. Erkek, 50 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“İki kişilik odaların olması olumsuz şeyler.”*

(K.5. Kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Nasıl olduğunu bilmiyorum ama iyi bir huzurevi ise yalnızlıktansa orada kalmayı isterim. En azından hastalandığımda bana bakarlar.”*

(K.6. Erkek, 57 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“İnsanlar ancak bayram olunca bu insanları hatırlıyorlar, onun dışında ziyaret etmiyorlar diye düşünüyorum. Hâlbuki sık sık ziyaret edip moral vermek lazım. Bir de bazen bu yerlerde kötü muamele olduğu söyleniyor. Doğruysa bu durum da çok sıkıntılı. Devletimiz izin vermez böyle şeylere diye düşünüyorum. Olumlu bir şey gelmedi aklıma şimdi.”*

(K.7. Erkek, 55 yaşında, üniversite mezunu, emekli) *“Huzurevinde kalan yaşlıların iyi bakıldığına inanıyorum. Olumsuz bir şey olacağını sanmıyorum”*

(K.8. Kadın, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli) *“Bu konuda olumsuz olaylar*

yaşayan kişiler hakkında üzüntü duyuyorum. Hiç kimse kötü davranılmasını hak etmez.”

(K.9. Erkek, 44 yaşında, Akademisyen) *“Olumsuzluklar; hasret çekiyorlardır, kırgınlardır ama bakacak kimseleri yoksa mutludurlar herhalde... İlgisi varsa kurumda sorun yok ama istismar varsa mutlu değiller. Bu konu da bence genellenemez.”*

(K.10. kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı) *“Olumlu yanları; bakım verecek kimsesi olmayanlar için bunları üstlenecek kişiler bulunuyor. Olumsuz yanları ise duygusal açıdan kendilerini yalnız hissedip ölüm korkusunda artış gibi düşüncelere sebep olabilir.”*

(K.11. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Bazen televizyonda da görüyoruz hep suratları asık... Orada kalanlara çok üzülüyorum. Ben, doğru yalan bilmem, sanki çok iyi davranmıyorlar oradaki memurlar. Olumlu bir şey gelmiyor aklıma. Yani ne olabilir işte! Yemeklerini veriyorlar, yataklarının topluyorlar, temizlikleri, banyoları yapılıyor. Kapalı bir çatı altındalar. Açıkta değil insancıklar en azından.”*

(K.12. Kadın, 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Olumsuz olarak aile ve yakınlarına özlem duyabilirler. Olumlu olarak da kendi yaş grubundan insanlarla vakit geçirme imkânı olabilir.”*

(K.13. Kadın, 54 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“O kişiden kişiye göre değişir. İyi bir ortamsa, eziyet edilmiyorsa, orada rahat olduklarını düşünüyorum. Temizlikleri bakımları yapılıyor. Oradaki yaşam ve sıkıntıları bilmiyorum.”*

(K.14. Kadın, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Eski, kötü algının çok değiştiğini düşünüyorum. Teknoloji ve kurumsal şeffaflığın artması, biraz o olumsuz düşünceyi yok etti.”*

(K.15. Erkek, 48 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *“Fazla bilgi sahibi değilim ama dediğim gibi kimsesi olmayana bakıyorlar, yemeği hazırlıyor, çamaşır yıkıyor, sıcak... Bazen de haberlerde gösteriyorlar. Yaşlılara bu yerlerde kötü davranıyorlarmış. Dayak var mı? bilemiyorum ama bağırıp çağırıyorlarmış personeller o yaşlılara...”*

(K.16. Erkek, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Birbirine yakın yaşlardaki bireylerin toplu olarak yaşamlarını paylaşmaları olumlu bir yanı olabilir. Yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının gözetim altında olmaları başka bir olumlu yanıdır.”*

Olumsuz olarak, genelde istenmeyen kişilerin yan yana olmaları psikolojik olarak kötü etkileyebilir.”

(K.17. Erkek, 52. yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) *“Basında çıkan haberlerden dolayı huzurevi ve bakım kuruluşlarında kötü muamele yapıldığına dair ön yargılarım var; ama çevremde yakını kalanlardan edindiğim bilgiye göre öğünlerin saatinde verildiği, her ihtiyaçlarının karşılandığı, etkinliklerinin düzenlendiği ve sıkılmadan konforlu bir yaşam sürülen bir yermiş.”*

(K.18. Kadın, 43 yaşında, üniversite mezunu, sağlıkçı çalışanı) *Olumlu yanı; sosyalleşmelerine katkıda bulunduğunu düşünüyorum. Ayrıca sağlık kontrollerinin ve bakımlarının düzenli olması olumlu. Olumsuz yanı ise kalanların çocukları varsa onları özlüyor /özlem çekiyor olmalarını düşünüyorum.”*

(K.19. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Olumlu olarak; kalacak bir yerleri var. Olumsuz olarak; kendilerini yalnız kimsesiz hissedener vardır. Her çeşit insan olduğu için güven duyacak bir kimse bulmaları zor olacaktır.”*

(K.20. Erkek, 54 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Kurumlarda bakım iyi olmazsa perişan olabilir. Ancak düzenli ve ilgili bakım olursa yalnızlıktan iyidir. Evde aile ile kalmak daha huzurludur.”*

Olgu, olay, kurum veya kuruluşlara ilişkin olumlu ya da olumsuz önyargıların oluşmasında bireylerin içinde bulunulan kültürün etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak günümüzde teknolojinin etkin kullanımı ile birlikte hayatımızda önemli bir yer eden görsel medya araçlarının etkisi, yaşamımızda edindiğimiz tecrübe ve önyargıların oluşmasında, içinde yaşadığımız kültür kadar büyük bir öneme sahip olmuştur. Araştırmanın konusu içerisinde yer alan kurum bakımına ilişkin görüşlerin belirlenmesi noktasında sorulan sorulara göre elde edilen yanıtların bu gerçeği doğrular nitelikte olduğu söylenebilir.

X kuşağı olarak betimlenen yaş grubu içerisinde yer alan bireylerin kurum bakımına yönelik beklentilerini değerlendirebilmek amacıyla sorulan *“Huzurevinde kalmayı tercih ediyor olsanız, bu tarz bakım veren kurumlarda nelerin değişmesini istersiniz?”* sorusuna verilen yanıtların, genelde olumsuz önyargılarla oluşmuş duygu ve düşünceleri yansıtan nitelik taşıdığı net olarak görülebilir. Çünkü bu soruya verilen yanıtların birçoğunda bireylerin, kurum bakımında hizmet veren personellere ve bu personellerin seçim kriterlerine yönelik değişim beklentisi içinde oldukları gözlenmiştir. Hizmet veren personeller hakkında beklentilere yönelik temel kavramlar *“merhametli olan, eğitimli olan, iyi niyetli olan, yaşlılara sevgi gösteren”* gibi ifadeleri içermektedir. Ayrıca beklentiler arasında, dışarıda

serbestçe dolaşabilme imkânın sağlanması, temizlik ve bakım olanaklarının daha da iyileştirilmesi, sosyal faaliyetlerin arttırılması, denetimlerin sıkça yapılması, denetim için kamera sisteminin kullanılması, tek kişilik oda uygulaması, ev ortamına yakın fiziksel olanakların sağlanması, idari işleyişte söz hakkı verilmesi, yaşlılara psikolojik destek sağlanması gibi hususlar da belirtilmiştir.

(K.1. Erkek, 45 yaşında, lise mezunu, işçi) *“Ortamı değiştirmek isterim. Sohbet alanları yaparım, dışarıdan gelen insanların haftada bir kez yaşlılarla sohbet etmelerini sağlarım. Aklıma gelenler bunlar.”*

(K.3. Kadın, 47 yaşında, ilkokul mezunu, işçi) *“Mesela dışarı çıkmak serbest de olsa, yaşlı akşama kadar dolaşsa, gezse ve akşam geri gelebilse... Bu yasağı kaldırırdım. Kötü muameleye asla izin vermezdim. İnsanları buraları sık sık ziyaret etmeleri için teşvik ederdim. Personeli iyi seçerdim.”*

(K.5. Kadın, 57 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Bu kurumdaki işleyiş hakkında herhangi bir bilgim yok; ama rahat hissedecekleri ev ortamındaki gibi huzurlu bir yer olmasını temenni ederdim.”*

(K.9. Erkek, 44 yaşında, Akademisyen) *“Her sürecin kayıtlı olmasını isterim. Huzurevine girmeden kurum ile karşılıklı sözleşme yapmak isterim. İlk girişteki şartlar değişirse söz hakkımın hukuki olarak korunabileceği bir yapı isterim. Çocuklarımla görüşmek ve onların isteklerini önemsenmesini isterim. Huzurevi personelinin seçiminde ve yıllık olarak performans değerlendirilmesinde söz hakkının olmasını isterim.”*

(K.10. Kadın, 49 yaşında, lise mezunu, ev hanımı) *“Açıkçası hizmetler hakkında çok bir bilgi yok; fakat rutin olarak yaşlı bireylere psikolojik destek verilebilir. Bunu talep etmeseler bile bu yapılabilir.”*

(K.11. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Tercih etmiyorum. Hemşireler yaşlılara çok kızıyor. Zaten onların dünyası başına yıkılmış, kimseleri kalmamış. Günah değil mi? İyi davranşalar, güler yüzlü olsalar... Yaşlılara kötü davranşaları işten atar; iyi kalpli, saygılı, güleç yüzlü hemşireleri, memurları işe alırdım.”*

(K.12. Kadın, 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Bu kurumlarda bazı personellerin yaşlılara davranışlarında hatalar olduğunu duydum. Tabii çok güzel imkânlar ve insanlar da bulunuyor. Ama bu olumsuzlukların az da olsa denetlenip ortadan kaldırılması gerekiyor.”*

(K.13. Kadın, 54 yaşında, üniversite mezunu, ev hanımı) *“Orada kalan bir yakınımız da olmadığı için bir fikrim yok; ama rahat etmeleri için, huzurlu olmaları için iyi niyetli insanların orada çalışmasını, yaşlılara saygılı bireylerin hizmet etmesini sağlarım.”*

(K.14. Kadın, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Biraz daha bina değil; bireysel evler, tek kişilik evler olabilir. Sadece yemeğin ve bakımın servis edildiği bir köy gibi...”*

(K.15. Erkek, 48 yaşında, lise mezunu, kamu görevlisi) *Huzurevleri hakkında bilgim yok. Ama personeli, çalışanları iyi insanlardan seçerdim. Yaşlılara sevgi gösteren, saygı gösteren, insan gibi insanları işe alırdım. Kötü davrananların ceza alması için her şeyi yapardım.”*

(K.16. Erkek, 44 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Sosyal aktivitelerin artırılması, yılda en az iki sefer farklı yerlere gezi düzenlenmesi, psikolojik olarak destek verilmesi, haftalık rutin olarak en az 2 fiziksel aktivite yapılması...”*

(K.17. Erkek, 52. yaşında, üniversite mezunu, öğretmen) *Bir otel tarzında değil de içinde müstakil bahçeli evlerin bulunduğu, büyük bir arazide isteyen yaşlıların bahçelerinde uğraşabildikleri, isterlerse toplu etkinliğe katılabilecekleri, ziyaretlerine gelen aile bireyleri ile mahrem bir ortamda hoşça vakit geçirebilecekleri yürüyüş yolları olan bir şekilde dizayn edilmiş yerler olmasını isterim.”*

(K.19. Kadın, 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı) *“Nasıl bir yer olduğunu bilmiyorum; ama herkesin kendisine ait bir tuvaleti, banyosu odası olmalı, oturma odası yemek odası birlikte olabilir. Ama ayrı ve tek kalabilecekleri odası olması şart. Herkesin kendi odasını göreceği bir kamera olması şart.”*

(K.20. Erkek, 54 yaşında, üniversite mezunu, kamu görevlisi) *“Temiz bakım olsun, sağlık ilgileri iyi olsun, yemek konusu güzel olsun, ilgili çalışanlar olsun.”*

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu görüşme sırasında, kurum bakımına ilişkin beklentilerini ifade ederken, kurumlar hakkında fazla bilgileri olmadığını belirterek yanıtlarını vermeye başlamışlardır. Ayrıca, 3 katılımcı kurum işleyişini bilmediklerini ifade ederek soruyu yanıtsız bırakmışlardır. Cevap veren katılımcıların değiştirmek istediklerini ifade ettikleri hususların ise birçoğunun zaten resmi kurum bakımı hizmeti sunan kuruluşların rutin işleyişinde ve yönetmeliklerinde olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların yaşlı bakım hizmeti veren kuruluşlar hakkında oldukça sınırlı bilgiye sahip olduklarını doğrular niteliktedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Ülkemiz demografik değişimin hızlı bir şekilde yaşandığı ülkeler arasındadır. Üstelik bu değişim -ülkemiz açısından ele alındığında- sosyo-ekonomik kalkınmışlık düzeyine ulaşılmadan gerçekleşmeye başladığı için, yaşlılık olgusu özelinde önemli bir takım sosyal sorunların yaşanma olasılığını arttırmaktadır. Literatürde genel olarak yaşlılık algısı ve kurum bakımına ilişkin değerlendirmelerin incelendiği araştırmaların yaşlı bireyler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Fakat konu hakkında demografik dönüşümün temsilcileri konumundaki orta yaşlı bireyler üzerine yapılmış araştırmalara pek rastlamak mümkün değildir. Oysaki orta yaşlı bireyler gelecek on yıllar içerisinde yaşlılık olgusu içerisinde yer alan nüfus alanını temsil edecek olmaları açısından incelenmesi gereken bir gruba oluşturmaktadır. Araştırma tarihi itibarıyla orta yaş grubu içerisinde yer alan -araştırma örneklemini açısından X kuşağı olarak tabir edilen- bireylerin sahip oldukları yaşam tecrübeleri, kültürel değerlerinin, yaşlılık ve yaşlılık alanında sunulan kamu hizmetlerine ilişkin algılarını farklılaştırabileceği hipotezinden hareketle; X kuşağı mensuplarının bu konudaki görüş ve beklentilerinin sosyal politikaların belirlenmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Yukarıda belirtilen hipoteze uygun olarak katılımcı bireylerin yaşlılık, huzurevi ve kurum bakımına ilişkin görüş ve beklentilerinin derinlemesine analiz edilmesi amacıyla hazırlanan görüşme formlarından elde edilen bilgilerin içerik analizleri sonuçlarına göre; X kuşağı yaşlılık olgusunu genel anlamda olumsuz algılarla betimlemektedir. Yaşlılık, katılımcı bireyler tarafından sağlık sorunları, ölüm korkusu, ölüme yakınlaşmak, fiziksel özelliklerin ve gücün yitirilmesi, çocuklaşma, aklın karmaşası, ağrılar, bakıma muhtaç olmak vb. kavramlarla birlikte tasvir edilmiştir. Elde edilen bu bilgilerin, konu hakkında farklı yaş grupları ile yapılan bilimsel çalışmalardaki sonuçlara benzer nitelikte olduğu görülmüştür.

Yaşlılık olgusunun tam olarak ne zaman başladığına ilişkin sorular, gerek tıp biliminin gerekse sosyal bilimlerin merak ettiği sorulardan biridir. Yaşlılık kavramı, içinde bulunulan dönemin yaşam koşullarından bağımsız olarak değerlendirilemez. Çünkü dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel olanaklarının, yaşlılık olgusunu ve bireylerin algısını etkilemesi olasıdır (Birinci, 2018: 83). X kuşağının yaşlılık algısı içerisinde kronolojik yaşlılığa ait başlangıç noktasının tespit edilmesi amacıyla katılımcı bireylere “kaç yaşına geldiğinizde kendinizi yaşlı birey olarak hissedeceğinizi düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltmiştir. Katılımcı bireylerin cevapları üzerinden elde edilen bilgilere göre; yaşlılık başlangıç yaşı söylemlerinin ortalaması

ise 70,5 yaş olarak bulunmuştur. Yaşlılığın kronolojik başlangıç yaşına ilişkin algıların şekillenmesinde katılımcıların biyolojik yaşlılık unsurlarını içeren sağlık problemlerini ve hayat rutinlerindeki bağımlı birey kriterlerini baz aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar diğer bilimsel çalışmalarda elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Araştırma hipotezleri içerisinde yer alan ve X kuşağının aile kavramına bakış açısı irdeleyen soruların analizlerine yönelik sonuçlarından elde edilen bilgilere göre; katılımcıların tamamı, çocukluk dönemlerindeki aile kavramı ile günümüz aile kavramının değiştiğini kabul etmekte ve bu konuda kendilerinden sonra gelen nesillerin aileye yönelik algılarının farklı olduğunu gözlemlediklerini belirtmektedirler. Aile yapısı ve değerleri içerisindeki bu gözlemleri arasında geniş aile yapısının yok olduğu, büyüklere karşı saygının kalmadığı ve aile bağlarının zayıfladığı yönünde ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere X kuşağı aile yapısı içerisindeki değer değişiminin farkındadır ve bu değişimin farkındalık düzeyine göre yaşlılık dönemine ait planlarını şekillendirmesi olasıdır. Çünkü toplumumuzda yaşlılık konusundaki yerleşik kültürel algı üzerine yapılan araştırma sonuçları, algılanan aile desteği ve yaşam doyumu arasında ilişki olduğu, yaşlı bireylerin aile üyeleri ile birlikte kalması yönünde genel kabulün bulunduğu, aile tarafından verilen bakım ve desteğin kurumsal bakıma göre daha nitelikli olduğu yönündedir (Canatan, 2016:141).

Canatan (2008)'a göre kültürlerin sahip olduğu ortak değerler sosyal ihtiyaçları karşılama özelliğini barındırır. Henüz birincil ilişkilerin devam ettiği geleneksel kırsal toplumlarda kültürel değerlerin nesiller arası aktarımı modern kent toplumuna göre daha kolaydır. Gelenekselci toplumlardaki geniş aile yapısı, modern kent toplumlarında ikincil ilişkilerle şekillenen, bireyciliğin ön planda olduğu çekirdek aile yapısına doğru evrilmiş durumdadır. Bu evrilme beraberinde aile ilişkilerinde zayıflamaya, aile bağlarının gevşemesine ve neticesinde ailenin toplumsal görevlerini yerine getirememesine neden olur (Canatan, 2008:66). Konu bu açıdan ele alındığında, kuşaklar arası farklılıklara yönelik araştırmalarda gelenekselci düşünceye sahip olduğu belirtilen X kuşağının yetişme tarzı ve algılarının geleneksel kırsal ailenin toplumsal görevlerini pekiştirdiği yönündedir. Bu araştırma sonuçlarına göre X kuşağı yaşlı bakımını toplumsal bir görev olarak kabul ederken; bu görevin toplumsal değişim ile birlikte daha az önemsenmeye başladığını da fark etmiştir. Bu yönde yaşanan toplumsal değişimlerin farkında olan bireyler olarak X kuşağının, yaşlılık döneminde aile üyeleri ile birlikte yaşama arzusu devam etmesine karşın, kurum bakımı dışındaki alternatif yaşam seçenekleri üretme konusunda karmaşık duygular içerisinde olduğu söylenebilir.

Araştırmanın konusu ve hipotezleri içerisinde yer alan huzurevi algısının X kuşağı özelinde değerlendirilmesi neticesinde; bu algının geçmiş dönemde farklı yaş gruplarıyla yapılan araştırmalarda olduğu gibi genel anlamda olumsuz nitelik taşıdığı sonuçlarına varılmıştır. Çünkü katılımcı bireylerin tamamına yakını huzurevi kavramını tanımlarken “*mecbur kalma, yük olmamak, gelir yoksunluğu, zorda kalmak, ümitsizlik, kimsesizlik, çaresizlik, sağlık sorunları, aile sorunları, beklenen ilgiyi görememe*” gibi olumsuz önyargıları dile getirmişlerdir. Ayrıca başka kişilerin huzurevinde kalma yönündeki tercihlerini de yine olumsuz önyargılar üzerinden tanımladıkları görülmektedir. Konuyla ilgili yapılan benzer araştırmalarda bu durumun medya üzerinden oluşan algılar ile şekillendiğini söylemek mümkündür. Çeşitli durumlara ilişkin olumlu ya da olumsuz önyargıların oluşmasında bireylerin içinde yaşadıkları kültürün etkisi malumdur. Ancak günümüzde teknolojinin etkin kullanımı ile birlikte hayatımızda önemli bir yer eden görsel medya araçlarının etkisi, yaşamımızda edindiğimiz tecrübe ve önyargıların oluşmasında, içinde yaşadığımız kültür kadar büyük bir öneme sahip olmuştur. Araştırmanın konusu içerisinde yer alan kurum bakımına ilişkin görüşlerin belirlenmesi noktasında sorulan sorulara göre elde edilen yanıtların bu gerçeği doğrular nitelikte olduğu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan ve X kuşağı olarak betimlenen yaş grubu içerisinde yer alan bireylerin kurum bakımına yönelik beklentileri, genel olarak kurum bakımında hizmet veren personellere ve bu personellerin seçim kriterlerine yönelik beklentilerden oluşmaktadır. Ayrıca beklentiler arasında, dışarıda serbestçe dolaşabilme imkânının sağlanması, temizlik ve bakım olanaklarının daha da iyileştirilmesi, sosyal faaliyetlerin artırılması, denetimlerin sıkça yapılması, denetim için kamera sisteminin kullanılması, tek kişilik oda uygulaması, ev ortamına yakın fiziksel olanakların sağlanması, idari işlemlerde söz hakkı verilmesi, yaşlılara psikolojik destek sağlanması gibi durumlar da belirtilmiştir. Belirtilen diğer durumlara ilişkin olarak, ilgili bakanlığa bağlı hizmet veren kuruluşlardaki mevzuat hükümleri ve uygulamaların mevcutta var olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı huzurevlerinin hizmet standartlarını belirleyen ve 2008 yılında revize edilen “*Huzurevleri ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği*” içerisinde yer alan, fiziksel koşulların nasıl olması gerektiği, yaşlı odalarının düzenlenmesi, denetim faaliyetleri, psiko-sosyal destek ve sağlık hizmetlerinin sunumu, güvenlik, vb. birçok konu yer almaktadır. Ayrıca Kırşehir özelinde, araştırmacı tarafından değişik tarihlerde bu kuruluşlara yapılan saha ziyaretlerinde, bu kuruluşlardaki uygulamaların yönetmelikler çerçevesinde belirlenen standartlara uygun olarak yürütüldüğü yerinde gözlenmiştir.

5.2. ÖNERİLER

Sosyal devlet olma ilkesini anayasal haklar çerçevesinde tanımlayan tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de sosyal devlet olmanın gereği olarak, özel gereksinim içerisinde olduğu kabul edilen vatandaşlara yönelik sosyal politikaların kapsam ve içeriğinin genişletilmesi gereklidir.

Özel gereksinimli ya da dezavantajlı bireyler olarak tanımlanan gruplardan biri olan yaşlı bireylere yönelik koruyucu-önleyici ya da rehabilite edici kamu hizmetlerinin sunumunda karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesinde sosyal politika planlamaları oldukça önemlidir. Gelişmiş ülkelerde devletlerin sosyal politika çalışmalarına yön veren ve katkı sağlayan en büyük çıktının ise bilimsel araştırma sonuçları olduğu bilinmektedir. Bu gerçekten hareketle, yaşlılık olgusu üzerine yapılan bilimsel araştırmaların daha geniş nüfus projeksiyonlarını içini alacak şekilde yapılması ve şekillenmesinin sosyal politikaların pratikte uygulanmasına katkı sağlayacaktır. Bu katkının azami olabilmesi için üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının bilimsel çalışmalarda ortak hareket edebilme kabiliyetini geliştirmeleri ve devletin ilgili kurumları tarafından sağlanan yasal ve maddi desteğin artırılması önemlidir.

Yaşlılık algısı üzerine farklı yaş grupları üzerinde yapılan çalışmalardan elde edilen bilgilerden de görüleceği üzere, yaşlılık dönemine ilişkin olumsuz önyargılar ağırlıktadır. Bu olumsuz önyargılara neden olduğu belirlenen ve bu araştırma sonuçlarında da göze çarpan durumlar arasında yer alan biyolojik yaşlanmanın olumsuz etkilerini erteleyebilecek nitelikte sağlıklı yaşlanma programları oluşturulmalıdır. Aktif yaşlanma sürecinin sağlıklı yaşlanma ve sağlıklı yaşlılık dönemi olduğu vurgusunu ön plana çıkacak ve genç bireyler arasında farkındalık oluşturacak eğitim programları için, medya ve yanı sıra internet ortamından etki düzeyini artıracak yenilikçi yaklaşımlara fırsat verilmelidir. Aynı zamanda bu yenilikçi yaklaşımların bireyler üzerindeki etki düzeyini ölçmeye yönelik araştırmaların nasıl yapılacağı planlanmalı ve geliştirilmelidir.

Toplumumuzun aile kavramı içerisinde yer alan değerleri, gün geçtikçe hızlı bir değişim geçirmektedir. Bu değişimin, ailenin toplumsal görevleri kapsamında yaşlı bakımına yönelik algıları da zorladığı bilinmekle birlikte; değişimin kaçınılmaz bir sonuç olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu kültürel değişime direnç göstermek yerine bireylerin ortak çıkarlarını ve beklentilerini kapsayacak, aile üyelerinin birbirlerine olan bağlılıklarını pekiştiren alternatif hizmet modelleri geliştirilmelidir.

Bu araştırma ve öncesinde yapılan birçok araştırma sonuçlarına da yansıyan şekilde

kurum bakımına ilişkin olumsuz önyargıların tamamen ortadan kaldırılması pek mümkün görünmemektedir. Bu önyargıların bertaraf edilmesi çalışmalarına ağırlık vermenin yanı sıra, aile bütünlüğünü sağlamaya yönelik gündüzlü ve süreli bakım hizmet veren yaşlı bakım kuruluşlarının sayısı artırılmalıdır. Yaşlı bireylerin bakımını üstlenen ailelerin ve yaşlıların bu kuruluşlara ulaşılabilirlik imkânlarını artıracak şekilde şehir planlamaları yapılmalıdır. Bu konuda yerel yönetimlerin yaşlı bireylere gündüzlü bakım hizmeti veren kuruluşları açmaları ve erişilebilirlik kapasitelerini artırmaları için yasal düzenlemeler oluşturulmalıdır. Yasal düzenlemelere zemin hazırlayacak şekilde, yaşlı nüfusa ait demografik veriler üzerinden planlamalar yapılmalıdır. Yasal düzenlemelerin içerdiği hizmetlerin pratik işleyişte hayata geçirilebilmesi için bu alanda en az ön lisans eğitimi almış yaşlı bakım personelinin istihdamı sağlanmalıdır.

Geleneksel aile yapısı rolleri içerisinde yer alan yaşlı bireyin bakım sorumluluğu kavramı gün geçtikçe önemini ve toplumsal görev olma anlamını yitirmektedir. Yapılan araştırmalar bunun nedenleri arasında bireyselleşme, aile ilişkilerinin zayıflaması ve kadının aile içerisindeki toplumsal rolünün değişmesi gibi birçok faktörün etkili olduğunu vurgulamaktadır. Değişen toplumsal roller, algı ve tutumların da değişimini tetiklemektedir. Bu rol değişimi postmodern çağda engellenemez bir hal almakta iken; eski toplumsal rol ve bu rollere yönelik sorumlulukların kimler tarafından yerine getirileceği tartışma konusu olmuştur.

İlk zamanlarda refah seviyesi yüksek toplumlar bu rollerin sorumluluklarını yasal olarak kurumlara yüklemiş olsalar bile, özellikle yaşlı bakım hizmeti veren bu kuruluşların bu sorumlulukların artan maliyetlerinden kaçma eğilimi içerisinde oldukları söylenebilir. Aynı zamanda bu hizmetler sadece sosyal güvenlik sistemlerine getirdikleri yükler bazında değil; bireylerin insan hakları noktasındaki kendi yaşam alanlarını belirleme özgürlüğü açısından da tartışılmıştır. Benzer sorunlar, henüz ekonomik kalkınmasını tam anlamıyla tamamlayamamış bir ülke olarak kabul edilen ülkemiz için de ciddi anlamda sorun teşkil etmektedir. Toplumsal ve demografik değişim hızının bu denli etkin olduğu ülkemizde yaşlı bireylere yönelik yatılı bakım veren kurumların, önümüzdeki on yıllarda zorunlu ya da istekli olarak tercih edilmesi, sosyal güvenlik ve sosyal hizmet alanındaki hizmet maliyetleriyle ilgili giderlerin sosyal refah payı içerisinde aldığı miktarı daha da artıracaktır. Ayrıca yapılan araştırmaların birçoğu, gerek yaşlılar gerekse ailesinde yaşlı üyesi bulunan bireyler açısından, yatılı hizmet modelinin bireylerin yaşam doyumunu ve gelecek kaygılarını olumsuz etkilediği yönündedir. Kurum bakımı tercihlerine göre ekonomik yoksunluk dışında başka bir tercih gerekçesi bulunmayan yaşlı bireylerden başlamak üzere, yaşam koşullarının iyileşmesi için yapılacak gelir destekleri

ya da güvencesine ait miktarlar ülkemizin gerçekleri baz alınarak iyileştirilmelidir.

Bakım gereksinimlerinin karşılanmasında desteğe ihtiyaç duyan yaşlı birey ve ailelerinin evde bakım hizmetleri ile desteklenmesi yönünde yapılan düzenlemelerin pratikte hayata geçirilmesi artık zorunluluk haline gelmiştir. Bu amaçla yerel düzeyde, yaşlı bireylere evde bakım hizmeti sağlayan birimler oluşturulmalı ve bu birimlerde multidisipliner çalışma yapabilecek yaşlı bakım elemanı, hemşire, doktor, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, diyetisyen, fizyoterapist gibi farklı meslek grupları istihdam edilmelidir. Bu profesyonel çalışma gruplarının hizmet kalitesini değerlendirmeye yönelik üst kontrol mekanizmaları oluşturulmalı ve bu mekanizma içerisinde sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin temsilcileri ile birlikte yaşlı bireyin aile üyeleri de bulunmalıdır. Hizmet kalitesinin kontrollerine ilişkin değerlendirme mekanizması içerisinde bulunan yaşlı bireyin aile üyesi, çaprazlama görevlendirmelerle diğer hizmet alanların denetim süreçlerine dahil edilmelidir. Böylece denetim unsurları içerisinde yer alan üyeler, farklı bireylerin standartlara uygun şekilde evde bakım hizmeti kalitesini değerlendirme fırsatı bulmuş olacak ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmiş olacaklardır.

Bu araştırmada ve farklı tarihlerde yapılan benzer araştırma sonuçlarına göre, yaşlı bireylere yönelik yatılı hizmet veren huzurevleri ve diğer kuruluşlara yönelik olumsuz önyargılar oldukça fazladır. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgularda da belirtildiği üzere olumsuz algıların neredeyse tamamı, bakım hizmeti veren personelin olumsuz tutum ve davranışlara sahip oldukları yönündeki medyatik haberlerin yansımalarını içermektedir. Toplum nezdinde bu önyargıların kırılabilmesi amacıyla, yine medya unsurları üzerinden huzurevlerinin geçirdiği değişimi vurgulayan etkinlikler yapılmalıdır.

Huzurevlerinde görev yapan ve yaşlı bireylerle aralarında kan bağı bulunmamasına rağmen, yaşlı bireylerin hayat akışları içerisindeki neredeyse tüm kişisel durumlarına şahitlik eden bakım personelinin kimlerden oluşacağı oldukça önemli bir konudur. Mevcut yönetmelikler dahilinde yaşlı bakım personelinin istihdamında belirlenen herhangi bir kriter olmadığı; ancak yönetmeliğin 33. maddesinde yer alan hükme göre özel hizmet alımı yoluyla bakım personellerinin istihdamının sağlanacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükmün uygulanmasında bakım personelinin aldığı eğitimin niteliğine ilişkin esasların standart bir uygulama birliği taşıyıp taşımadığına ilişkin net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bunun yerine, hâlihazırda ülkemizde birçok devlet ve vakıf üniversitesi bünyesinde bulunan önlisans eğitimlerini alarak mezun duruma gelmiş profesyonellerin istihdam edilmesinin hizmet kalitesinin artırımı açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla, gerek bakanlığa

bağlı gerekse 6zel olarak hizmet veren huzurevlerinde profesyonel bakım elemanlarının istihdamı için ilgili y6netmeliklerde değişikliğe gidilmeli ve yaşlı bakım elemanı tanımlaması içerisine “6nlisans eğitimi veren yaşlı bakım b6l6m ve programlarından mezun olmak” şartı getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O., Batur, H. Z., & Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü Ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 165-182.
- Ağaçlı, S. (2020). “Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları”, İNSAMER, 24.01.2020. <https://www.insamer.com/tr> (erişim tarihi: 06.01.2023)
- Aka, B. (2017). Kamu ve Özel Sektörde Çalışan Yöneticilerin Kuşak Farklılıkları ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: İzmir İlinde Bir Araştırma. (Doktora Tezi).İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık Kavramlar, Kuramlar Ve Yaşlılığa Hazırlık*. 2. Baskı. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Akduman, G. & Hatipoğlu, Z. (2021). Kim Bu Z Kuşağı? . International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries, 5 (9), 203-226. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijemi/issue/66427/1003852>
- Altın, S. (2021). Kuşaklara göre hizmet beklentilerinin farklılaşması: Konaklama işletmeleri üzerine bir araştırma (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresi üzerinden edinilmiştir.
- Aslan, M. & Hocaoğlu, Ç. (2017). Yaşlanma ve Yaşlanma Dönemiyle İlişkili Psikiyatrik Sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 53-62. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/duzcesbed/issue/31210/339576>
- Aydemir, i. & Yaşar, M. E. (2020). Demografik Değişim Kuramının Sağlık, Hastalık Ve Sağlık Harcamaları Üzerindeki Etkisine İlişkin Literatür Değerlendirmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 102-116.
- Bayazıt, İ. ve vd. (2015). Evde Bakım Hizmetleri İle İlgili Sağlık Emek Ve Meslek Örgütlerinin Görüş Ve Yaklaşımları. (<https://www.ttb.org.tr/kutuphane/evdebakim.pdf>)
- Bektaş, O. E. (2017). Postmodern Dünyada Yaşlı Olmak. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*,10 (2) , 9-18.

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bektaş, E., Bektaş, Y. (2018). Gerontolojinin Tarihi. A. Canatan (Ed). Temel Gerontoloji İçinde (s. 25-43). Hedef CS Yayıncılık, Ankara.
- Birinci, E. (2018). Y Kuşağındaki Üniversite Öğrencilerinin Yaşlılığa İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği. (Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresi üzerinden edinilmiştir.
- Bozhüyük A, Özcan S, Kurdak H ve ark. (2012). Sağlıklı Yaşam Biçimi Ve Aile Hekimliği. *TJFMPC*, 6:13-21.
- Bölükbaş, R., P., 2019. Temel Gerontoloji. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Yaşlı Sağlığı Önlisans Programı, İstanbul.
- Bulduk, E. Ö. (2014). Yaşlılık Ve Toplumsal Değişim. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182 (182), 53-60. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21492/230389>
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 62-71.
- Canatan, A. (2016). Yaşlılıkta Sosyal İlişkiler Ve Kuşaklar Arası Etkileşim. Harun Ceylan (Ed.). *Yaşlılık Sosyolojisi* içinde (139-155). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ceylan, H. (2015). *Yaşlılık ve Refah Devleti*, Açılım Kitap.
- Bayram, Y. (2022). Sosyolojik Boyutları ve Farklılaşan Yönleriyle Kuşaklar. Harun Ceylan (Ed.). *Kuşaklar Arası İlişkiler* içinde (1-39). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çamurcu, H. (2005). Dünya Nüfus Artışı Ve Getirdiği Sorunlar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 87-105.
- Çınarlı, T. ve Koç, Z. (2015). 65 Yaş ve Üzeri Yaşlılarda Düşme Risk ve Korkusunun Günlük Yaşam Aktiviteleri ve Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi. Online *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(4), 660-679.

- Değer, V. B. (2019). Yaşlılık, Polifarmasi, Akılcı İlaç Kullanımı Ve Önemi. *Geriatrye disiplinler*, (210-232) (<https://www.guvenplus.com.tr/imagesbuyuk/66f44-geriatrye-disiplinler.pdf#page=211>). (erişim tarihi: 02.02.2023).
- Değer, T. B. (2020). Yaşlılar ve Yerel Yönetimler. Z. Gençtürk (Ed) *Yaşlılık ve Sosyal Politika Tartışmaları* içinde (s. 264-282), Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- Değer, T. B. (2021). Yaşlılık ve Yaşlanma. Nobel Yayınevi.
- Deniz, D. & Gemlik, N. (2022). Kuşığı Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri Bağlamında İş Hayatına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-11.
- David R Phillips, PhD, Razak M. Gyasi, PhD, Global Aging in a Comparative Context, *The Gerontologist*, Cilt 61, Sayı 3, Nisan 2021, Sayfa 476–477, <https://doi.org/10.1093/geront/gnaa155>
- Dilik, S. (1980). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 35 (01) , - . DOI: 10.1501/SBFder_0000001407
- Dinçer, Ö. Ü. B.14.Yaşlılık ve Ölüm. *Temel Gerontoloji*, 268. (<https://openaccess.izu.edu.tr/>)
- DPT. (2007), Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Planı. Yayın no: DPT: 2741, 20 Kasım 2015.
- Duyar İ, 2008. Yaşlanma, Yaşlılık ve Antropoloji. Türk Geriatri Vakfı Yayınları, Ankara.
- Güdük, Ö. (2022). Uzun Dönemli Bakımda Tercihler ve Belirleyiciler: Formal Bakıma Karşı İnfomal Bakım. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 25(3): 681-694
- Gürbüz, S. (2015). Kuşak Farklılıkları: Mit mi, Gerçek mi. *İş ve İnsan Dergisi*, 2(1), 39-57.
- Güvercin, C. H. (2004). Sosyal Güvenlik Kavramı Ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(2).
- Jabbari, A. (2020). *Yaşlılık Sosyolojisi*. Astana Yayınları.
- Kahveci R, Ayhan D, Özsarı H, ve ark. (2015). Sağlıklı yaşlanma sürecinde birinci basamak hizmetlerinin rolü ve önemi. *Türk Med J*, 7(3):208-12.

- Kalınkara, V. (2016a). *Yaşlılık Disiplinlerarası Sorunlar, Çözümler* 1. Baskı Ankara: Nobel Yayıncılık
- Kalınkara, V. (2016b). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi* 3. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaştan, Y. (2006). Cumhuriyet Döneminde Nüfus Hareketlerinin Fonksiyonu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1) , 65-76. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2817/37926>
- Mücevher, MH & Erdem, R. (2018). X Kuşağı Akademisyenler İle Y Kuşağı Öğrencilerin Birbirlerine Karşı Algıları. Süleyman Demirel Üniversitesi. *Vizyoner Dergisi*, 9 (22) , 60-74. DOI: 10.21076/vizyoner.391745
- Nazlı, A. (2016). Yaşlanma, Birey Ve Toplum: Yaşlanmaya Sosyolojik Bakış. *Ege Tıp Dergisi*, 55. syf. 2-4.
- Önal, Ö. Ü. Ö., Bilge, A. G. M., Ulusal, Ö. G. F., Korkut, Ö. Ü. G., Gündoğdu, Ö. G. D. S., Kocakoç, N., ... & Değer, Ö. Ü. T. B. Yaşlılık ve Sosyal Politika Tartışmaları.
- Özdemir, Ş. Vatandaş, C. & Torlak, Ö. (2009). Sosyal problemleri çözmeye aile yaşam döngüsünün (AYD) önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(16), 7-18.
- Özdemir, Ü. N. (2019). Geçmişten Günümüze Cicero İle Yaşlılık. *Sosyoloji Dergisi*, (40) , 281-290. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosder/issue/51055/665827>.
- Öksüzokyar M.M, Eryiğit S.Ç, Öğüt Düzen K, Erdoğan Mergen B, Sökmen ÜN, Öğüt S. 2016. Biyolojik yaşlanma nedenleri ve etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 4(1): 34-41.
- Özer. Z. (2019). Yaşlanma Teorilerine Giriş Yaşlanma Teorileri ve Geriatrik Değerlendirme. Ed. Bölükbaş R.P. Temel Gerontoloji. (8-9). İstanbul.
- Özgöbek, H. G. (2019). Uzun süreli bakım hizmetleri sunumunda kalite algısı: Alzheimer hastalığı özelinde nitel bir çalışma. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı. Ankara. (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresi üzerinden edinilmiştir).
- Özmen, Ş, Y. (2013). Türk Kültüründe Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu. *Milli Folklor*, 25(100), 11-119.
- Pekcan, H. (2000). Yaşlılık. G. Erkan, V. Işıkhani (Ed). Antropoloji ve Yaşlılık (Vedia

Emiroğlu'na Armağan) içinde, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, Ankara.

Pickens, J. (2005). Attitudes and Perceptions. *Organizational Behavior In Health Care*, 4 (7), 43-76.

Samancı Tekin, Ç. & Kara, F. (2018). Dünyada Ve Türkiye'de Yaşlılık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3 (1) , 219-229 . DOI: 10.21733/ibad.370584

Sarıkavak, K. (2017). Türk-İslam Geleneğinde Yaşlılara Verilen Değer. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 281-287. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/aeusbed/issue/33268/342219>

Saygılı, S. (2015). *Yaşlılık Psikolojisi* İstanbul: Türdav Basım.

Sergün, Ü. (1992). Yeryüzünün Nüfuslanması Sürecinde Gelişme Evreleri. *Coğrafya Dergisi*, 0(3), -. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iucografya/issue/25052/264479>

Sertbaş, G., Bahar, A. (2003). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Yaşlılığa İlişkin Görüşleri Ve Sosyal Uyumlarının Değerlendirilmesi, *Hemşirelik Forumu*, 6: 33-39.

Sevil, T.H. (2005). *Yaşlılığın Sosyal Anatomisi*. Ankara: Sabev Yayınları.

Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri* 1. Baskı. Bursa: Dora Yayıncılık.

Taş, K. (2011). *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*. İstanbul. Rağbet Yay.

Taşkesen, G.C. (2012). Türkiye'de Yaşlılık ve Evde Yaşlı Bakımı: Resmi Karar ve Uygulamaların Yerinde Tespiti. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Tekin, Ç., Kara, F., 2018. Dünya'da ve Türkiye'de Yaşlılık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1):219-229.

Tufan, İ. (2014). Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi. Koç Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Tuncel, G., & H. Uzun (2019). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2),

309-334.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), *Yıllara, Yaş grubu Cinsiyete Göre Nüfus İstatistikleri 1935-2016* <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (erişim tarihi, 15.04.2021 16:12)

TÜİK (2020, Eylül). Hayat Tabloları, 2017-2019 (Sayı: 33711). Nisan 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-2019-33711> adresinden alındı.

TÜİK (2021, Şubat). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (Sayı: 37210). Mart 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-KayitSistemi-Sonuclari-2020-37210> adresinden alındı.

TÜİK (2021a, Mart). İstatistiklerle Yaşlılar, 2020 (Sayı: 37227). Nisan 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2020-37227> adresinden alındı

Türkoğlu, İ. (2014) "Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik". *Akademik İncelemeler Dergisi*. 8 / 3: 275-305.

Tuncel, G., & Hasan, U. Z. U. N. (2019). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 309-334.

Uyanık, Y. (2017). Yaşlılık, Yaşlanan Nüfus Ve Sosyal Politika. *İş ve Hayat*, 3 (5) , 67-100. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/isvehayat/issue/52096/680390>

UN. (2007), United Nations World Population Ageing 2007, 12 Ekim 2015, <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeingReport2007.pdf>, p.5-37

Ünal, E, Şimşek, S. (2008). İlköğretim Bölümü Anabilim Dallarında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(1), 41-53. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8602/107131> (erişim tarihi, 22.04.2021 22:51)

WHO. (2015), World Health Organization, World Report on Ageing and Health, 01Şubat 2016, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/186463/1/9789240694811_eng.pdf.

Yaman, T. E. (2020). A Research On The Effect Of Instagram's Z-Generation Consumer Behavior / İnstagram'ın Z kuşağı satın alma davranışına etkisi üzerine bir araştırma. (Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi. İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

Yıldırım, A., Şimsek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, D. (2021). Türkiye’de Coronavirus Pandemisi ve Kuşaklar. *Social Sciences Research Journal*, 10 (1), 1-7. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4163> sf:102 (erişim tarihi:24.10.2022).

<https://aile.gov.tr/media/9323/kitaptuerkiyede-yaslilara-yonelik-hizmetler-kurumsal-ya%C5%9Fl%C4%B1-bak%C4%B1m%C4%B1-ve-illerin-durumu2018.pdf>.

<http://www.dpt.gov.tr/DocObject/Download/2230/eylemla.pdf>. s.10-15.

<https://egitimheryerde.net/psikolojik-olgunluk/> (erişim tarihi:04.05.2023)

<https://erhananadol.com/> (erişim tarihi: 23.01.2023)

<https://gipder.com/2022/08/20/1268/> (erişim tarihi: 04.05.2023)

<https://huzurevi.org.tr/> (erişim tarihi: 11.01.2023).

<https://www.iienstitu.com/blog/x-kusagi-nedir-neden-onemlidir> (erişim tarihi:17.04.2023)

<https://medipol.com.tr/bilgi-kosesi/bunlari-biliyor-musunuz/geriatri-nedir-geriatri-uzmani-ne-yapar> (erişim tarihi: 10.04.2023).

<https://www.nufusu.com/> (erişim tarihi: 24.12.2022).

<https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/4041> (erişim tarihi:07.04.2023)

<https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.01.2023)

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

X KUŞAĞININ HUZUREVİ ALGISI VE KURUM BAKIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: KIRŞEHİR ÖRNEĞİ

GÖRÜŞME FORMU

Bu anket çalışması “X Kuşağının Huzurevi Algısı Ve Kurum Bakımına İlişkin Görüşleri: Kırşehir Örneği ” adlı Yüksek Lisans Tez projesi kapsamında yapılmaktadır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar sadece proje kapsamında değerlendirilecek ve kişisel bilgilerinizi içeren veriler 3. Şahıslarla asla paylaşılmayacaktır.

Erhan BOLAT

Gösterdiğiniz ilgi ve katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

A. DEMOGRAFİK BİLGİLER

S.1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

S.2. Medeni durumunuz: Evli () Bekâr ()

S.3. Yaşınız:

S.4. En uzun süre yaşadığınız yer:

İl Merkezi () İlçe Merkezi () Kasaba () Köy ()

S.5. Çocuğunuz var mı?.....

S.6. Çocuğunuz varsa kaç tane?

Hayır () Evet ()tane

S.7. Eğitim durumunuz:

Okur- Yazar değil () Okur – Yazar () İlkokul Mezunu ()

Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Üniversite Mezunu ()

Diğer (belirtiniz).....

S.8. Mesleğiniz:

İşçi () Memur () Esnaf () Serbest Meslek / Tüccar ()

İşsiz/Çalışmıyor () Ev Hanımı () Diğer (belirtiniz).....

S.9. Aylık ortalama geliriniz:..... TL

S.10. Gelirinizin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır ()

B. HUZUREVİNE İLİŞKİN ALGI, GÖRÜŞ VE BEKLENTİLER

S.1. Yaşlanmak, yaşlı olmak denildiğinde aklınıza gelenleri söyler misiniz?

.....
.....
.....
.....
.....

S.2. Kaç yaşına geldiğinizde kendinizi yaşlanmış birey olarak hissedeceğinizi düşünüyorsunuz? Neden?

.....
.....
.....
.....
.....

S.3. Çocukluğunuzdaki aile ile kavramı günümüzdeki aile kavramı arasında hangi değişimleri gözlemliyorsunuz?

.....
.....
.....
.....
.....

S.4. Yaşlı bireylerin aile yanındaki bakımı ya da kurum bakımında kalmaları yönündeki düşünceleriniz nedir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

S.5. Sizden sonra gelen nesillerin / kuşakların yaşlı bireylerle birlikte yaşamlarını aynı evde devam ettirme ya da kurum bakımı konusundaki algı ve düşünceleri hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

S.6. Gelecek Kaygılarınız var mı? Var ise gelecek kaygılarınız arasında yaşlılık döneminize ilişkin olarak yaşadığınız en önemli kaygınız nedir? Nedenlerini açıklar mısınız?

.....
.....
.....
.....
.....

S.7. Yaşlandığımız zaman yaşlılığımızı nerede geçireceğimize dair plan ve kaygılarımızdan bahsedebilir misiniz?

.....
.....
.....
.....
.....

S.8. Yaşlılara sunulan huzurevi vb. kurum bakımı hizmetlerinin varlığı bu kaygılarınızı nasıl etkiliyor?

.....
.....
.....
.....
.....

S.9. Sizce Huzurevi nedir? Huzurevi sözcüğü size neyi hatırlatıyor?

.....
.....
.....
.....
.....

S.10. Huzurevinde kalan yaşlı bireyler, sizce huzurevinde kalmayı neden tercih etmiş olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....

S.11. Siz yaşlandığınız zaman huzurevinde mi yoksa ailenizle mi kalmayı düşünüyorsunuz? Neden?

.....
.....
.....
.....
.....

S.12. Huzurevi ve yaşlı bireylere bakım hizmeti veren kuruluşlarda kalanla bireylerin yaşadığı olumlu ve olumsuz durumlar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

S.13. Huzurevinde kalmayı tercih ediyorsanız, bu tarz bakım veren kurumlarda nelerin değişmesini istersiniz?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE
KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Erhan BOLAT		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	30.03.2022		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	X Kuşağının Huzurevi Algısı ve Kurum Bakımına İlişkin Görüş ve Beklentileri: Kırşehir Örneği		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Dekanlığı Makam Odası	21.04.2022	11:00
Karar No	Karar Tarihi	21.04.2022	
	Karar No	2022/03/53	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
		() Oy Çokluğu	
	() Ret	() Oybirliği	
		() Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Erhan BOLAT'a ait "X Kuşağının Huzurevi Algısı ve Kurum Bakımına İlişkin Görüş ve Beklentileri: Kırşehir Örneği" konulu proje araştırmasının bilimsel araştırmalar etiği açısından değerlendirilmesinde kabulüne
oy birliğiyle karar verilmiştir.

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

